NİSAN 2018 • YIL: 1 • SAYI: 2 • 10 TL

YENİ GELEN.

RED. KURGU. ÜTOPYA

Kendilerine güvenip de mektubu verdiklerim
çöpe attılar onu.
Ama hiç önemsemediklerim
bulup geri getirdiler bana.
Öğrendim böylece.
B.B.

ÇOCUKLARA FELSEFE ÖĞRETELİM Mİ?
Afşar Timuçin
HAV HAAV HAAAV! (2)
Özkan Mert
FRANKFURT DEYİŞLERİ
Hayrettin Ökçesiz
SAMİ GÜREL'İN SANAT GEZİLERİ
Kayıplarımıza Ağıtlar:
ÜLKÜ TAMER
HASAN UYSAL

MESLEĞİMİZ UMUT BİZİM

- Aydınlık Yol - Orhan Gökdemir
- Erzurum'dan Liberal Solcu Çıkar mı? - Taylan Kara
- Sevan Nişanyan'ın Kavanozundan Saçılanlar ve Taylan Kara'ya "İtlaf Fetvası" - B. Sadık Albayrak
- Yeni Bir Eleştirinin, Şiirin, İnsanın Yapıtaşlarını Döşerken - Özgün Ergen
- AKM Taksim'e Yıkılırken - Mehmet Esatoğlu
- Mersin Kitap Dostu Grubu Ne Okur? - Galip Kırıcı
- Cahit Külebi Şiiri - Cafer Yıldırım
- Çehov'un Zamanı Aşan Edebi Gücü - Dr. Ulvi Özdemir

RESMİN BENDEKİ GÖRÜNTÜSÜ:

KASIM KOÇAK'IN KUŞU

Filiz Tanya

Siyah. Bütün ışıltıların yok edildiği bir siyahlık. Küçücüğüm bu siyahlığın ortasında. Galiba benden başka kimse yok etrafta. Bir çift kanadım var. Bir de durmadan atıp duran bir yürek sesi. Galiba bu benim yüreğimin sesi. Kanatlarımla sardım kendimi. Kalbimin sesini saldım gecenin içine.

Kanatlarım yorulmuş bütün gün uçmaktan. İki karış havada durmak için uğraş dur. Gökyüzünde ilk mavilik yırtılınca cıvıltılarla uçarız ordan oraya. Kimimiz karnını doyurmak ister, kimimiz bir yudum su peşinde.

Mavilikler yırtıldıkça güneş okşar tenimizi. Soğuk gece arkada kaldı diye seviniriz. Ama zaman soğuk geceye doğru akıp gider. Bunu her gün unuturuz. Adımız kuş beyinliye çıkmış bu yüzden.

Bütün kuşlar ormanı özler. Orman anayurdudur kuşların. Dalları kuşların yatağı, tohumları kuşların maması. Ormanda rüzgârdan, sert ışıklardan korunursun. Ağaçlar alır koynuna saklar seni.

Şimdi uçsuz bucaksız bir siyahtayım. Üzerine sığındığım yer neresidir bilmiyorum. Isıtmıyor beni. Üşütüyor. Üşüdükçe sarıp sarmalanıyorum kanatlarıma.

Keşke kuru bir dal olsa. Ama yok.

Burada yolum yönüm karanlık.

Neredeyim, gökyüzüne uzak mı yakın mı? Yoksa derinliklerde bir çukurda mıyım?

Belli belirsiz bir ışık var. İnce bir keskinlikle böler geceyi ama aydınlatmaz. Korkuyorum. Gözümü açıp bakamam. Ay ışığı ısıtmıyor beni.

Üşüdükçe kaçmak geliyor içimden. Ama kanatlarımı kımıldatamıyorum.

Dünyanın bir noktasında kuşun biri sıkışmış kalmış. Bu dünyada kimin umurunda?

Düşlere dalıyorum. Keşke biri olsa. Karanlığın ortasında beni fark etse. Anlasa halimi. Benim için bir şarkı söylese. Şu acımasız dünyada "mini mini bir kuş donmuştu" diye bir şarkı olsa bu. Biri bana bu şarkıyı söylese. Sözleri belki anlayamam. Şarkıyı söyleyenin soluğuyla ısınsam. Ama şarkının sonu da mutlulukla bitse. Şarkının sonunda uçup gitsem ormanlar ülkesine!

Resim : Kasım Kocak

İÇİNDEKİLER

2 • **RESMİN BENDEKİ GÖRÜNTÜSÜ: KASIM KOÇAK'IN KUŞU**
FİLİZ TANYA

4 • **MESLEĞİMİZ UMUT BİZİM**
B. SADIK ALBAYRAK

5 • **HAV HAAV HAAAVI (2)**
ÖZKAN MERT

6 • **ÇOCUKLARA FELSEFE ÖĞRETELİM Mİ?**
AFŞAR TİMUÇİN

10 • **ÜLKÜ TAMER'E RASTLAMAK**
ARİF ARSLAN

13 • **HANÇER**
ÜLKÜ TAMER

14 • **1994 YILINDAN KALMA BİR YAZI... TERSYÜZ BİR ADAM: HASAN UYSAL**
ÇERKES KARADAĞ

16 • **AYDINLIK YOL**
ORHAN GÖKDEMİR

21 • **GERÇEĞE SARILMIŞ BİR KÖKTÜR**
EVİN OKÇUOĞLU

22 • **ERZURUM'DAN LİBERAL SOLCU ÇIKAR MI?**
TAYLAN KARA

24 • **AKM TAKSİM'E YIKILIRKEN**
MEHMET ESATOĞLU

27 • **GÜL BEKLEMEZ**
MUSTAFA IŞIK

28 • **MERSİN KİTAP DOSTU GRUBU NE OKUR?**
GALİP KIRICI

30 • **SAMİ GÜREL'İN SANAT GEZİLERİ**
SÖYLEŞİ: GÜLER MİRZA - B. SADIK ALBAYRAK

33 • **KARİKATÜR BASINDAN KOVULMADAN ÖNCE**
ZAFER TEMOÇİN

34 • **GÜNÜMÜZ ŞİİRİNİN AÇMAZLARINDAKİ SUSKUNLUK**
ASIM ÖZTÜRK

37 • **BEBELERİN YÜZÜ - HAYAT BEKLEMEZ**
MUSTAFA GÖKSOY

38 • **YENİ BİR ELEŞTİRİNİN, ŞİİRİN, İNSANIN YAPI TAŞLARINI DÖŞERKEN**
ÖZGÜN ERGEN

41 • **DERGİMİZ YENİ GELEN**
TURAN KARATEPE

42 • **ŞİİR DİSTOPYASI**
AYLİN ÖZER

44 • **YERELİN SICAKLIĞI, ULUSALIN GÜVENİ: CAHİT KÜLEBİ**
CAFER YILDIRIM

46 • **BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2018/2 ÇEHOV'UN ZAMANI AŞAN EDEBİ GÜCÜ**
DR. ULVİ ÖZDEMİR

52 • **ORHAN KEMAL'İN KOMÜNİST HÜCRE ÇALIŞMASI YAPTIĞI LOKANTA**
TAHİR ŞİLKAN

54 • **BİR MÜCADELE ALANI OLARAK ESTETİK VE YENİ BİR YAŞAM YARATMA İMKÂNI**
NEŞE BAŞTÜRK

59 • **ÖP BENİ**
ÖZGÜR ZEYBEK

60 • **KIRLANGIÇLAR SUSAMIŞSA**
AYSUN ADALI

63 • **ADI BARIŞ - ŞUBATİ AH SEN NE BEYAZSIN!**
HAVVA AKTAŞ

64 • **EMMİ CORÇ**
MÜSLÜM KABADAYI

68 • **SEVAN NİŞANYAN'IN KAVANOZUNDAN SAÇILANLAR - TAYLAN KARA'YA "İTLAF FETVASI"**
B. SADIK ALBAYRAK

76 • **FRANKFURT DEYİŞLERİ**
HAYRETTİN ÖKÇESİZ

YENİ GELEN.
RED. KURGU. ÜTOPYA

YIL: 1 • SAYI: 2 • NİSAN 2018
AYDA BİR YAYIMLANIR
ISSN 2619-9432

YAYIN TÜRÜ
YAYGIN SÜRELİ

YAYIN SAHİBİ
YENİ ALAN YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.
ADINA İBRAHİM HORUZ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ
B. SADIK ALBAYRAK

YENİ GELENLER
ALİ EŞKİ
AYHAN ÇAYLAR
AYSUN ADALI
B. SADIK ALBAYRAK
ELİF YILMAZ
HAYDAR ALİ ALBAYRAK
MAHİR ERGUN
MAHİR ARDUÇ
ÖZGÜN ERGEN
TAYLAN KARA
UBEYDULLAH GÜNEL

BODRUM TEMSİLCİSİ
ÖZKAN MERT

KAPAK RESMİ
HAYDAR ÖZAY
"NÂZIM'A GELEN MEKTUP"
KÂĞIT ÜZERİNE AKRİLİK

KAPAK DİZELERİ
BERTOLT BRECHT'İN "ÖĞRENEN KİŞİ" ŞİİRİNDEN ALINMIŞTIR
ÇEVİRENLER: A. KADİR – GÜLEN AKTAŞ

GRAFİK TASARIM
FATİH MUTLU

YÖNETİM YERİ
CAĞALOĞLU YOKUŞU, NARLIBAHÇE SOK. NO: 4/2 CAĞALOĞLU, İSTANBUL
TEL: 0212 527 29 26
WEB: www.yenigelen.org
E POSTA: yenigelendergisi@gmail.com
yenigelendergi@gmail.com

BASKI
CEYLAN MATBAA
MALTEPE MAH. DAVUTPAŞA CAD. GÜVEN SAN. SİT. B BLOK. ZEYTİNBURNU, İSTANBUL

ABONELİK İÇİN
YENİ ALAN YAYINCILIK TİC. VE SAN. LTD. STİ
VAKIFBANK:
TR360001500158007306088667
HESABINA 120 TL YATIRILDIKTAN SONRA ADRES BİLGİLERİNİN VE ÖDEME MAKBUZUNUN KOPYASININ E-POSTA İLE İLETİLMESİ YETERLİDİR.

MESLEĞİMİZ UMUT BİZİM

Hikâye malum; Nasreddin Hoca, heybesini kaybeden köylülere çıkışıyor, "Heybemi bulun, yoksa ben yapacağımı bilirim!" Köylüler telaşla heybeyi ararken, ikide bir tekrarlıyor, "Heybeyi bulun, bulamazsanız ben yapacağımı bilirim!" Arama tarama, köylüler sonunda heybeyi bulup derin bir nefes almışlar. Herkes rahatlamış, bundan yararlanıp Hoca'nın tehdidinin ne olduğunu öğrenmek istemişler. "Hocam, heybeyi bulamasaydık, ne yapacaktın?"

"Evde eski bir halı vardı, ondan yeni bir heybe yapacaktım."

Tehdit ile cevap arasındaki uçuruma gülüp geçemiyoruz.

***

Bu hesap bizimkine de uyar mı?

Çoktandır kayıplarımıza yetişemez olduk. İnsanı toplum içinde tarihsel süreciyle kavrayan edebiyatımızı uzun bir süredir kaybettik. 19. yüzyılın ortalarından 1980'lere kadar edebiyatımızın ana akımı böyle bir edebiyattı. İnsanı toplum içinde tarihsel çelişkileri ve gelişmesiyle kavrayıp anlatan bir edebiyat. Bu anlayışla yaratılanlar, yeni kuşaklardan uzaklaştırıldı. Kötüleme kampanyaları, artık şiir böyle yazılmıyor karalamaları gençleri bu edebiyattan soğuttu. Gerçekçi edebiyatımız kütüphanelerin tozlu raflarına saklandı. Bu çizgiyi sürdürerek bugün de eser verenleri yayınevi bariyerleri, kitabevi zincirleri, havuz medyası süzgeçleri gözlerden uzaklara itti. Ödül yaftalarıyla üstü örtüldü. Edebiyatımız kayıplara karıştı. Kitabevi raflarını çer çöp kapladı. Piyasa edebiyatı başköşeye kuruldu.

Eleştiri yapamaz olduk, temizlik için kir teorisyeni olmak zorunda kaldık.

***

Yıllardır kayıp edebiyatımızı, yitik sanatımızı, küçük burjuva vıdısı vıdısına indirgenen sinemamızı arayıp durduk. Nasreddin Hoca kadar kendinden emin ve çözümde kararlı da olamadık. Demirtaş Ceyhun "Edebiyatımı Geri İstiyorum!" diye bir kitap bile yazdı. Eleştirdik, söylendik, bulun şu edebiyatımızı, yitik estetiğimizi geri verin diye bağırdık ama karşımızda Nasreddin Hoca'nın saf, korkak köylüleri değil, birikmiş, elkonmuş ölü emek, sermaye plazaları vardı. Ses geçirmez camla kaplı sırça köşklerde edebiyat ve sanat adına her türlü bayağılık üretiliyordu.

Sanat edebiyat avın kod adlı çarşıların müştemilatı haline getirildi. Yazarın ve sanatçının bağımsız varoluşu ortadan kaldırıldı, bütünüyle sponsorlara tabi kullar oldular. İnsanlığın, toplumun yargıcı, vicdanı, öncüsü olması gereken şair, yazar, sanatçı sermayenin memuru haline geldi. Şairler reklamcılık öğrendi, şiirleri buzdolabı ve çamaşır makinelerine yazdılar. Sinemacılar dizici oldu, reklam aralarında dedikoduyu dizi diye sundular. Ressamlar, "güncel sanatçılık" peşinde akışın dışına düştüler. Mimarlar gökdelenci ve tokici olup yaşamı standart kutulara hapsettiler.

***

Karşımızda Nasreddin Hoca'nın saf, korkak köylüleri yoktu, insanlıktan nasibini almamış sermaye ordusu vardı. Biz kayıplarımızı istedikçe onlar kirli edebiyat ve sanatlarını aha burada alın, ödüllü, muhteşem, modern, postmodern diye diye üstümüze boca ediyorlardı. Sonunda edebiyatımızı ve sanatımızı yeniden kendi ellerimizle yaratmamız gerektiğini anlamıştık.

Hoca'nın dersini çalıştık; eski halıdan yeni bir heybe yapmaya giriştik.

Yeni Gelen'i Nasreddin Hoca'nın heybesine benzetiyorum; kayıplarımızın eksikliğini giderecek, yeniden ve daha gelişmiş yaratılması için mücadele edecek. Bu heybenin gözlerinde edebiyatın sanatın estetiğin değerlerini taşıyıp sizlere getirecek.

Heybenin dengesini insanlığın yaratıcısı ve sürdürücüsü emekçi, emeğin felsefesi ve estetiği sağlayacak. Yeni Gelen, biz sanat emekçilerinin, siz yaşam emekçilerinin omuzlarında olacak.

Yeni Gelen'in heybesinde İnsanlardan insanlara yazılan mektuplar var.

İlk sayımıza gösterdiğiniz ilgi ve heyecan çetin yolumuzu aydınlattı. Eski halıdan yeni heybe biçmenin bütün acemilik ve güçlüklerini aşmakta bize güç kattı.

Öyleyse, merhaba ve yürüyelim...

Nisan güneşleri içinde aramızdan ayrılan şairimiz Ülkü Tamer'in seslenişiyle devam edelim; mesleğimiz umut bizim...

B. Sadık Albayrak

Desen: Arife Aktaş

HAV HAAV HAAAV! (2)

Özkan Mert

3.
Ben kimim, söyleyeyim size
bir toz bulutuydum güneşin etrafında:
Sonra bir ateş topu oldum,
kristal bir vazo gibi parçalanıp
döküldüm dünyaya.
Dünya dediğin ne?
Bir kum tanesi koskoca Evren'de:
İçinde evler var!
BULDAN'da mesela,
hiç bir ev kesmez
diğer evin güneşini,
temelleri bitişik atılmıştır hepsinin,
alt katlarında,
eski dokuma tezgâhlarının
üzerindeki ***'Güvercin yuvaları'*** na
kimse dokunmaz. Çünkü
'Yarab bakıp duru or'daan!'

İZMİT'in eski ahşap konaklarında
gizemli bir serinlik ve yastıklardaki
karanfil kokusu... Kuş gibi
kanatlarını açan avizeler,
içinde ölü bir tarihi gizleyen gömme dolaplar...
yuvarlanır durur uzayda.

4
Masada bir sürahi dolusu su;
göktaşlarıyla geldi su dünyaya.
Biz o suyu içtik, bizden önce dinozorlar içti,
otlar böcekler içti.
Herşey taşın içinden ve yıldızlardan geldi.
En parlak yıldız tozları dünyaya düşünce
en güzel en uzun bacaklı kızlar oldular.

-Hav Haav Haaav!

5.
Kuşadasın'da ***'Kadınlar plajı'***nda
salak salak geziniyor gençler,
sanki ellerindeki bira değil, molotof kokteyli:
Ne dünü biliyorlar ne yarını,
iğdiş edilmiş bir gençlik,
flamenko ile halay çekiyorlar:
Flamenko mu milli dansımız
halay mı belli değil!

Gürleyen duman Viktorya şelalesi
en fışkın tanrı parçacığı, köpürdüyerek
akıyor dünyaya!

Ne ilişki var diyeceksiniz, gençlerle,
Viktorya şelalesi arasında! Çünkü
her ikisi de tanrı parçacığıdır:
Viktoya Şelallesi bunu biliyor,
gençler bilmiyor. İşte!
bazen hayat bu kadar kırmızıdır!

6.
İstanbul'da Çiçek Pasajında
Ve Nevizade'de
akordeon çalan parlak kırmızı rujlu
madam Anahit de yok artık. 78 yaşında
hâlâ aşktan vazgeçmemişti
ve âşıktı.

'Cebi delik şöhret' derdi kendine.
Sevdikleri çoktu ama hepsi terketti onu
ıssızlıkta gömüldü. Zaten
hiç kimse kendisi kadar gerçek değildir,
hiç bir gerçek de yalnız kendisi değildir.
Herşey bir şey eder
ama ölüm yalnız kendi eder.

Yani ben şimdi, Japonca yazsaydım bu şiiri
sözcükleri sıksanız limon gibi,
bisiklet zili gibi bir ses çıkarırdı.
Belki kuşlar bile fışkırırdı içinden, bilinmez!
Bilinmez ama martılar da
İstanbul'u hiç rahat bırakmaz!

Ben şunu bilirim: Her insanın
bir İç Anadolu'su vardır,
kalbine
bir bıçak gibi sapladığı
ve hiç çıkarmadığı.
İşte o bıçakta
resmedilmiştir hayatı.

-Hav Haav Haaav!

17 Mart 2018 / Gümüşlük

Çizim: Haydar Özay

ÇOCUKLARA FELSEFE ÖĞRETELİM Mİ?

Afşar Timuçin

Çocuklara felsefe öğretmek de nereden çıkıyor? Çocukların öğrenmesi gereken her şey bitti de geriye felsefe mi kaldı! Ne çok şey var öğrenmeleri gereken, onları öğrenmeden büyüyorlar. Saygılı olmayı, özenli olmayı, değer bilmeyi, dikkatli olmayı, yaşama üretici olarak katılmayı, paylaşmayı, daha birçok şeyi öğrenmeden büyüyüp çıkıyorlar genellikle. Özgür eğitim adına yetiştirilmiş olan ve rahatça terbiyesizlik edebilen nice genç insan tanıdım.

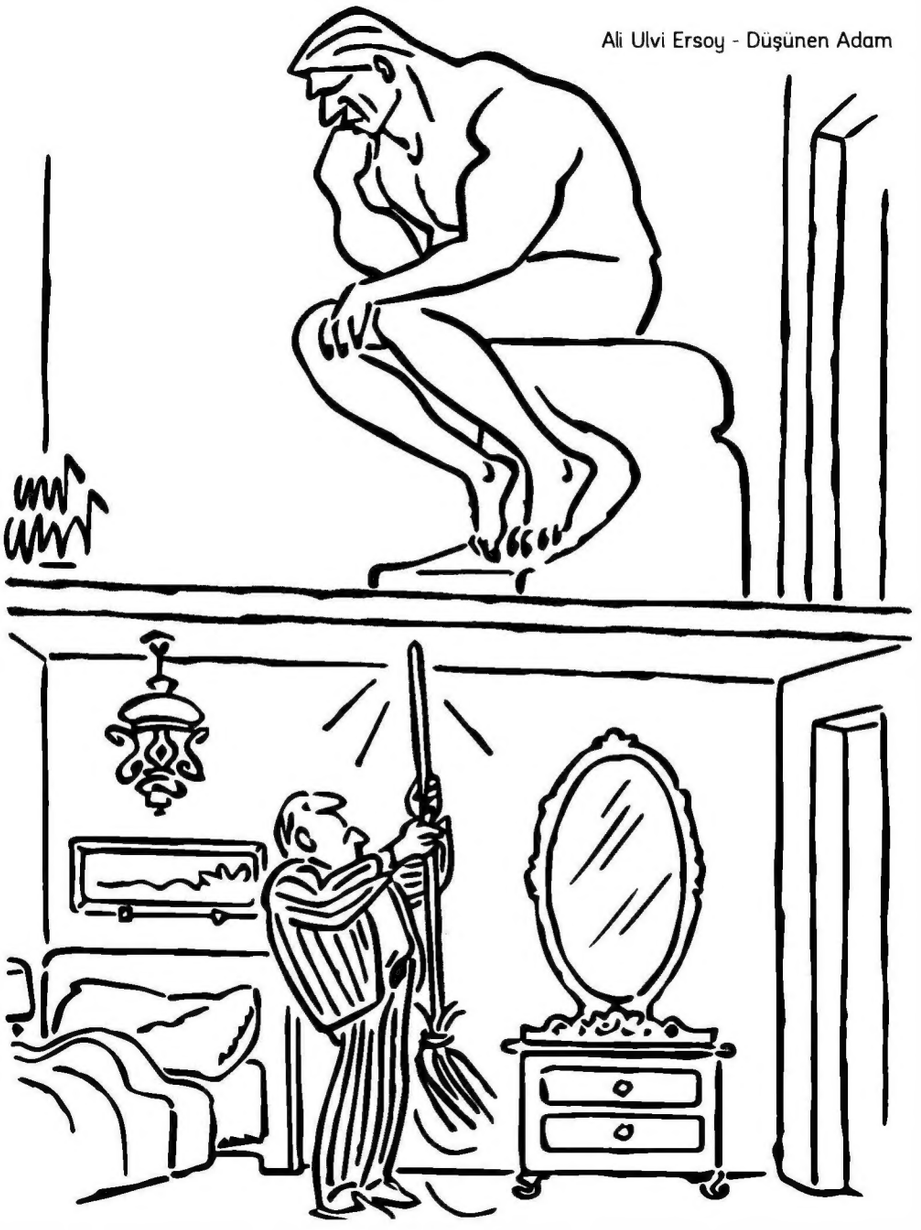

Ali Ulvi Ersoy - Düşünen Adam

Eşin dostun toplantılarda zaman zaman sorduğu bir sorudur: *"Çocuklara felsefe öğretelim mi?"* İşi şakaya vurdurup şöyle bir yanıt verebilirim ama elbette böyle bir şey yapmıyorum: *"Biliyorsanız öğretin, önce öğrenin sonra rahat rahat öğretirsiniz."* Şakanın da kırıcı olmaması gerekir. İşi şaka diye almazsak doğru bir öneri bu: biliyorsanız öğretin, bilmiyorsanız neyi öğreteceksiniz! Çocuklara felsefe öğretmek de nereden çıkıyor? Çocukların öğrenmesi gereken her şey bitti de geriye felsefe mi kaldı! Ne çok şey var öğrenmeleri gereken, onları öğrenmeden büyüyorlar. Saygılı olmayı, özenli olmayı, değer bilmeyi, dikkatli olmayı, yaşama üretici olarak katılmayı, paylaşmayı, daha birçok şeyi öğrenmeden büyüyüp çıkıyorlar genellikle. Özgür eğitim adına yetiştirilmiş olan ve rahatça terbiyesizlik edebilen nice genç insan tanıdım. Oysa bazı güzel nitelikleri çok küçük yaşlarda edinebilir insan ya da daha doğrusu edinmelidir. Aramızda şakacı olmak adına kabak gibi her sözü söyleyebilen ve her türlü çirkin davranışı gösterebilen insanlar parmakla gösterilecek kadar az mı?

Çocuklara felsefe öğretmek telaşı onları erkenden iyi düşünen hatta derin düşünen insanlar yapmak için olmalı. Ancak bu işin ısmarlama bir iş olduğunu sananlar yanılıyorlar. Gerçek anlamda düşünen insanlar yetiştirmek için felsefeyi bir yana bırakıp iyi bir *kavram eğitimi* uygulamak gerekir. Öncelikle bu toplumun insanları "eğitmek"le "öğretmek"i eşanlamlı terimler diye düşünmeyi bırakmalı, "öğretmek"den vazgeçip "eğitmek" için yöntemler geliştirmelidir. Kimseyi doğrudan eğitemezsiniz ama insanların kendilerini eğitmelerine katkıda bulunabilirsiniz. Kolları sıvayıp birilerini eğitmeye kalkan yarı yolda kalır. Zaten işin adını "öğretim" koyduğumuz için bilgi aktarımında sınırlanıp kalıyoruz, aktardığımız bilginin ne ölçüde sağlıklı olduğu da çokça tartışma götürür. Şişeye huniyle su döker gibi kafaya bilgi dökmek insanları aptal etmekten başka bir işe yaramıyor. Bülbül gibi şakıyan öğrenciye öğretmen bir aferin yapıştırıp en iyi notu verince sorun çözümlenmiş oluyor. Ama hiçbirimiz bu dıştan doldurulmuş kafalarla bir yere gidemediğimizi ve gidemeyeceğimizi, yapıcılıktan ve yaratıcılıktan iyiden iyiye uzak bir yaşam sürmekte olduğumuzu görmek istemiyoruz.

Bu koşullarda çocuklara felsefe öğretmeye kalkarsanız yanlış iş yaparsınız. Çocukcağız kendisine verilmiş olan kimi doğru kimi yanlış ama tümü doldurma bilgileri evirip çevirirken ve onları neye yaratması gerektiğini düşünüp bulamazken bir de felsefenin sillesini yerse yandı demektir. Duyduğuma göre şimdi birileri yerli ya da yabancı "felsefeci" yazarların kaleminden

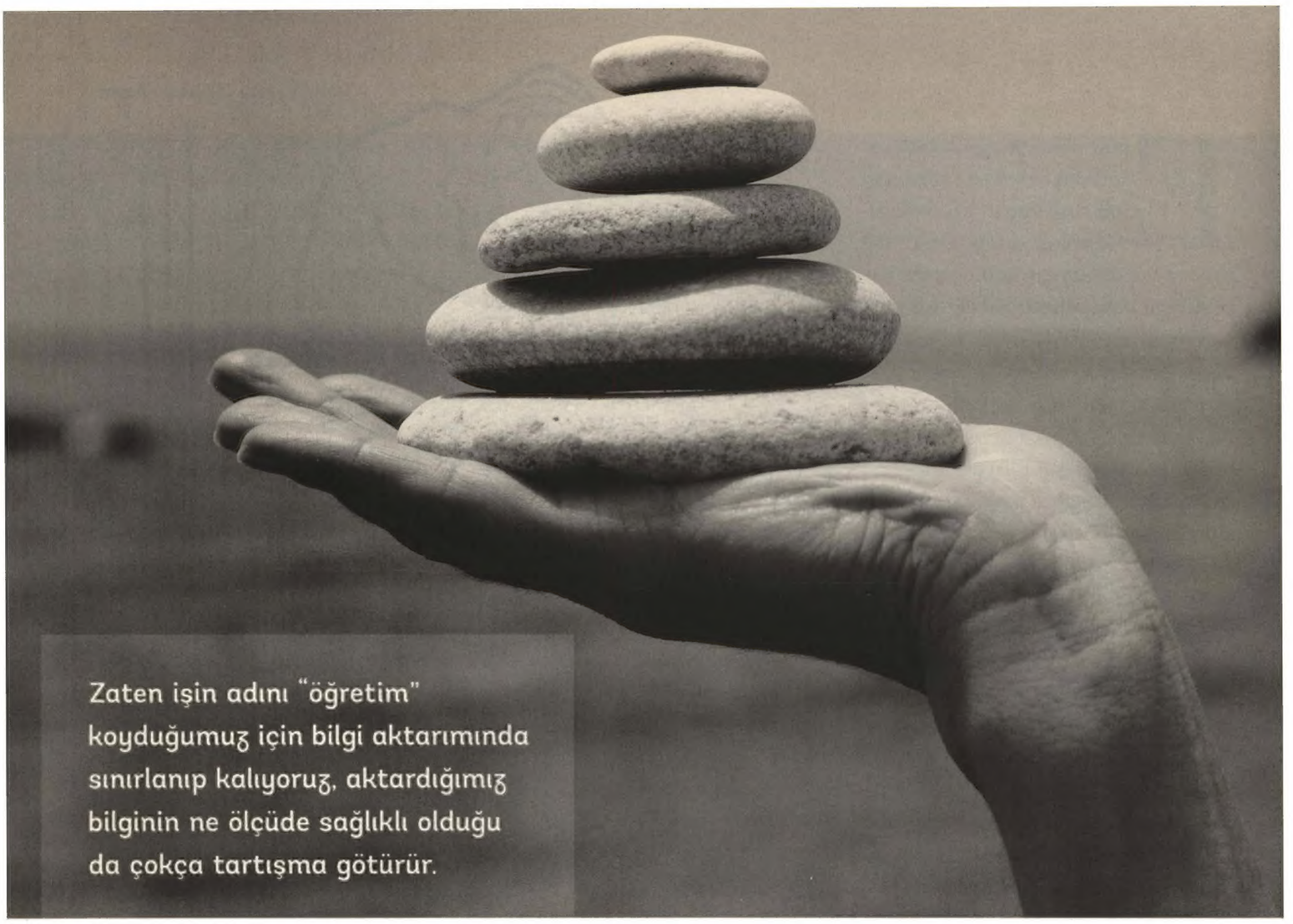

Zaten işin adını "öğretim" koyduğumuz için bilgi aktarımında sınırlanıp kalıyoruz, aktardığımız bilginin ne ölçüde sağlıklı olduğu da çokça tartışma götürür.

çıkmış olan bir takım çocuklara felsefe kitaplarını çoktan uygulamaya koymuşlar. Aslında amaç hiç de kötü değil: şimdiden doğru düşünmeyi öğrenmek. Çocuğun kafasında her şey birbirine karışmışken onun doğru ya da iyi düşünmesini sağlamak yolunda kolları sıvayana gülüp geçmeliyiz. Yavrum hiçbir şey bilmiyor ama doğru düşünüyor. Babaannesinin güzeli, gelsin de babaannesi bir öpsün onu, bak nasıl da Celal amcası gibi felsefe konuşuyor benim yavrum. Toplum tiyatroda olmasa bile gündelik gösteri sanatında epeyce yol almış olduğu için felsefe öğretiminin de kendine göre sofistliği andıran bir işlevi olacaktır.

Çocuklara felsefe öğretmek değil de onları felsefe öğrenmeye hazırlamak gerekir, epeyce uzun sürecek olan bu hazırlık bihakkın yapılabilirse çok yararlı olur. Yapılması gereken budur. Bunun için kolay kolay sağlayamayacağımız çok önemli iki şeye şiddetle gereksinimimiz var: kavram eğitimi yaptırabilecek yetkinlikte eğiticiler ve böyle bir eğitim için ülke koşulları göz önünde tutularak düzenlenmiş eğitim programları. Böyle bir eğitimin özellikle liseyi de içine alabilecek genişlikte düşünülmesi gerekir. İlkokulun başlarından lisenin sonuna kadar uzayan çizgide her yaşa göre kavramsal bilgi edinme eğitimi uygulamak gerekir. Böyle bir eğitim genç insana insan olmanın temel bilgilerini kazandıracaktır, onu yaşamla tanıştıracak ve yaşam gerçeğine yerleştirecektir. Çocuğa diyelim tarih öğretiyorsunuz, şöyle oldu böyle oldu şu geldi öbürü gitti, öğreniyor, ama tarih nedir diye sorduğunuzda ağzını açamıyor. O durumda kafa karışıklığı içinde bir takım sözde bilgileri gerçek bilgi diye kafasında gezdirirken ortalıkta dolaşan yalan yanlış kalıp düşünceleri kendine alma eğilimleri de gösteriyor. Benim yaşıma geliyor, bir de bakıyorsunuz ortaçağ karanlığından sözediveriyor. Neden olmasın, kendisi aydın ya da aydınlanmış bir kişidir artık ve ortaçağ karanlığına sonuna kadar karşıdır. Bununla birlikte kendilerine Ortaçağ'ın ne olduğunu, ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini, kaça ayrılabileceğini, hangi koşullardan gelip ne gibi dönüşümler geçirdiğini, zaman açısından Rönesans'ı içine alıyor

olmasının karanlık olma açısından bir çelişki ortaya koyup koymadığını sorduğunuzda sinirlenecektir dostumuz. Örneğin bu Ortaçağ denen şeyin tarım alanında Eskiçağ'ın koşullarından daha geriye mi düştüğünü yoksa bir takım yenilikler getirmiş mi olduğunu, buna benzer birçok soruyu sorduğunuzda iyice apışıp kalacaktır.

oplumda enine boyuna yaşadığımız, çok yerde canımızı yakan, bizi yaratıcı düşünceden yoksun bırakan, bizleri kadın erkek çoluk çocuk eleştiri düşmanı durumuna getiren bilgisizliğimizi çocuklara felsefe düşleriyle aşmaya çalışmanın bize iyilikler getireceğini ummayalım. Resmen eğitimden sorumlu olanların hemen hiç geç kalmadan sağlıklı eğitim programlarının hazırlanması yolunda kolları sıvamaları beklenir. Bu arada bu tür programların yetkin eğitici yetiştirmek için de düşünülmesi gerekiyor. İyi eğitimciniz yoksa iyi eğitim yaptıramazsınız. Bu da elbette her şeyden önce bir dizge ve yöntem sorunu ortaya koyuyor. Dizgeci düşünceye alışmamış ve yöntem kavrayışı olmayan insanlardan seçilmiş bir eğitim topluluğunun sözünü ettiğimiz cinsten bir eğitim düzeneği oluşturması ve onu uygulamaya koyması kolay değildir. Bu iş için özel olarak seçilmiş ve özel olarak yetiştirilecek olan, genç insandan emeğini esirgemeyecek gözüpek eğitimci adaylarımız olmalıdır.

Sanıyorum önce yapılması gerek şey şu "öğretim" sözünü kafalarımızdan kitaplarımızdan programlarımızdan silmemiz ve unutup çıkmamızdır. İnsan öğrenen ya da öğretilen varlık değil kendini eğitebilen varlıktır. Eğitim dediğimizde insan bireyinin her anlamda kendini eğitmesi anlaşılmalıdır. Eğitimci eğitilene ancak yardımcı olabilir: takıldığı noktada ona yol açabilir, bazı şeyleri birbirine karıştırdığında ona elini uzatabilir, onu daha geniş ya da daha özgür düşünebilmesi için yüreklendirebilir... Gel ben sana öğreteyim cinsinden bir eğitimcilik anlayışı dünyanın birçok yerinde yürürlükten kalkmıştır. Bizim insanımız düşünmeyi sevmiyor, bizim insanımız yazı yazmak gibi sıkıcı bir işe sıvandığında ilk iş anlaşılmaz bir biçimde özneden sonraya virgülü hatta noktalı virgülü yapıştırıp çıkabiliyor. Bu koşullarda benim buradaki dileklerim hayal demektir. Olsun düş kurmak da iyidir. Düşler olmasaydı gerçekler de olmazdı. İnsanoğlu daha baştan beri gerçekliği düşlerde yakaladı. Düş görmeyen insan korkunç insandır, kendini gerçekçi sanan ayakları yerden kesik biridir o. Düş göremeseydik ne bilim olurdu ne felsefe oldurdu ne sanat olurdu. Bu ülkede de iyi bir eğitim düzeneği kurulacağına olan inancımız tamdır.

Son zamanlarda aklı başında insanları kaygılandıracak bir takım gelişmeler oldu. Birileri düşünmeden düşünmeye hatta felsefe yapmaya merak saldılar. En alt düzeyde akla zarar görüşler üretiliyor, bu görüşlerin çoğu dinle ilgili. Biraz daha yukarıya çıktığınızda felsefe merakı başlıyor: felsefe bilmeden felsefe yapmanın sefilliğine tanık oluyorsunuz. Ortalığı sallama bilgiler dolduruyor. Bunu yapanların bir bölümü siyaset adına ve belki de ulusallık bilinci adına kolları sıvamış kimseler. Efendim diyor adam, Batı da neymiş, felsefenin hası bizde var. Canım benim, filozofun hası da sensin. Bir başkası çıkıyor, uygarlığın merkezi Doğu'ya kaydı diyor. Bir başkası yunan-latin kültürünün palavradan başka bir şey olmadığını anlatmaya çalışıyor. Daha bir başkası eski Sparta'lıları Hitler'in ataları saymaya kalkıyor. Aslında batı kültürü karşıtlığı biçiminde ortaya çıkan çok sağlam bir kültür düşmanlığıdır bu. Çocuklara felsefe öğretirken bunları mı öğreteceksiniz, merkez şu yana kaydı saçmalığıyla çocukların kafalarını biraz daha mı bulandırmak istiyorsunuz? Ne olur kimseye bir şey öğretmeyin, daha doğrusu bu koşullarda kimse kimseye bir şey öğretmesin.

Düşleri gerçeğe dönüştürmek aydın yürekliliğini gerektiriyor. O yürekli aydını kendimizde yaratmalıyız önce. O yürekli aydını felsefenin ışığında yaratmalıyız. Bırakalım çocuklara felsefe öğretmeyi, önce kendimiz felsefe öğrenmeye koyulalım. Felsefe kolaydır ama tembellik kaldırmaz. Bakmayın bir takım filozofların anlaşılmaz şeyler yazmış olmalarına, biz anlaşılır şeyler yazan filozofların metinlerini okuyalım yeter. Çünkü çok iyi biliyoruz ki asıl felsefe bilmesi gerekenlerimiz bile felsefe bilmiyor. O yüzden felsefe bir takım "felsefeci"lerin elinde sürüklenip duruyor. Bizler felsefe bilen ya da daha doğrusu felsefenin ışığından yararlanmış anababalar ya da eğiticiler olabilseydik o ışık çocuklarımıza kendiliğinden yansıyacaktı. Gelin bugünden başlayalım, boş şeylere ayırdığımız vakti felsefeye ayıralım. Ben şu yaşıma geldim, bundan sonra felsefe de neymiş demeyin. Seksen yaşında birinin yüzüne felsefe ışığı vurduğu zaman dünyanın en güzel resmi çizilmiş olur.

Önce felsefe öğrenelim, gerekiyorsa sonra felsefe öğretiriz.

ÜLKÜ TAMER'E RASTLAMAK

Arif Arslan

Şiirimizin bir büyük ustası Ülkü Tamer aramızdan göçtü. Şairliğinin yanı sıra hepimizde görünmez emeği vardı Ülkü Tamer'in. Çevirdiği onlarca kitapla dünya edebiyatını bilincimize kattı. Hele 88 Kuşağının yetişmesinde onun yönetiminde çıkan haftalık Milliyet Çocuk dergisinin katkısı unutulamaz. Bütün gerçek emekçiler gibi, işin hep içinde oldu ama gösteri sahnesinde biraz geride durdu. Oysa gençliğinde tiyatro oyunculuğu da yapmıştı. Görünen değil, gözleyen ve üreten oldu. Onu güzel insanlığın edebi bilincine emanet ediyoruz.

ÜLKÜ TAMER: *(Beton rıhtıma çarpıp saçılan dalga sesleri duyulan kıyıda, sağ ayağı biraz daha önde ve iki eli cebinde, denizi seyrederek şiir mırıldanmaktadır.)*

Bütün tarihini sırtına vurup
Denizi üç günde geçen serçenin
Bir seher vaktinde soluk soluğa
Tünediği dalda şenlik gibisin

(Gömlek yakaları dağınık, kravatları göğüs hizasına kadar sarkmış birkaç öğrenci, kenardaki banka yayılmış, kendi dünyalarında sohbet edip şakalaşmaktadırlar. Öğrencilerden ikisi cep telefonunu karıştırmakta, yanındakilere telefonu gösterip yorum yapmaktadır. Öğrencilerden biri, birkaç metre ötede elleri cebinde denizi seyrederek şiir mırıldanan adama kulak kabartır, bir taraftan da hemen yanındaki öğrenciyi dirseğiyle dürter. Birkaç dakika adamı izledikten sonra ayağa kalkıp yanına yaklaşır.)

CAN: Saygılar babalık! Şurda oturuyorduk, kulak verdik de dalga sesleriyle uyumlu bir şeyler söylüyordunuz. Çok da hoşuma gitti. Türkü mü, şiir mi bu söylediklerin merak ettim de...

ÜLKÜ TAMER: Demek beni dinliyordun, demek duydun söylediklerimi... Hoşuna gitti ha!

CAN: Evet gitti, aslında hafızamda tutabilsem watsap'tan kızlara bile yazacaktım. Kızlar daha çok şiir seviyor ne de olsa!

ÜLKÜ TAMER: Öyle mi? Demek böyle bir kanaatin var? Belki de yanılıyorsundur, bilmiyorum. Az önce duyduğun türkü değildi, şiirdi. Benim eskiden yazdığım ama dilimde hep duran şiirlerimden biriydi işte.

EMRE: "Bu toprakta kalır adın" falan gibi bir şeyler duydum. Demek siz şairsiniz.

ÜLKÜ TAMER:

Bu toprakta kalır adın
Tohumların arasında
Yeşilinde tarlaların...

diye devam ediyor o şiir. Evet, ben şairim. Bir insana "şair" denilmesi güzel bir şey tabii. Hele de altmış yıl şiir yazdıysan. Bir ömür yani.

EMRE: Biz ilk kez bir şair görüyoruz. Sizin şiir kitabınız var mı peki?

ÜLKÜ TAMER: Var. Aslında çok var. Şiir çevirisi de yaptım çok. On taneden fazla şiir kitabı sığdırdım bu ömre. Bakıyorum da siz de bayağı meraklısınız. Benim de sık yaşadığım bir durum değil böyle şeyler. Yani şimdiki gençler şairlere ve şiirlere pek meraklı sayılmaz. Biz sevdiğimiz şiirleri cebimizde taşırdık ezberlemek için.

CAN: Haa, biz meraklıyız biraz. Aslında... Tabii okulda edebiyat dersi de var; hoca anlatıyor, okuyor. Biz de biraz dinliyoruz işte. Yani biz... şiir meraklısı sayılırız tabii. Biz de cebimizde taşıyoruz ama kâğıtta değil... Telefonla yazıyoruz google'a, aradığımız her şiir cebimizde yani. Ama telefonu sınavda yanımızda bulunduramıyoruz kötü oluyor tabii.

ÜLKÜ TAMER: Peki şiirin ne olduğunu biliyor musunuz? Şiir gecenin kardeşidir, gündüzün annesi. Yürekteki büyükbabadır şiir. Yani en yakın akraba gibidir işte şiir. Uzakta durmaya da çalışsan kopamazsın ondan.

CAN: Söylediklerinizden şiirin ne olduğunu tam anlamadım aslında. Benim bildiğim şiir tanımı gibi değil. Yani okulda da böyle öğrenmiyoruz ki... Valla ben yazılıda bunları yazsam, edebiyattan kalırım.

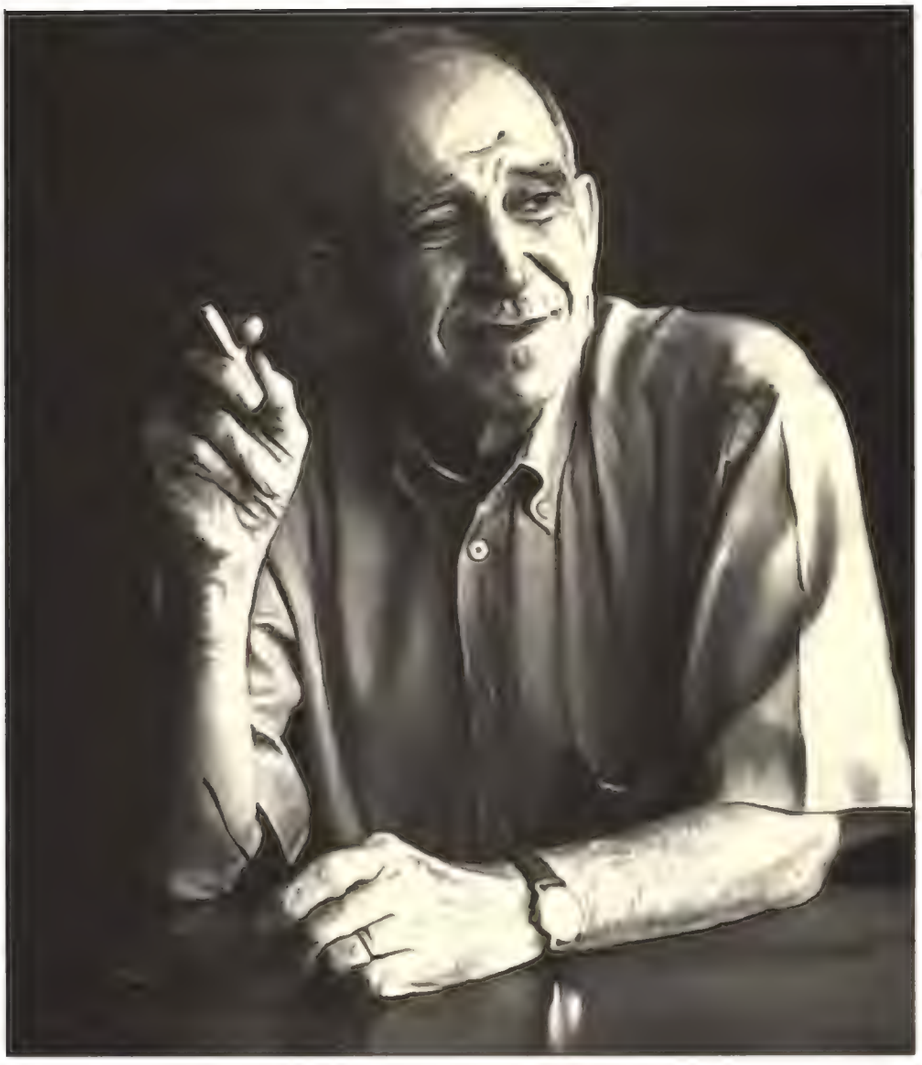

BARIŞ: *(Yarı kahkahayla)* Oğlum, sen bunları yazmasan da kalıyorsun, yaz da bari şair olarak sınıfta kal! *(gülüşmeler)*

ÜLKÜ TAMER: Bitmedi... Aslında şiir örümceğin sesidir, duvarın şarkısı. Duvarcının türküsüdür şiir.

CAN: "Örümceğin sesi ha!" Tamam, tamam; anladık gerçekten şairmişsin. Valla adınızı da sormadık ama... Peki adınız ne, kimsiniz? Tanınmış biri mi?

ÜLKÜ TAMER: Ben Ülkü Tamer›im. Belki derslerde adım geçmiştir, bilen bilir yani.

CAN: Yani... Pek de yabancı gelmedi desem.

BARIŞ: Aaa, ben duydum. Geçen dönem gördük ya lan, hatta hoca Yunus'a okutmuştu bir şiirini. Birini ağaca bağlıyorlar, sonra öldürüyorlar falan. İlgimi çekmişti işte.

CAN: Oğlum ne bileyim, ta geçen dönem okuduğumuz şiiri. Senin kadar hatırlasam benim de edebiyatım 90 olurdu.

ÜLKÜ TAMER: Doğrudur, böyle bir şiirim var.

EMRE: Yarın okulda edebiyatçıya, "İskelenin orda Ülkü Tamer'i gördük." desek inanmaz ha! Hazır sizi bulmuşken soru sorsak olur mu? Gördük desek, hoca sorar, "Ne konuştunuz?" diye. Anlatır, hocanın gözüne gireriz, sözlüden yüksek verir en azından.

ÜLKÜ TAMER: Merak ettiğiniz şeyler vardır, pekâlâ, sorun o zaman.

BARIŞ: Ben bir tane sorayım: Şiirlerinizi seviyor musunuz? Mesela evde raftan kitabı alıp kendi şiirlerinizi okuyor musunuz?

ÜLKÜ TAMER: Zaman zaman okurum tabii.

BARIŞ: Özellikle eski şiirlerinizi okuyunca gözünüz doluyor mu, yazdığınız zamanları hatırlıyor musunuz?

ÜLKÜ TAMER: Bazen gülerim. Çok kötü bulduğum şiirlerim de var ama beni bugüne getiren şiirler onlar, hepsini severim bu yüzden. Hatta ilk kitaba girmemiş, daha eski şiirlerim bile var sakladığım; onlar elime geçince çok gülüyorum, neler yazmışım diyerek.

YUNUS: Şiire nasıl başladınız? Daha doğrusu, insan neden şiir yazmaya ilgi duyar ki?

ÜLKÜ TAMER: Bizim zamanımızda şimdiki çocuklar gibi, ne televizyon, ne bilgisayar, ne şu, ne bu... Uğraşacak bir işimiz yoktu. Bizim zamanımızda tek eğlence sinemaydı. Çok peşinde koştum ben de sinemanın. Dünyayı tanımamızı sağlayan da sinemaydı elbette. Biz sinemayla dünyaya açılıyorduk, yeni şeyler keşfediyorduk, yeni öyküler yaşıyorduk. Onun için ben daha ilkokula gitmeden sinema tiryakisi oldum. Müthiş bağlandım sinemaya. Beni sanata ayartan sinemadır gençler. Şiir ise başka... Şiire daha ilkokulda başladım. Kolejde okuyordum, çat pat şiir yazıyordum ama çokça da okuyordum. Kaynak diye bir dergiye gönderdim «Dünyanın Bir Köşesinden Luçya» şiirimi. Orada yayınlandı. Yazdığım ilk şiir değildi ama bir dergide yayımlanan ilk şiirimdi. Çok komik bir şiir bu, özentiyle yazmıştım tamamen. Özdemir Asaf›ın Lavinia›sı var, Asaf Halet Çelebi›nin Maria›sı var, Attila İlhan›ın Pia›sı var; benim de Luçya›m oldu o zaman. Benim için çok teşvik edici oldu tabii.

BARIŞ: Valla çok erken yaşta heveslenmişsiniz, şiir yazmışsınız. Bizde ne gezer! Bu, ilgi mi, yaratıcılık mı? Kaynağı ne bunun sizce?

ÜLKÜ TAMER: Zengin aileler çocuklarına pahalı oyuncaklar, sallanan at alır, ona biner, onu at olarak görür. Yoksul çocuk ise bir sopayı eline geçirdiği zaman onun üstüne binip koşturmaya başlar. O sopa onun için artık bir attır. Yani yaratıcılık, ihtiyaçtan gelir. Koşullar onu ortaya öyle çıkarır işte. Bizim zamanımızda bugünün olanakları yok tabii. Bu yüzden biz, biraz daha yaratıcı olmak mecburiyetindeydik. Mesela ben bir sopanın üstünde koştururken Antep'te bir sopanın üstüne binmiş bir çocuk değil de çok ünlü bir kovboydum. Bazen de bu sopalar kılıç olurdu, korsancılık oynardık. Ama şimdi bilgisayarlar var. Tuşlarla nice dünyalara giriliyor. Bizim dönemimizde böyle bir şey yoktu. Biz keyifli yaşayabilmek için yaratıcılığımızı harekete geçirmek zorundaydık.

YUNUS: Peki o zamanlara, çocukluğunuza dönmek ister misiniz?

ÜLKÜ TAMER: Elbette isterim, aslında herkes ister. Belli bir yaşa kadar insan hep ileriye, geleceğe bakıyor. Ama belli bir yaşı geçince ileriye bakmaktan çok, geriye bakmaya başlıyor. Çünkü ileride çok fazla beklentisi olmadığı için geriye dönüş daha fazla oluyor. Dolayısıyla, çocukluğuna, anayurduna dönüyor insan.

EMRE: Sizi çok etkileyen şairler var mıydı? Ne bileyim, usta saydığınız biri falan...

ÜLKÜ TAMER: Çok şair vardı... Attila İlhan mesela. Yabancılardan T. S. Eliot, Ezra Pound... Çok şair adı sayabilirim, bir iki değil. Ben sanatta yalınlıktan yanayım, onlar yalın şairlerdi. Aslında şiirde yalınlık denilince bazıları dudak büker, geri durur. Basit sayar yalın şiiri ama öyle değildir; çok daha zordur yalınlığa ulaşmak. Nice emekler sarf ediyorsun, nice uykusuz gecelerden geçiyorsun. Bakıyorum da Homeros'dan bu yana en kalıcı yapıtlar yalın yapıtlar olmuştur hep.

BARIŞ: Şiir yazmanın dışında ne yapıyorsunuz, zaman ayırdığınız, sevdiğiniz şeyler var mı?

Ben sanatta yalınlıktan yanayım, onlar yalın şairlerdi. Aslında şiirde yalınlık denilince bazıları dudak büker, geri durur. Basit sayar yalın şiiri ama öyle değildir; çok daha zordur yalınlığa ulaşmak. Nice emekler sarf ediyorsun, nice uykusuz gecelerden geçiyorsun. Bakıyorum da Homeros'dan bu yana en kalıcı yapıtlar yalın yapıtlar olmuştur hep.

ÜLKÜ TAMER: Bunu iyi ki sordun. Çünkü nasıl edip de kedimden bahsedeyim diye aklımdan geçiriyordum. Çocukluğumda kedilerim hep olmuştu. Hele benimle yaşıt bir Bico vardı, onu unutamam. Safkan Antepli. Babayiğit. Bir yaz on günlüğüne annemle İstanbul'a gelirken onu da getirdik. Çemberlitaş'ta ahşap bir evin bahçesinde cirit atan kedilerin tümünü kaçırdı on dakikada. Şimdi üç kedimiz var eşim Neslihan'la. Birinin adı Bico. Eşim tam bir kedi tutkunu. Kedi, köpek... Bahçede beslediği kaplumbağalar bile var. Ellerinden marul yiyorlar. Yaşamımdaki her şey gibi, bunlar da var şiirimde. Açık açık görünmeseler bile.

BARIŞ: Biz şair olmak istesek çok mu geç kaldık acaba? Şimdi biz şair olmak istesek ne yapmamızı önerirsiniz?

ÜLKÜ TAMER: Hiçbir şey için geç kalınmış diye bir durum yoktur. Bir kere bunu gerçekten istiyor olmanız lazım, sonra bunun için çaba sarf etmeniz gerekir; çok şiir okumanız ve sürekli yazmanız gerekir. Şimdilerde ilgi çok fazla dağıldı. İnternete o kadar ilgi var ki, edebiyattan da çalıyor bu ilgi. Dolayısıyla şiirden biraz daha fazla çalıyor. İnsan bir şeyi yazacaksa oturur yazar. Onu sürekli yapar. Okuyacaksınız da tabii. Türk şiirini en tepeye koyarım ben.

BARIŞ: Sizinle sohbet etmek güzel ama hava kararmaya başladı yavaştan, eve gitmemiz gerekiyor. Gitmesek, annem kızar, babam azarlar. *(Teker teker, diğer öğrenciler de)* Çok memnun olduk Ülkü Bey. Sizinle tanıştığımız için çok memnunuz, umarım yeniden karşılaşırız. Okulda bu anıyı mutlaka anlatacağız.

ÜLKÜ TAMER: Teşekkürler gençler, ben de çok memnun oldum sizin gibi gençlerle sohbet etmekten. Umut veriyor insana böyle şeyler. Yeni nesilden artık böyle sohbetler beklemiyor nedense insan. Ben tekrar teşekkür ederim hepinize. Ben de yavaş yavaş giderim zaten. Neslihan beni bekler.

Desen: Mustafa Işık

HANÇER

Ülkü Tamer

Geçen sonbahar gömmüştük hançerimizi
Kare taşlardan yapılmış bir avluya;
Hem değerli, hem keskin bir hançerdi.
Kabzası erimiştir şimdi, benziyordur
Sığırtmaçların yosun tutan saçlarına.

İskeletine kan yapışmıştır yer altında,
Solucanların, atmacaların kanı.
Avluyu örten kan taşlarına düşüp
Derinlere dağınık bir çizgi biçiminde
Uçmalarını gönderen atmacaların kanı.

Yollarındaki fenerleri yakmıştır deniz.
Hançer tek yenilgisini bizden almıştır,
Bakmaktadır oluğunun ülkesinden akşama,
Düşerken kanatlarına tutunan kuşlara.
Ve biz son yenilgimizi ondan almışızdır.

Bir dilencinin sesindeki gri sessizliği
Nedense ürkütüyor, dağcıların göğünü,
Denizleri sırtlarında birer panterle geçen
İp yürekli gemicilerin yüzünü ürkütüyor
Bir hançerin paslanırken çıkardığı gürültü.

1994 YILINDAN KALMA BİR YAZI...

TERSYÜZ BİR ADAM: HASAN UYSAL

Çerkes Karadağ

Gazeteci Hasan Uysal, 11 Mart 2018 günü geçirdiği kalp krizi sonucu aramızdan ayrıldı. 1954 yılında Kütahya'da doğan Hasan Uysal Spor Akademisi'nde eğitim gördü, 12 Eylül'de kapatılan Amatör Sporcular Derneği'nin 4 yıl genel başkanlığını yaptı. Aynı yıllarda Politika gazetesinde spor yazarlığına başladı. Türk Haberler Ajansı'nda, Cumhuriyet gazetesinde çalıştı. Ankara'da uzun yıllar parlamento muhabirliği yapan Hasan Uysal'ın yayımlanmış 14 kitabı bulunuyor. Çağdaş Gazeteciler Derneği yöneticiliği, İHD Genel Sekreter Yardımcılığı görevlerinde de bulunan Hasan Uysal, Demokrat Dergisi, Özgür Gündem, Özgür Ülke, 2000'e Doğru ve Aydınlık gazetelerinde yazdı. Yaklaşık 3.5 yıl SHP'de TBMM Grup danışmanlığı yaptı. Siyah Beyaz Gazetesi ile Öteki ve İmge Yayınevi'nde çalışan Hasan Uysal, bir süre önce Ayvalık'a yerleşmişti. Gizli Örgüt Nasıl Kurulur, Haymatlos Nasıl yapılır, İsveç'te Biz, Böyle Başa, Adı Afganistan, Kurtlu Kokteyl, Ters Köşe-Gri Yazılar kitapları yayınlanan Hasan Uysal'ın Saray Havuzunda Kadrolu Melekler adlı bir de romanı var. Hasan Uysal'ı arkadaşı Çerkes Karadağ'ın fotoğrafı ve yazısıyla anıyoruz.

Bir zamanların gazeteleri, gazetecileri ve okuyucu tipi günümüzden bir hayli farklıydı. İlk gençliğimde, Ağrı'da gazete okuyanlar, genellikle memur ve öğretmenlerdi. Ceketlerinin sağ yan ceplerine koydukları gazeteleriyle gizli bir caka satarak, şehrin ana caddesinde erkekler kol kola volta atarlardı. Ucundan hafifçe gazetenin adını da göstererek... Hayranlıkla bakardım kendilerine. Onlara özenir, çok bilgili olduklarını varsayardım. Cepte gazete taşımak, aydın olmanın göstergesiydi sanki. Büyüklerimizin "Okuyup adam oldu!" öykünmelerinden kastettikleri, bu cebi gazeteli adamlar olsa gerek, diye düşünürdüm. Renkli olmayan gazetelerin aydınlanmamdaki rolünü hiç yadsımıyorum. Okuma alışkanlığımı, kitaptan önce gazete sayfalarını karıştırarak edindiğimi söylersem yanlış olmaz herhalde. Kitap okuma isteği ise galiba daha sonra gelişti. Kazandığım parayla satın aldığım ilk gazete 'Yeni İstanbul'. Bugün de yazılarını okuduğum kimi yüzlerle ilk karşılaşmam Yeni İstanbul'da

oldu. Daha çok Rauf Tamer'i okuyordum 'gazete'mde; 'Güzin Abla' tarzında yazıyordu o tarihler. Bir ağabey olarak, yeni yetmelere öğütler veriyordu köşesinde...

Gazetenin, gazetecinin toplum nezdinde büyük saygınlığı vardı. Bir haberin doğruluğu, "Gazete öyle yazıyor" denince tartışılmazdı bile... Basın dünyasında farklı düşünce alanlarında kalem oynatan seçkin isimlerden Ahmet Emin Yalman, Vâ-Nû, Melih Cevdet, Oktay Akbal, Peyami Safa, Fikret Adil, Çetin Altan, Sabri Esat, Burhan Felek, Nadir Nadi gibi birçok gazeteci, yazar, promosyon sözcüğüyle tanışmadılar hiçbir zaman. Yazdıkları gazetenin günün birinde birer pazarlama kuruluşu olacağını akıllarından bile geçirmezlerdi. Yalnızca gazeteci ve fikir adamıydılar, o kadar... 'Asparagas' haber ile 'paparazzi' de girmemişti yaşamlarına. Gazeteciliğin, köşe dönme amacıyla kullanılması, iş çevreleri ve büyük patronların gazete sahibi olma arzuları da henüz ufukta görünmüyordu. Gazete patronluğu, sermaye gücünden çok, fikir gücüne dayanıyordu. Gazeteci, finans çevreleriyle bugünkü gibi flört etmeyi bir onursuzluk olarak görüyor, Sedat Simavi'nin öğütlerine uyarak, gerekirse 'kalemini' kırıyordu.

Nereden nerelere geldik! Değişen gazeteci tipinin yanı sıra, objektiflik ölçülerini koruyan, haklıdan ve mazlumdan yana gazetecilik yapan bir avuç insan da var Allahtan! Nitekim, son yıllarda inançları uğruna katledilen Abdi İpekçi, Turan Dursun, Uğur Mumcu ve pek çok genç gazeteci, süregelen bu olumsuz değişimin karşısında, umutlarımızı halen canlı tutuyorlar.

***

Gazeteci olarak doğan Hasan'ın, başka bir işi becerebileceği pek söylenemez. Özel konuşmalarımızın birinde gazetecilikten ne anladığına ilişkin bir konuşmasına tanık olmuştum: "Babam hırsızlık yapsa, haber yaparım! Ardından 'hırsız oğlu' olarak yaşamaktansa, tabancayı şakağıma dayayıp intihar ederim!" demişti.

Gazeteciliği namus bellemiş bir avuç insandan biri de Hasan Uysal... Soyadıyla uyuşmayacak denli hareketli, çalışkan, heyecanlı, tez canlı, iliklerine kadar dolu bir 'haber' adamı... Gazeteci olarak doğan Hasan'ın, başka bir işi becerebileceği pek söylenemez. Özel konuşmalarımızın birinde gazetecilikten ne anladığına ilişkin bir konuşmasına tanık olmuştum: "Babam hırsızlık yapsa, haber yaparım! Ardından 'hırsız oğlu' olarak yaşamaktansa, tabancayı şakağıma dayayıp intihar ederim!" demişti. Ürpertmişti beni söyledikleriyle. Nitekim kamu yararına olan bir konuyu haber yapınca yakın bazı dostlarını yitirmişti bu yüzden. Kaybettiği dostluklarına üzülüyor, ancak yaptığı haberin kamu çıkarlarını gerektirdiğine de inanıyordu.

***

Tanıştığım ilk zamanlarda kendisinden uzak kalmayı yeğlemiştim nedense. Esprileriyle yarattığı sıcak ortamı duyumsamamıştım bile. İşsiz, ancak popüler bir gazeteciydi o dönemler. Çalıştığı bir gazetesi, yazacak bir köşesi yoktu. Cumhuriyet'ten ayrılmıştı. Çeşitli dergilere bedava yazılar veriyordu. Yazıdan ve yaşamdan kopmak istemiyordu. Bu boşlukta canla başla dönemin başbakanı Yıldırım Akbulut'u meşhur etmeye çalışıyordu! Hiç sevmediği, fakat çok satan kitabı 'Akbulut Fıkraları' da ancak işsiz bir gazetecinin başı altından çıkabilirdi.

1993'te ortak dostlarımızı Sivas'ta yitirince daha çok yakınlaştık. Bir süre yaptığı SHP'nin, TBMM'deki basın danışmanlığı görevi ile serbest gazetecilik yıllarında kazandığı sorumlu habercilik anlayışını karıştırınca, İLKSAN skandalını patlattı. Gazetecilik yanı ağır basmış, kamu yararı, danışmanlık işinden önce gelmişti. Ne gam! İşsizliğe alışmış ya!..

Objektif haberciliği, kişiliğiyle bütünleşmiştir sanki. Başarısını pekiştiren sezgi gücü ve kuşkucu yanıyla, toplumun çıkarlarına ilişkin konularda her zaman taraflı bir gazetecidir Hasan.

Gazetecilik yıllarının röportaj ve araştırmalarını sekiz kitapta toplayan Hasan, içinde hep taşıdığı çocuk ruhunun bir yansıması olsa gerek, espri olsun diye, birkaç saniyelik görüntü uğruna aktör bile oldu. Bu gözlemlerini ise nefis bir röportajla pekiştirdi.

Günümüzde kimlik ve kabuk değiştiren gazetelerin promosyon olarak mutfak ve yatak odası eşyasından sonra 'kadın' vereceğini söylüyor Hasan. "Zincirin halkaları böylece tamamlanmış, herkesin yuvası yapılmış olacak" diyor. Promosyon veren hiçbir gazetede çalışmadığı için hayli üzgün olan Hasan, demokrat gazetelerin de duvarları yıkarak promosyon kervanına katılmasını istiyor ısrarla... **(1994)**

AYDINLIK YOL

Orhan Gökdemir

Batı o yıllarda başka pek çok ülke ve uygarlığa yaptığı gibi Mısır'ın fethine girişmişti. Uygarlığını borçlu olduğu bir kültürü istila fikri çok iticiydi. Mısır'ı sildi, ötekileştirdi, Afrika'ya itti. Böylece Mısır, devasa yapılar yapmasına rağmen mimarlığı bilmeyen, büyük metinler bırakmasına rağmen felsefeden ve matematikten anlamayan, her şeyi tecrübeye dayanarak yapıp etmiş alaylı bir kültür olarak yeniden tanımlandı. Bu tanımlama Batı'ya kendini kendi kendisinin babası olarak tanımlama olanağı da veriyordu. Sonunda, gerçekte Mısırlıların pek de yetenek pırıltısı göstermeyen öğrencileri olan Yunanlıları buldular. Felsefeyi, bilimi, matematiği, sanatı onların omuzuna yıkma çabası hâlâ devam ediyor.

Aydınlanma, uzun dinsel kapanışın doruğunda insanlığın ışığa ulaşmada yeni bir yol arayışıydı. Kurumsallaşmış din, gördüğü her yerde sapkınlıkla damgaladığı bu arayışı baskılamaya çalışıyordu. Ama insan merakı şahlanmış, dizginlenemez bir hal almıştı. Avrupa'da parası ve sonsuz merakı olan adamlar türedi, bir ucu İskenderiye'ye dayanan uzun araştırma gezilerini finanse ettiler. Orada bulduklarını düşündükleri Hermes Tot'un metinlerini tercüme ettirdiler ve gizli toplantılarda huşu içinde okudular. Okudukça, buldukları bu metinlerin Kilisenin kitabından daha eski olduğuna inandılar. O meraklı adamlar o metinlerde kurumsallaşmış dinin eski orijinal halini görüyorlardı.

Filozof, rahip, gökbilimci ve okültist Giordano Bruno, o metinleri okuyarak dinde büyük bir bozulma olduğuna karar verdi. O halde arınmak ve arındırmak için Mısırlı olan

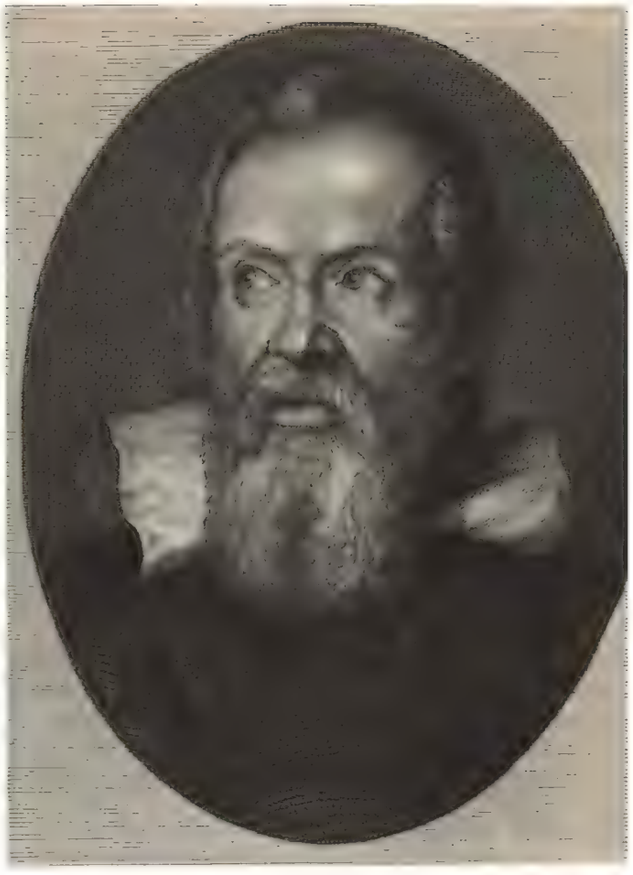

eski orijinal dine geri dönmek şarttı. Nicolaus Copernicus, Batlamyus modelini kıyısından köşesinden kemirirken ve yerine utangaç bir biçimde "Güneş merkezli evren" modelini koyarken, alttan alta Mısır kökenli "Güneş tapımının" gereğini yapmaktaydı. Hatta aydınlanmacılar arasında işi daha ileri götürüp Hıristiyan inanışının Mısır dininin bir yanlış anlaşılmasından ibaret olduğunu söyleyenler de vardı.

Kilise, kendisine yönelik bu etkisiz eleştirileri küçük tepkilerle geçiştirmeye hazırdı ama o da bu arayışlarda kendisi için çok tehlikeli olan başka bir şeyi, dinin ham halini görmekteydi. Hıristiyanlığın ilk yüz elli yılı bu eğilimlerle mücadele içinde gelişmişti. Kilisenin lanetiyle şeklini yitirmiş bir kavram olan "paganizm" aslında göründüğünden daha renkli ve daha zengin bir kavramdı. Ve içinden her zaman en az Kilisenin öğretisi kadar kapsamlı bir başka öğreti çıkma şansı vardı. Bruno'ya gösterilen tepki de gerçekte bu korkuyla ilgiliydi. Vatikan, bu devrimci arayışların arkasında hermetic-okültist inançların saklı olduğunun farkındaydı. Tehlikeli bulduğu şey de o inançların ta kendisiydi.

Ama bütün bu arka plana rağmen, Aydınlanmanın dinsel kökenleri bir sır olarak kaldı. Batı, kendi inşasında rol üstlenen insanları sıra dışı, akıllı, çıkıntı adamlar olarak sunmayı daha uygun buldu. Çünkü o adamların toplumsal düzenine karşı gericilik Kilise ile işbirliği yaparak Batının inşasını kendi istediği gibi yönlendirmişti. Dinle işbirliği yapan yeni Batı, yıkıcı inançları yıkıcı fikirlerden daha tehlikeli bulmaktaydı.

Gözü Hermetizmin ve Masonluğun üzerindedir. Her ikisi de Batı'ya Mısırlı kökenlerini hatırlatmaktaydı. Hâlbuki Batı o yıllarda başka pek çok ülke ve uygarlığa yaptığı gibi Mısır'ın fethine girişmişti. Uygarlığını borçlu olduğu bir kültürü istila fikri çok iticiydi. Mısır'ı sildi, ötekileştirdi, Afrika'ya itti. Böylece Mısır, devasa yapılar yapmasına rağmen mimarlığı bilmeyen, büyük metinler bırakmasına rağmen felsefeden ve matematikten anlamayan, her şeyi tecrübeye dayanarak yapıp etmiş alaylı bir kültür olarak yeniden tanımlandı. Bu tanımlama Batı'ya kendini kendi kendisinin babası olarak tanımlama olanağı da veriyordu. Sonunda, gerçekte Mısırlıların pek de yetenek pırıltısı göstermeyen öğrencileri olan Yunanlıları buldular. Felsefeyi, bilimi, matematiği, sanatı onların omuzuna yıkma çabası hâlâ devam ediyor.

Batı, Aydınlanmanın bulduğu ışıktan ürkmüş ve onun Mısırlı köklerini silmek üzere harekete geçmişti. Bunun tek yolu da, yeni bir tarih kurgusu imal etmekti. İçinden geçtiğimiz çağın bize taktığı gözlük, Batı tarafından imal edilmiş o gözlüktür. Ve bu gün bilgi olduğunu

sandığımız pek çok şey Batının imal ettiği o kurguya ve o kurgudan kaynaklanan bir kör inanca dayanır.

Bu kurgunun önemli bir kısmı "tek tanrılı" dinlerle ilgilidir. Onun önemli bir kısmı da Eski Ahit'e aittir. Bu kitaptaki öykülerin önemli bir kısmı Mısır'da geçmiş olmasına rağmen, sanki her şey Mısır'dan etkilenmemek üzerine kurgulanmıştır. Bu kurguya imkân veren şey ise Mısırlıları ve onun yönetici sınıfını düşman olarak göstermektir. "Firavun"un bütün tek tanrılı dinler tarafından bir tür küfür olarak algılanmasının sebebi işte budur.

Aydınlanma Yüzyılı

Nicolaus Copernicus, 1473'te doğdu 1543'te öldü. Giordano Bruno, 1548'de doğdu 1600'de öldürüldü. Tommaso Campanella,1568'de doğdu 1639'da öldü. Galileo Galilei, 1564'de doğdu 1642'de öldü. Gottfried Leibniz, 1646'da doğdu 1716'da öldü. Isaac Newton sonuncusu, 1643'te doğdu 1727'de öldü. Demek ki 16. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 18. yüzyılın başında biten, esasında ortalama bir yüzyıllık bir hareketten söz ediyoruz. Bu düşünürlerin çoğunun birbirini tanımasını, birbirlerinden etkilenmesini şaşırtıcı sayamayız. Bir dalganın üzerinde geldiler ve birbirlerine tutunarak bir dalga yarattılar. Dinin ve onun yeryüzündeki "bekçisi" kilisenin yol açtığı koyu karanlıkta, bugün bize pek de anlamlı gelmeyecek işaretlere tutunarak ışığa yürümeleri devrimci bir cürettir; müthiştir. Aydınlanma cüretli insanların işidir.

Cüretlidirler ama başka bir çağın insanıdırlar. Aydınlanma ve bilim, tarihin belli bir anında birdenbire

Aydınlık yeni yüzyılın yaklaşıyor olması, Campanella'yı Bruno'dan çok daha cüretkâr olması için cesaretlendirdi. Napoli'den ayrılıp güneye giderek kendisini Calabria'dan başlayarak tüm Napoli krallığına yayılacak bir ayaklanma düzenlemeye adadı. Eğer başarılı olsaydı, bu ayaklanma Hermetik cumhuriyeti Papalığa ait devletlerin çok yakınına getirecekti. Bu da Papa ile yandaşları için çok endişe verici bir olasılıktı.

ortaya çıkan bir takım "akıllı ve din dışı" insanların marifeti değildir. Tam tersine, adı geçenlerin çoğu inançlı insanlardır ve hatta bu noktada "sapkın" bazı fikirlerin peşinden gidecek kadar tutkuludurlar.

Giordano Bruno ile başlıyor. Rahiplikten kâfirliğe hızlı bir geçiş yapan Bruno zamanının en büyük filozoflarının birisi olarak kabul görüyordu. Hermetizm'in erdemlerini anlatarak ve Hermetizm prensiplerine dayalı bir toplumsal devrimi vazederek Avrupa'yı dolaştı. Sanki gösterişli ve inatçı bir Mesih'ti. Çok yüksek bir egosu ve kendi mükemmelliğine kesin inancı vardı. Nasıl olabilir ki başka? Hermetik vecize "magnum miraculum est homo"u (insan büyük bir mucizedir) düstur edinmişti. İnsanı önemsiz ve değersiz bulanlara kızgındı. Kendisini, mucizevi insanın yaşayan bir kanıtı olarak görüyordu.

1576 yılında, yirmi sekiz yaşındayken, kâfirlik şüphesiyle gözetlenmeye başlandı. Kilise kanunlarını çiğnemişti. Manastırı terk ederek Napoli'den kaçtı. Kilise şüphelerinde haklıydı. Bu genç adam kendisinden yüz yıl önce keşfedilen Hermetika'nın halesindeydi. Sihirli Mısır dininin sadece en eski din değil, hem Museviliğin hem de Hıristiyanlığın kararttığı ve yozlaştırdığı tek gerçek din olduğunu savunuyordu. Eski Mısır dinini yeniden kurmanın görevi olduğuna ve bunun Avrupa'nın politik ve toplumsal sorunlarına bir son vereceğine tutkulu bir şekilde inanıyordu. İnancının gereğini yaptı. Katolik Kilisesi'ni ve Papa'yı iflah olmaz bir zalim olmakla suçladı. Haliyle devrimin daha gizli kapaklı yöntemler kullanarak gerçekleştirilebileceğine karar verdi. Almanya'da "Giordanisti" adında gizli bir topluluk kurdu. Giordanisti, etkin bir Hermetik direniş hareketi olacaktı. Kısa zamanda İngiltere ve Fransa'da müritler edindi. Avrupa'nın pek çok yerinde, Bruno'nun mesajını taşıyan hoca ve öğrenci hareketliliği ortaya çıkıyordu.

Bu tehlikeli yıkıcı faaliyetleri nedeniyle 1592'de Venedik'te Engizisyona teslim edildi. Sorguya çekildi ve Roma'daki Yüce Engizisyonun emriyle Roma'ya teslim edildi. Beş yıl boyunca sorgusuz hapiste tutuldu. 17 Şubat 1600'de yakılarak öldürüldü.

Bruno bir Hermetikti ve inançlarının kaynağı eski Mısır'dı. O inançlardan bir devrim programı çıkarmıştı. Gerçek ve yozlaşmamış din olan eski Mısır dininin kendi yaşamı içinde geri döneceğine, Vatikan'ın egemenliğine son vereceğine inanıyordu. Bambaşka bir Hıristiyanlık yorumu vardı ayrıca. İsa'nın esas görevinin Museviliği Mısırlı köklerine geri döndürmek olduğunu düşünüyordu. Bu tuhaf iddia Bruno'dan sonra dilden dile dolaşacaktı. Örneğin psikanalizin kurucusu Sigmund Freud, Bruno'dan yüzyıllarca sonra Hıristiyanlığın kuruluşunu çok tanrıcı "Amon dini"nin büyük geri dönüşü olarak yorumlayacaktı.

"Magnum miraculum est homo"... Sonunda gerçekten de insanın bir mucize olduğunu ispat etti. Bruno bir mucizedir.

Bruno'nun ufukta parıldayan ve yıldızlarda yazılı olan büyük sihirli dönüşüm konusundaki inancını Campanella da paylaşıyordu. Bruno'nun ruhani varisi ve büyük olasılıkla Giordanistiydi. Napoli Krallığı'na ve dolayısıyla İspanyol tahtına karşı, yani Katolik ülküsüne en bağlı olduğu düşünülen kişilere saldırmayı amaçlayan bir ayaklanma başlattı. Bekledikleri aydınlanma 1600 yılında kuvveden fiile çıkacaktı. Aydınlık yeni yüzyılın yaklaşıyor olması, Campanella'yı

Bruno'dan çok daha cüretkâr olması için cesaretlendirdi. Napoli'den ayrılıp güneye giderek kendisini Calabria'dan başlayarak tüm Napoli krallığına yayılacak bir ayaklanma düzenlemeye adadı. Eğer başarılı olsaydı, bu ayaklanma Hermetik cumhuriyeti Papalığa ait devletlerin çok yakınına getirecekti. Bu da Papa ile yandaşları için çok endişe verici bir olasılıktı.

Ancak, ayaklanma gerçekleşmedi. Muhbirler yetkilileri haberdar etti ve Kasım 1599'da örgüt acımasızca parçalandıktan sonra Campanella ile diğer liderler tutuklandı. Bu gelişme Engizisyonun Bruno'dan kurtulma konusundaki ani kararının da gerçek nedeniydi.

Görüldüğü gibi hepsi çağlarının insanlarıydı. Çağlarının ise değişme zamanı gelmişti, aktörlerini arıyordu. Bu zeki, tuhaf, inatçı ve inançlı insanlar için hazırlanan tarihsel sahne işte budur. Aydınlanma tarihimizde, Bruno'dan başlayan, Descartes'a, Leibniz'e, Newton'a uzanan bir gelenek, bir örgüt saptayabiliyoruz. Kimyanın simyadan çıkıp serpilmesi gibi onlar da dini dünyanın içinden çıkıp kendi yollarını tutturdular. Tarihleri, bilimin ve felsefenin gelişim tarihi ile tutarlıdır.

Peki, bu tarihten nasıl bir sonuç çıkaracağız?

Lynn Picknett ve Clive Prince "Yasak Evren" adlı çalışmalarında "Tarihi klişelerin ötesinde bakıldığında", Kopernik ile başlayıp Newton ile bittiği düşünülen bilimsel devrim aslında Hermetik bir devrimdir diyor. Yani bilim, doğrudan okült dünyadan yükselmiştir. Tüm önemli oyuncuları, sadece Hermetika'nın verdiği esine değil, onun yaratılış modeline de dayanmışlardır.

Nicolaus Copernicus, 1473'te doğdu 1543'te öldü. Giordano Bruno, 1548'de doğdu 1600'de öldürüldü. Tommaso Campanella,1568'de doğdu 1639'da öldü. Galileo Galilei, 1564'de doğdu 1642'de öldü. Gottfried Leibniz, 1646'da doğdu 1716'da öldü. Isaac Newton sonuncusu, 1643'te doğdu 1727'de öldü. Demek ki 16. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 18. yüzyılın başında biten, esasında ortalama bir yüzyıllık bir hareketten söz ediyoruz.

Açıkça söylüyorlar zaten; Hermes Trismegistus olmasaydı asla bilim çağına ulaşamayabilirdik. Aslında söylenen şu: Aydınlanma ve bilimin doğuşunda okültizmle bir bağ olduğuna göre, bundan sonra da ancak o bağla birlikte var olabilir.

Evet, hep denildiği gibi kimya simyadan ve astronomi astrolojiden doğmuştur. Hatta daha ileri gidelim; felsefenin kaynağı teolojidir. Picknett ve Prince'in kitabında söylendiği gibi, hem Rönesans hem de Aydınlanma biliminin gidişatını belirleyen kişilerin çoğu, okült inançlara rağmen değil, bu inançlardan dolayı en iyi çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Bâtıniye duydukları tutku, basit bir rastlantının ötesine geçerek elektrikli bir ilhamın kaynağı olmuştur. Sadece Kopernik, Kepler, Gilbert, Galile, Fludd, Leibniz ve Newton gibi devlerden söz etmiyoruz. Aynı zamanda John Dee'den de söz ediyoruz. Bilim ve felsefe ile sihrin, kimya ile simyanın yan yana yaşadığı karmakarışık bir çağ dönümünden özetle. Ama bu çağın yarattığı "sapkın" fikirler mantıki sonuçlarına ulaşmış durumda. Felsefe çoktan beri teolojiyi bir alt disiplin olarak tasnif ediyor. Bilim ise "okültizm" ile arasına neredeyse aşılmaz bir duvar örmüş durumda. Ama bütün bunlar, Hermetizmin bilimin ve felsefenin doğuşundaki kutlu rolünü görmezden gelmemiz için bir neden değil.

Bruno gibi, zalim Papaların bazıları da "okültizme" tutkuyla bağlılık göstermişlerdir. Ama bu ortaklık Bruno'nun yakılmasına engel olmamıştır.

Evet, dar görüşlü bilim ve felsefecilere de, açık fikirli inançlılara da rastlayabildiğimiz o tuhaf çağların birinden geçiyoruz yine. Bilim de, felsefe de o parlak yürüyüşünün ardından, yorulmuş ve duraklamış görünüyor. Bu ataleti aşmak üzere, o mucizevi insanların esinini hatırlamak yer yer faydalı olabilir. Ama ne yazık ki o esin nedeniyle yolunu kaybetmişlerin çetelesi tutulmamıştır.

Eleştirmek ve Sahiplenmek

Yine ve yeniden Aydınlanmayı gereksiniyoruz ve yenisine ulaşmak için bir yol arıyoruz. Bildiğimiz şu; ilkinin tekrarlanması ihtimali yok. Bu durumda bize yeni bir aydınlanma gerek.

Bunu bize sağlayacak şey ise okültizmin karanlık dehlizlerine dalmak değil. Tam tersine ilkinin aydınlığında gelişen Fransız Devrimi'nin, Ekim Devrimi'nin, Türk Devrimi'nin yolundan gitmek.

Cumhuriyete arkasına dönen, karanlığın hizmetkârıdır. Biz ise ışığın izindeyiz!

Desen: Mustafa Işık

GERÇEĞE SARILMIŞ BİR KÖKTÜR

Evin Okçuoğlu

hızlı yazılıyor tarih
ellerimiz yetişemiyor
yüreklerimiz yetişemiyor
ve kanımız canımız
ve onurumuz

tarih ezerek geçiyor
kaldırılamayan başların
savruk satışların
bizi bizden çalışların üzerinden geçiyor

zaman hızlı akıyor
can verişin içinden
parça parça didik didik oluşun içinden akıyor
aktıkça yaklaşıyoruz o körpe hayata

yepyeni bir çağın habercisidir
gelmek için hevesle ellerimizi bekler
yüreklerimizi
sevinçlerimizi
umutlarımızı besleyerek bekler
güzel şeylerin de olabileceğini müjdeleyerek
sesini gittikçe yükselterek bekler

o kol kola girmek gibidir
birikerek taşana dek
ayakta kalma nedenimizdir
gerçeğe sarılmış bir köktür
aşkla beslenir
işle beslenir
düşle beslenir

ERZURUM'DAN LİBERAL SOLCU ÇIKAR MI?

Taylan Kara

Burkayı "modernizme karşı bir mahremiyet alanı" olarak değerlendirmek, ancak Paris'te olanaklıdır. Çünkü Paris'te burka, bir sanat nesnesi yahut egzotik-oryantal bir "etnografik fenomen" olarak görünebilir. Oysa Afganistan'da burka, kadınların ve 7 yaşından itibaren kız çocuklarının giymesi zorunlu bir giysidir. Kabil'in köylerinde yaşayan kız çocukları için burka pek de "folklorik" bir "fenomen" değildir. Bu nedenle burkanın "yapısökümü", Afganistan'da değil Paris'te yapılmaktadır.

Kendilerini "siyasal islamcı" olarak tanımlayan kişilerin laikliğe karşı çıkması gayet anlaşılır bir durumdur. Bunu yaparken kendileri ile çelişmezler.

Peki bir liberal solcu için laiklik nedir? Kendilerine göre "en solcu" bu insanlar niçin laikliğe karşı bu kadar düşmanlık beslerler? Bir liberal solcuyu, laikliğe, bir siyasal islamcıdan daha fazla düşman eden şey nedir?

İstanbul'da bir barda oturup içki içerken, "Anadolu'daki içki yasağının ardındaki sosyolojiyi görmek lazım" yazısı nasıl yazılabilir?

Laik ama Laikliğe Düşman!

Çünkü laiklik, liberal solcuların gündelik yaşamında zaten var olan, hiçbir zaman tehdit edilmeyen, içine doğdukları bir ilkedir. Bir liberal solcunun yaşam biçimi zaten tepeden tırnağa laiktir. Bu yaşam biçimi, liberal solcu için en baştan yüklenmiş bir fabrika ayarı, tarihsiz ve mücadelesiz verili, "doğal" bir haldir. Bu ilkenin ardındaki uzun ve kanlı mücadele onlar için yoktur ya da önemsizdir.

Laiklik tehdidi, onlar için hiçbir zaman gündelik yaşamda parçası olduğu, varlığına yönelik bir şey değildir. Liberal solcu Ortadoğu'ya bakan bir İsveçli, Cihanbeyli'ye bakan bir Cihangirli olarak taşra illerinde artık gelenekselleşmiş olan Ramazan ayı sokak dayağını "mütedeyyin sosyolojisi" ile açıklar.

Bir liberal solcu, Anadolu'nun sıradan bir şehrinde muhafazakârlığın ağır atmosferini bir gün bile yaşamamıştır. Bir kez olsun Ramazan'da oruç tutmak ya da iftar öncesi yemeklerini gizlemek zorunda kalmamışlardır. "Günaydın" dediğinizde "namahrem" diye kafalarını çeviren "dinibütün" teyzelerle aynı apartmanda yaşamamışlardır. Bir kutu

birayı, esrar-eroin içiyormuş gibi gizlice içmemişlerdir. Taşra şehirlerinde, sol olarak bilinen gazeteleri, belli bayilerden alırken etrafa bakıp tedirgin olmamışlardır. O "otantik", "romantik", "Kemalist vesayet altında inleyen", çoğu il ve hatta büyükşehir statüsündeki "masum" Anadolu kasabalarında sokağa çıkacak kız arkadaşlarını kapalı giyinmeleri için hiç tembih etmemişlerdir.
Bütün bunlar bir liberal solcu için yoktur, hiç olmamıştır.

Bir Sosyoloji "Peypırı" Olarak Laiklik

Laiklik, sıradan bir liberal solcu için "İttihatçıların Jakobenci psikopatlığı"dır sadece. Ramazanda sokakta sigara içtiği için hiç dayak yememiştir. Oruç tutmadığı anlaşılmasın diye sahurda kalkıp evin ışıklarını açma zorunluluğu hissetmemiştir. Oruç tutmadığı halde kapılarının önünde gece 3'te davul çalan davulcuya gülümsemek ve bahşiş vermek zorunda hiç ama hiç kalmamıştır.
Bir liberal solcuya göre laiklik, master için yazılan bir "sosyolojik peypır"dır. Laiklik, Fransız filozoflarının İngilizceden çevrilen makalelerinin anahtar sözcüklerinden birisidir. Bir liberal sporudur laiklik. Referanslarında Foucault, Althusser, Adorno, Gramsci, Zizek olan bol "sayteyşınlı" bir makaledir.
Liberal solcu için laiklik, şişman teyzelerin bayrak sallarken cırtlak cırtlak haykırdığı gülünç bir slogandır; bu teyzelerin kendi kendilerine uydurdukları kişisel manyaklıktır. Laiklik, 6 yaşındaki kız çocuğunun evlenme "hakkı"na engel olan "tepeden inme bir ittihatçı" icattır.
Öyle bir bünyedir ki bu, yukarıda detaylandırdığım ve bu kasabalarda yaşayan milyonlarca insanın gündelik hayatlarında yaşadıkları "vahşi muhafazakârlığı", "öyle demek istemedi teyzesi" diye diye yıllardır savunur. Öte yandan "blasfemi* haktır" diye facebookta paylaşım yapan kişi de yine odur. Ancak gözlerinin önündeki o "tatlı muhafazakâr" kasabalarda bu "blasfemi hakkı"nı kullanmayı hiç mi hiç akıllarından geçirmezler. Blasfemiyi geçtim, Ramazan ayında sokakta "su içme hakkını" kullandıklarında ne olacağını çok defa gördülerse de bir kez bile algılamamışlardır çünkü.
Ama o "tatlı" muhafazakâr kasabalarda blasfemiyi falan değil, sadece ve sadece "varolma hakkı"nı savunan insanlar ise onlara göre "elit Kemalistler"dir.
Anadolunun birçok şehrinde laiklik, hiç öyle siyaset bilimi makalelerindeki kadar karmaşık değildir. Oralarda gündelik hayatta "makalesiz bilme" geçerlidir. Adı konmamış bilgi de diyebiliriz; kavramlaştıramamış olsa da bilen bilir bunu. Ramazan ayında iftardan önce yemek yiyememektir ya da illa bir şey "yenecekse" sokakta sigara sonrası dayak yemektir. "Kızlı erkekli" açıklaması sonrası, taşra illerinde basılan öğrenci evleridir.
Yaşayarak öğrenme, öğrenmenin en pahalı yoludur.

Nilüfer Göle'nin örtünmeyi meşrulaştıran kitabı Modern Mahrem. Liberal solcular övdükleri hoşgördükleri, göklere çıkardıkları bu "sosyolojiler" içinde 1 saat bile yaşamamışlardır. Bir gün bile içinde yaşamadıkları, hiçbir zaman yaşayamayacakları koşulları başkalarına önermişlerdir.

Burka Âşığı Liberal

Burkayı "modernizme karşı bir mahremiyet alanı" olarak değerlendirmek, ancak Paris'te olanaklıdır. Çünkü Paris'te burka, bir sanat nesnesi yahut egzotik-oryantal bir "etnografik fenomen" olarak görünebilir. Oysa Afganistan'da burka, kadınların ve 7 yaşından itibaren kız çocuklarının giymesi zorunlu bir giysidir. Kabil'in köylerinde yaşayan kız çocukları için burka pek de "folklorik" bir "fenomen" değildir. Bu nedenle burkanın "yapısökümü", Afganistan'da değil Paris'te yapılmaktadır.
Bir kez bile giymek zorunda kalmadıkları bir dayatmayı süslemek, başka coğrafyalarda milyonlarca kadına zorla dayatılan bir şeye övgüler yağdırmak sadece "yanlış" ya da "entelektüel bir densizlik" değil entelektüel bir suçtur.
Liberal solcular, övdükleri, hoşgördükleri, göklere çıkardıkları bu "sosyolojiler" içinde 1 saat bile yaşamamışlardır. Bir gün bile içinde yaşamadıkları, hiçbir zaman yaşayamayacakları koşulları başkalarına önermişlerdir.
İşte bu nedenlerden ötürü liberal solcular, Erzurum'dan, Afganistan'dan ya da Anadolu'nun taşrasından değil Cihangir ya da Paris üniversitelerinden çıkmaktadır.

---

*Iasfemi: Dine küfretme, tanrıya ve kutsal değerlere hakaret etme.

AKM TAKSİM'E YIKILIRKEN

Mehmet Esatoğlu

Bugünlerde Taksim Meydanı'nda iç burkucu bir görüntü var. İstiklal Caddesi'nin meydana açıldığı tarafta bir cami inşaatı yükselirken tam karşısındaki AKM binası yıkılıyor. 10 yıl önce kapısına kilit vuruldu AKM'nin. "Tadilat yapacağız" diye buyurdu iktidardakiler. Oyuncular, opera sanatçıları, dekoratörler, müzikçiler ve çalışanlar terk ettiler binayı.

Kentlerin nabzının attığı meydanları vardır. Kentlerin tarihinin kimi anları o meydanlarda yazılmıştır. Kente gelenler o tarihi bilmeseler bile meydana girdiklerinde orada başka bir ruhu hissederler. İster istemez sorgularlar nerede olduklarını.

Taksim Meydanı'na girdiğinizde meydana damgasını vuran üç unsur karşınıza çıkar. Bunlardan biri Taksim Cumhuriyet Anıtı, diğeri 1977 1 Mayıs'ında insanların üzerine ateş açılan "The Marmara" (O günlerdeki adıyla InterContinental) ve Atatürk Kültür Merkezi (AKM).

Bugünlerde Taksim Meydanı'nda iç burkucu bir görüntü var. İstiklal Caddesi'nin meydana açıldığı tarafta bir cami inşaatı yükselirken tam karşısındaki AKM binası yıkılıyor.

10 yıl önce kapısına kilit vuruldu AKM'nin. "Tadilat yapacağız" diye buyurdu iktidardakiler. Oyuncular, opera sanatçıları, dekoratörler, müzikçiler ve çalışanlar terk ettiler binayı.

Birden gözümün önüne Kasım 1970'teki o gece geldi. AKM'nin o günlerde adı "Kültür Sarayı". Fuayesinde Osmanlı padişahı 4. Murad'ın kostümleri ve zırhı sergileniyor.

AKM'nin Yangınlı Tarihçesi

27 Kasım gecesi. Sahnede Arthur Miller'in "Cadı Kazanı" oyunu sahneleniyor. Bina bir anda ateş topuna dönüyor. İzleyicilerin çığlık çığlığa kaçıştığı bir Taksim yaşanıyor o gece. Ayakkabıları ayağından fırlayanlar, yerlerde emekleyerek kaçmaya çalışanlar, taksilere yalvararak binmeye çalışanlar, kaçanların yere düşürdüklerini yağmalamaya çalışan yoksullar... Tam bir kargaşa ortamı.

Ertesi gün gazetelerde manşetler şöyleydi: "23 Yılda Yapıldı 45 Dakikada Yandı".

1976'da İstanbul Taksim'de ilk kitlesel 1 Mayıs kutlamasında meydana giren işçiler. AKM'nin ön cephesini kaplamış bir Orhan Taylan resmi ile karşılaştılar. Resimde dünya bir emekçinin elleri uzerinde duruyordu. Bu resim 1 Mayıs'ın simgesi haline geldi.

AKM açıldığı gün nutuklar çeken zevat binanın yüksek güvenliğini anlatıp duruyorlardı. Herhangi bir yangın anında salonların üzerindeki yağmurlama sistemlerini, yangının yayılmasını engelleyecek çelik perdeleri öve öve bitiremiyorlardı. Ancak yangın sonrası yapılan incelemelerde, güvenlik sistemlerini çalıştıracak memurun o gün nedense "izinli" olduğu, onun dışında da koca binada kimsenin bu konuda bilgisi olmadığı haberleri yansıdı basına.

Ülkemizin en tartışmalı binalarından biriydi AKM. 1946'da temeli atılmış ancak 1953 yılına kadar çivi çakılamamıştı. Gerekçesi de "ödenek yokluğu"ydu.

Muhsin Ertuğrul yıllarca binanın yapımı için bir meydan savaşı vermiş ama ne yazık ki bir sonuca ulaşamamıştı.

Neyse ki 60'lı yılların aydınlanma ruhu AKM'yi de kurtarmış, bina 1969 yılında kapılarını izleyicilere açabilmişti. Ancak ilk açılışın ardından, 585 gün sonra ülkede tezgâhlanan 12 Mart darbesinin kurbanlarından biri olarak da "Kültür Sarayı" seçilmiş ve yakılmıştı. Garip bir dönemdi. Faili meçhul sabotajlar ardarda patlayıp duruyordu. Gemiler durduğu yerde batırılıyor, bombalar patlıyor, binalar bir anda alev alıp cayır cayır yanıyordu.

Tüm bunların ardından 12 Mart darbesi gelince milletçe durumu anladık ama iş işten geçmişti.

Ülkenin gençleri kurşunlandı. İçlerinden üçü de ülkenin selameti adına idam edildi.

AKM Cephesinde Dünyayı Taşıyan Emekçinin Elleri

1976'da İstanbul Taksim'de ilk kitlesel 1 Mayıs kutlamasında meydana giren işçiler, AKM'nin ön cephesini kaplamış bir Orhan Taylan resmi ile karşılaştılar. Resimde dünya bir emekçinin elleri üzerinde duruyordu. Bu resim 1 Mayıs'ın simgesi haline geldi.

1978 yılı Ekim'inde, büyük yangından sonra 8 yılda ancak biten onarımın ardından AKM yeniden açıldı. Bu kez kapısında "Kültür Sarayı" yerine Atatürk Kültür Merkezi (AKM) yazıyordu.

AKM'de 1307 kişilik Büyük Salon, 502 kişilik konser salonu, 296 kişilik tiyatro salonu, daha sonraki yıllarda eklenen 190 kişilik "Aziz Nesin Sahnesi" ve 206 kişilik sinema salonu bulunuyordu. Üst katlarda büyük bir sergi salonuna sahip olan AKM, İstanbul Devlet Tiyatrosu, Opera ve Balesi, Devlet Senfoni Orkestrası'nın daimi sahnesi olarak da hizmet veriyordu.

AKM uzun tarihi boyunca kısa süren etkinlik sürecinde düzenin açısından hep bir hazımsızlık sorunu yarattı. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yükselen dinci rüzgârın hedeflerinden biri de AKM'yi yok etmekti. Bu durum o kadar ortada konuşuluyordu ki Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun oyunlarından birine konu bile oldu. İzleyici o günlerde

oyunun bu bölümünde kahkahalarla gülüyordu.

İki binli yılların başında AKP iktidarının başa geçmesiyle bir zamanlar gülüp geçilen her şey gerçekleşmeye başladı.

2005 yılında, binanın ekonomik ömrünü tamamlamış olduğu gerekçesiyle dönemin Kültür Bakanı Atilla Koç tarafından binanın yıkılması önerildi. Ancak sanat ve mimarlık platformlarının, sivil inisiyatiflerin yoğun tepkisi, ısrarlı gösteriler ve basının desteğiyle yeniden yapılan değerlendirmeler sonucunda Kasım 2007'de İstanbul 2 No'lu Koruma Kurulu, Atatürk Kültür Merkezi'ni 1. grup kültür varlığı olarak tescil etti ve böylece yıkım gerçekleşmedi.

Kasım 2008'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından imzalanan protokolle İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın üstlendiği Atatürk Kültür Merkezi'nin yenileme projesini hazırlamak üzere Tabanlıoğlu Mimarlık görevlendirildi. Tadilat, Kültür Sanat ve Turizm Emekçileri Sendikası'nın açtığı dava nedeniyle mahkeme kararıyla durduruldu.

2009 yılında AKM yenileme ihalesini Kars Havalimanı, Harran sulama, Hatay Yayladağı içme suyu gibi projeleri yapan Özsoy İnşaat kazanmıştı. Restorasyonu üstelenen Taca İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı Tayyar Akkurt, 2016 yılında yaptığı açıklamada, "Bina restore edilemeyecek kadar kötü. Yıkılıp yeniden yapılmalı." dedi.

2013 yılında tekrar yapılan AKM onarım ihalesini kazanan Yeni Yapı Yönetim Kurulu Başkanı Naci Topsakal, "Taca ile birlikte bugüne kadar 10-15 milyon lira harcadık. Süreci takip ediyoruz" demişti. Topsakal AKM'nin isminin Atatürk Kültür Merkezi, olarak muhafaza edileceğini belirtti.

Opera ve Bale Sahnesi'nden Polis Karakolluğuna

Şubat 2012'de Sabancı Holding ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında Atatürk Kültür Merkezi'nin restore işlemlerine dair mutabakat imzalandı. Atatürk Kültür Merkezi'nin yenilenmesinin 29 Ekim 2013 Cumhuriyet Bayramı'nda bitmesi öngörülüyordu ancak 24 Mayıs 2013 tarihinde inşaatı Bakanlık tarafından durduruldu.

2013'de Gezi Direnişi'nde ilk isyan bayrağı AKM'nin üstüne asıldı. Üzerinde "Boyun Eğme" yazıyordu. Günler içinde onlarca pankartla kaplandı AKM'nin üstü. Gezi Direnişi kırıldığı gece AKM polis karakolu olmuştu.

Tam beş yıl AKM boş kaldı. Bu süre zarfında dış cephedeki camlar birer ikişer kırılmaya başladı.

Sanatçılar ve sanat kurumları onlarca protesto eylemi, panel, şenlik düzenleyerek AKM'nin açılmasını talep ettiler. Ancak iktidarın niyeti açıktı. Hedef AKM'yi yok etmekti.

Yıl 2018. Soğuk Şubat günlerinde AKM yıkılıyor. Taksim Meydanı önemli bir simgesini yitiriyor. Bu ülkede kültür sanat alanına inen darbenin bir parçası.

AKM kapatıldığından beri sanat alanı her yıl ortalama iki yüz saldırı, baskı, engelleme ve hak ihlali yaşıyor. Cezaevlerinde yatan onlarca yazar, sanatçı var.

İktidar yeni bir bina yapılacağından hatta adının bile değişmeyeceğinden dem vursa da kültür-sanat alanı emekçileri, ülke çapında bir alt-üst oluşun yaşanacağını görüp tetikte bekliyor.

2018'e girerken artık sahnede oyunlar, dans gösterileri, müzik konserleri, beyazperdede filmler, resim, fotoğraf sergileri kitaplar yasak. Yasaktan nasibini almayan sanat alanının kalmadığı günlerde AKM yıkılıyor Taksim'in üzerine.

Bizim de söyleyecek sözümüz var. Bizim de görecek günlerimiz var. Bu oyun böyle sürmeyecek!

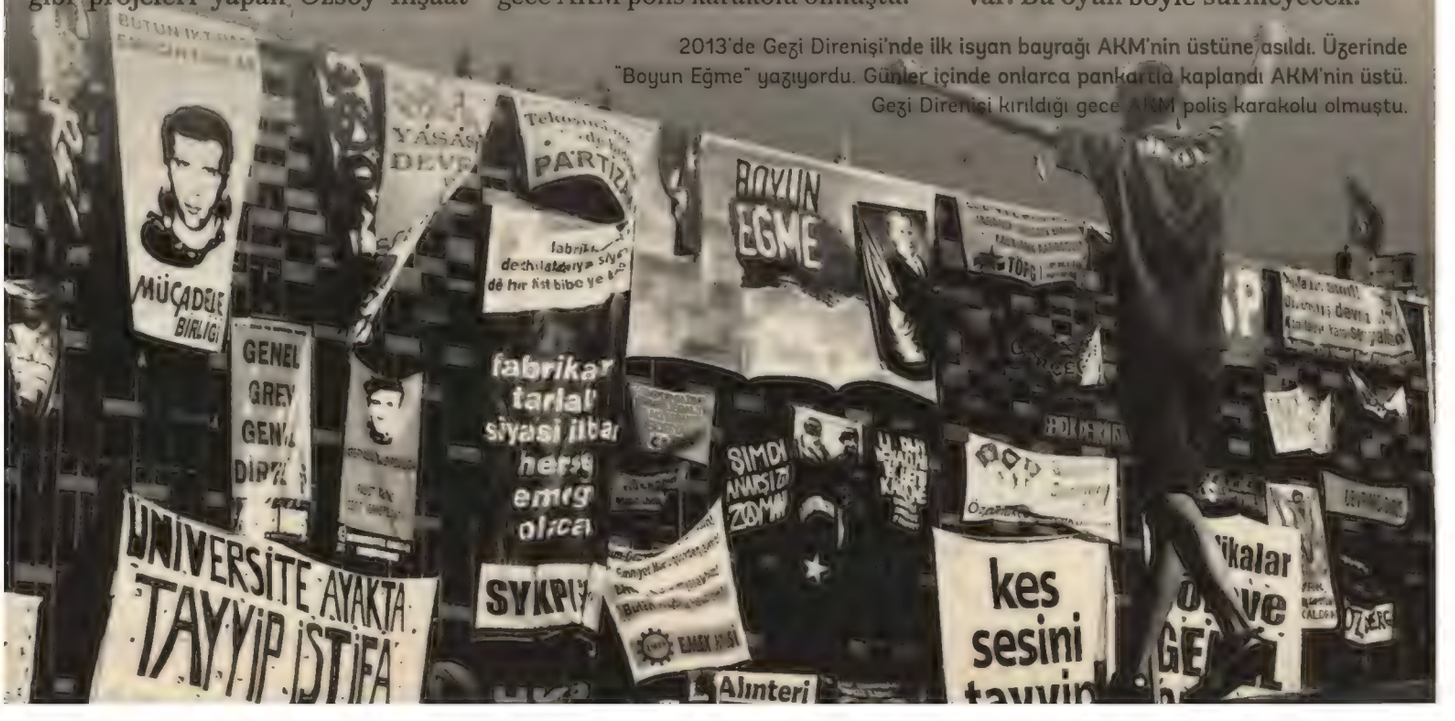

2013'de Gezi Direnişi'nde ilk isyan bayrağı AKM'nin üstüne asıldı. Üzerinde "Boyun Eğme" yazıyordu. Günler içinde onlarca pankartla kaplandı AKM'nin üstü. Gezi Direnişi kırıldığı gece AKM polis karakolu olmuştu.

Desen: Mustafa Işık

GÜL BEKLEMEZ

Mustafa Işık

aldatma kendini ey
zamanın yok
koş koşabildiğince sızlamadan
güçlü sandığın bacaklar
öp öpebildiğince aldatma
kurudu kuruyacak dudaklarını
bekletmeden söyle içinden geçen
bütün şarkılarını ve tümcelerini
duyur sabah kuşlarına, yıldızlara
hatırı kalmasın denizlerin de
seviş sevişebildiğince ince kumlarda
aldatma kendini gelecek diye
o büyülü günler
kokla koklayabildiğince
güller beklemez seni
kendi baharında açarlar ancak
ve o baharı şarkıların
yakınlaştıracak

aldatma kendini ey
ertelemeye gelmez hiçbir söz
hiçbir aşk ve hiçbir yol
ömür dediğin bir arap atı
zamanı geldiğinde elbet
seni sırtından atacak

MERSİN KİTAP DOSTU GRUBU NE OKUR?

Galip Kırıcı

Mersin'de on iki yıldır etkinlik gösteren Kitap Dostu Grubu, programlı okumalar yapan ve kitaplar üstüne tartışma toplantıları düzenleyen bir topluluk. Bu süre içinde gelişimini sürdüren ve katılımcıların yaşamına kültürel katkı yapan Mersin Kitap Dostu Grubu'nun öyküsünü kurucusu Uz. Dr. Galip Kırıcı, Yeni Gelen için yazdı. Okuryazarlığın giderek gerilediği koşullarda Kitap Dostu Grubu, bilinçli ve örgütlü çabalarla kültürel gelişmenin nasıl sağlanacağının yol gösterici örneklerinden birini oluşturuyor.

Kitap Dostluğu Nasıl Başladı?

2006 yılında okuduklarımı yer yer, yürüyüş grubumuzdan arkadaşlarım ve hastalarımın anne-babaları ile paylaşmaya başladım. Onlardan da okuyanlar, okuduklarını bana anlatmaya başladılar. Derken, içlerinden iyi okuyanlara bir araya gelip öğrendiklerimizi birbirimize anlatalım, tartışalım teklifini yaptım.

Yaklaşık sekiz-on kişiden oluşan ilk toplantımızı, 2006 yılının Ekim ayında, benim muayenehanemde yaptık. İlk toplantıda yemeğimiz simit, peynir ve çaydı ama toplantımız Anzer balı tadındaydı. Herkes derya denizdi. Okudukları kitap ve dergilerden notlar almışlar ve anlatıp okudukça dinleyenlerimiz mest oluyordu...

Bu ilk toplantımızın bitiminde bir arkadaşımız "*Galip bey biz şimdiye kadar böyle çok grup kurduk, en fazla bir buçuk yıl sürdürebildik.*" dedi. Ben de "*merak etmeyin bu grup devam edecek*" dedim. Hâlâ o arkadaşım ve ben o günkü cümlelerimizi hatırlarız...

Bildiklerimizi, oluşumlarımızdan edindiklerimizi birbirimize aktarmaktır amacımız...

Toplantı Formatı ve Buluşma Yerleri

İkinci toplantımız dâhil şimdiye kadar yaptığımız tüm toplantılarımızı restoranlarda *bize ayrılan kısımlarda* ve otellerin toplantı salonlarında yaptık/yapıyoruz...

Toplantı yapacağımız yerler, grubun önerisi ile belirlenir. Belirlenen yerle yemek menüsü ve fiyatını ben konuşur belirlerim. Toplantılarımızı, ilk toplantımız-

da aldığımız karar üzerine yılda üç veya dört defa yapıyoruz. İlk bir yıl okuduklarımızdan edindiklerimizi paylaştık. Sonraki üç yıl toplantımıza bir gün kala "*Sevgi, bilgi, düşünce, dayanışma, barış, değer, vb...*" başlıklarda konuşup tartıştık...

Toplantılarımızı beşinci yılından sonra yazar ve şairlerin, *bir yerli, bir yabancı olacak biçimde*, eser ve biyografileri üzerine planladık.

2013 yılından bu yana ise yılda bir defa toplantılarımıza çeşitli yazar ve şairlerimizi konuk olarak alıyoruz... Yazar veya şairimizi belirleyip bağlantı sağladıktan sonra kitaplarını getiriyoruz ve onları okuyarak konuğumuzun karşısına çıkıyoruz.

Şimdiye kadar Hasan KIYAFET, Hamza AKSÜT, Şükrü ERBAŞ, Ali DEMİRSOY, B. Sadık ALBAYRAK, Ali UYSAL konuk yazar ve şairlerimiz olarak bizleri onurlandırdılar.

Grup İletişimi ve Sosyal Paylaşımlarımız

Grubumuz otuz civarında kişiden oluşuyor. Ancak iyi kitap okuyanlar katılabiliyor grubumuza. Peki, kimlerden oluşuyor? Her meslekten kişiler var: çoğunluk öğretmenler olmak üzere, yazarlar, doktorlar, avukatlar, mühendisler, esnaflar, bankacılar, memurlar... Konuşmaları rahat duyabilelim diye sayımızı otuz civarında tutmaya çabalıyoruz.

Grubumuzda her biri on kişiden sorumlu olan üç grup başkanı var.

Ayrıca grubumuzun, başkanların da yer aldığı yedi kişilik bir yürütme kurulu var. Her toplantı sonrası bu yürütme kurulu toplanır, geçen toplantıyı değerlendirir ve bir sonraki toplantıyı planlar. Genel toplantılarımızda, mevcut toplantımız, gelecek toplantımız ve grubumuz hakkında grup arkadaşlarımızın görüşleri alınır.

Grubumuz kurulduğundan bu yana, her üyenin doğum gününü bizzat telefon ile arayarak kutlarım. Bir sonraki toplantımızda da doğum günü kitabını hediye veririz.

Grup üyeleri hastalık, yakın vefatı, işyeri açma, vb. durumlarla karşılaştığında mutlaka grupça yanlarında oluruz...

Grupça kitap fuarlarına katılır, yazarlarla tanışır ve söyleşilere katılırız.

Kitap Dostluğu Dayanışma Aidatı

Grubumuz bir aile gibidir. Birbirimize "*Bey, hanım, kardeşim*" diye hitap ederiz. Kimse kimseyi yermez, ramazan ayı toplantılarımızda yan yana oluruz. Kimimiz orucunu çorba ile açarken kimimiz kadeh tokuştururuz.

Bu denli kaynaşmış bir ailenin kendine özgü harcamaları (*doğum günü kitapları, geçmiş olsun tatlısı, konukların ağırlanması vb.*) var. Bu giderler için yıllık aidatlarımız bir arkadaşımızda toplanır ve giderlerimiz karşılanır.

YOAK: Yılda On İki Aileye Kitap

Yaklaşık iki buçuk yıldır, grubumuzdan 4-5 arkadaş her ay bir aileye gidiyoruz. Bu konuda geniş bilgiyi bir başka sayıda sizlere ayrıntılı biçimde yazmak istiyorum.

Mersin Kitap Dostu'yla ilgili bilgileri paylaştıktan sonra derginiz "*Yeni Gelen*'e" hoş gelmiş diyor, başarılar diliyorum.

Şimdiden emeklerinize sağlık...

En içten selam ve saygılarımı sunuyorum...

16.03.2018- Mersin

SAMİ GÜREL'İN SANAT GEZİLERİ

Söyleşi: Güler Mirza - B. Sadık Albayrak

Doğanın üzerinde insan var olduktan sonra, insanın ilk devinimi dilden, sesten önce çizimlerle olmuş. Bunu nasıl ifade etsin duyursun ki. Oraya bir kuş resmi çizmiş, ava gidiyorlar ya da balık silueti oymuş. Balık almaya kıyıya gidiyoruz. Haberleşme yani. Çizgi ile dillendiğinden Altamira insan uygarlığının ilk kalıtları sayılıyor.

Güler Mirza: Paris'e, Toledo'ya, Floransa'ya gittin. Oralardaki sanat yapıtlarını inceledin. Dünyada başka isteyip de gidemediğin yer kaldı mı?

Sami Gürel: Gidemediğim yer kaldı. Hint destanlarını öğrenmek için, Ramayana'nın dizelerini okuduktan sonra yazıldığı yeri görmeye gitmek istedim. Ama vaktim olmadı. Ramayana kırk bin dize, Mahabharata iki yüzbin dize, İlyada on beş bin ve Odysseia on iki bin dize. Tabii ikisini karşılaştırıyorum; İlyada ve Odysseia bir başka, Hintlilerinki daha bir başka. Ramayana, alabildiğine mistik yani Konfüçyüs'ten etkilendi. "Buddha'la", ataerkil.

B. Sadık Albayrak: Sami Ağabey, Buddha demişken senin ilginç bir saptaman var. Buddha insanı budalalaştırdı diye.

Sami Gürel: Evet, bütün krallar, imparatorlar küçük beyin taşırlar, büyük beyinli gibi gösterirler tarihte kendilerini. Nereden kaynaklanıyor bu? Virüslerini aşamamalarından. Diyojen, fıçının içinde oturan insan değil mi? Oraya Büyük İskender gelmiş.

Subaylarından biri, "Bir adam var fıçının içinde yaşıyor, adı Diyojen" diyor.

Büyük İskender, "Gidin, getirin bana onu" diyor.

Subay gidiyor ve Diyojen'e, "Çık bakalım oradan, seni götürüyorum" diyor.

Diyojen, "Nereye?" diye soruyor.

Subay cevaplıyor: "Büyük İskender'in önüne".

Diyojen, "Ben niye gidiyorum, işim ne? O gelsin buraya" diyor.

Subay gidiyor ve Büyük İskender'e Diyojen'in gelmeyeceğini söylüyor.

Bunun üzerine Büyük İskender, "Tamam, gideyim bakalım neyin nesi bu" diyerek Diyojen'in bulunduğu yere gider.

Diyojen, "Ey İskender beni tanıyor musun?"

Büyük İskender, "Tanımıyorum? Ne istiyorsun benden?"

Diyojen, "Ben bir şey istemiyorum. Gölge etme başka bir şey istemem" der. Bilge insan çünkü.

Doğu doğallaştırıyor molekülleri. Batı yani akıl, güneşin battığı yer değil, aklın olduğu yer diyorum ben. Floransa vadisinde olduğunuzda gecede iki saat uyku yetiyor size. Oysa İstanbul'da on iki saat uyuyoruz. Niye? Burada öyle kesif bir zehirlenme, gaz tahribatı var ki. Oralarda henüz yok bu zehirlenme. Floransa'nın nüfusu 1,5-2 milyon. 10 milyon olursa hapı yutar. Leonardo Da Vinci öyle bir toprağın ürünü. Çok yönlü bir dahi. Üstelik iyi yetiştirmiş kendini. Tarihe eğilmiş, lojik değerlere eğilmiş. Kafkasya'ya, Kıbrıs'a geldiği söyleniyor. Toroslara geldiği söyleniyor. Bütün Akdeniz'i dolaşmış. İşi ne bu adamın? Üstelik eşcinseldir bu diye yakalıyorlar, götürüyorlar. Fransız kralları, bunun kitaplarından okumadan gününü gün etmiyormuş. XIV. Louis himayesine aldı Da Vinci'yi. Saray tahsis etti ona ve orada yaşadı, öldü.

Şimdi anlatacağım mit mi, evet mit. Ama üretmiş. Osmanlı padişahlarıyla mektupları var. Boğazın üstüne köprüler yapılması gerekli, bunu düşünen mimar, mühendis. O nedenle Leonardo Da Vinci çok yönlü bir insan. Rönesans'ı yaratan insanlardan.

B. Sadık Albayrak: Sami Ağabey, senin Mona Liza'nın bakışlarına ilişkin özgün bir düşüncen var. Açıklayabilir misin bize?

Sami Gürel: İki buçuk yıla yakın yeraltına inip keklik kuşlarını etüt ediyor Leonardo Da Vinci. Yumurtaları değiştiriyor orada, analarının altında ya kuluçkada keklik. Kuluçkadan çıktıktan sonra annesini buluyor yavru keklik. Leonardo keklik kuşlarının biraz düşünceli olduğunu varsayıyor. Bu yaklaşıma ben nereden vardım? Benim babam ve amcam da keklik meraklısıydı. Babamın başucunda keklik kafesi dururdu. Sabah göz göze gelirdim keklikle. Su ve yem verirdim. Canlı ya, alışıyor yanındaki canlıya. Çok baktım kekliklerin gözüne, yürüyüşlerine. Çok harika yürürler. Keklik sekişi der bazı türkücüler. Oradan yola çıkarak, "Mona Liza'nın bakışları keklik bakışlarına benziyor" dedim. Nereden çıktı bu? "Ben öyle yorumladım" dedim. Bir arkadaş dedi ki, " Bunun incelenmesi gerekir". Akademideki bazı hocalara söyledi benim Mona Liza tablosuna keklik bakışı düşünümümü. "Yok, olmaz öyle şey" diye söylendiler. Amma velâkin Floransa'da çıkan minik bir edebiyat kültür dergisi, "Bir Türk Mona Liza'nın bakışını keklik bakışlarına benzetti" diye yazdı. O evraklar nerede bilemiyorum ama günün birinde çıkar ortaya. Yirmi liracık yolladılar bana telif hakkı parası diye. Leonardo kekliklerle çok uğraşmış, dört bin sayfalık kitabı var adamın, bunun beş yüz sayfası kekliklere ayrılmış. Niye öbür kuşlarla uğraşmamış diye düşünmüş olabilirim ben. Kime tercüme ettiriyorum ben bu kitabı; arkadaşım Ahmet Angın'a.

Önemli olan, insanın güdülerinin dışında beyinsel, imgesel, düşsel yetilerinin beslenmesi. Bu ne ile olacak? Gıdalarla, bilgi gıdalarıyla. Besin gıdalarıyla da evet. Şimdi her yerde her kentte, yerleşim merkezlerinde, doğada bu minval üzere iyi beslenenlerin yaşadığı İzmir, Milas, Atina, Roma, Napoli, hele Venedik gibi yerlerde müthiş gelişmeler olmuş. Niçin buralarda melodi yükselmiş, opera tiyatro başlamış? Önce, iyi besleniyorlar. İyi beslenen beyin ve yürek devinim içinde olur.

B. Sadık Albayrak: Mona Liza'nın arkasındaki fonu oluşturan dağlar, yollar, vadi, oraları da gezdin mi?

Sami Gürel: Tabii. Floransa çevresi böyle zaten. Bologna, Milano, Napoli'ye kadar böyle dağlar. Üzüm bağları, İncir ağaçları, Zeytin dağları. Bologna'da Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin oturduğu evi fotoğrafladım. Tan Kızıllığı kitabını burada bitiriyor. Friedrich Wilhelm Nietzsche burada niye oturmuş? Önemli, çünkü tedavi olmak için. Kendi tedavi demiyor ama öyle.

Güler Mirza: Altamira mağaralarına o dönemde mi gittiniz? Neden Altamira mağaraları?

Sami Gürel: Evet. Tarihin bağrını yokladığımızda Altamira Mağaralarıyla karşılaşıyoruz. İspanya ile Fransa arasındaki dağlarda bir yüce makam. Eriştim oraya. Pompei'ye erişmekten daha kolay oldu. İnsanlar var, dünyanın her yerinden tarihçiler ve Japon turistler var. Ben de o çizgileri görmüş oldum. Çizgi, rengi nerede gördüm?

Rengi görmek için Toledo beni çekti. Toledo'da çok güzel tarihsel sokaklar var. Dört beş yüz yıl önceden nasıl yapılmışsa o mimari tat duruyor. Restore etmişler. Bir de oraya uğrayan insanların kalite-

lerinde herhalde biraz değişik bir düzey var ki rahat ediyorsun. Bir şeyini kaybedersin diye düşünme. Çantamı unuttum bir yerde, saklamışlar. Çantanın içinde pasaportum vb. şeylerim var. Gittim, garson elinde tepside servis etti bana çantamı. Doğanın üzerinde insan var olduktan sonra, insanın ilk devinimi dilden, sesten önce çizimlerle olmuş. Bunu nasıl ifade etsin duyursun ki. Oraya bir kuş resmi çizmiş, ava gidiyorlar ya da balık silueti oymuş. Balık almaya kıyıya gidiyoruz. Haberleşme yani. Çizgi ile dillendiğinden Altamira insan uygarlığının ilk kalıtları sayılıyor. O nedenle çizgi demek resim demek. Anatomisi çizgidir resmin.

B. Sadık Albayrak: İngiltere'de Stonhenge'ye, taş devri anıtına gittin mi?

Sami Gürel: Müze olarak çevrilmiş şimdi oralar. Oraya gittim gördüm ama en çok Charles Darwin, Bertrand Russel'ların lahitlerinin olduğu yer ilgimi çekti. Orada Fransız Auguste Rodin'in aile heykelleri var. Sipariş vermişler. Diyelim, Charlie Chaplin'in, Winston Churchill'in heykelleri var kıyıda. İmparatorluk sarayları var, biblo gibi zaten.

B. Sadık Albayrak: İngiltere'ye gitmişken William Shakespeare'in kasabasına gidebildin mi Sami Ağabey?

Sami Gürel: William Shakespeare'in kasabasına gidemedim. Ama at bağladığı yere, çalıştırdığı tiyatronun önüne sabah akşam gider otururdum. Bir taş var önünde dikili, çevirmişler etrafını. Ünlülere at bindiriyor orada William Shakespeare. Yalnız tiyatronun içerisi ilginç. Bizim Tepebaşı'nda da vardı

Leonardo Da Vinci öyle bir toprağın ürünü. Çok yönlü bir dahi. Üstelik iyi yetiştirmiş kendini. Tarihe eğilmiş, lojik değerlere eğilmiş. Kafkasya'ya, Kıbrıs'a geldiği söyleniyor. Toroslar'a geldiği söyleniyor. Bütün Akdeniz'i dolaşmış. İşi ne bu adamın?

öyle bir tiyatro. Muhsin Ertuğrul, Haldun Taner'leri tanıdığım yer.

Önemli olan, insanın güdülerinin dışında beyinsel, imgesel, düşsel yetilerinin beslenmesi. Bu ne ile olacak? Gıdalarla, bilgi gıdalarıyla. Besin gıdalarıyla da evet. Şimdi her yerde her kentte, yerleşim merkezlerinde, doğada bu minval üzere iyi beslenenlerin yaşadığı İzmir, Milas, Atina, Roma, Napoli, hele Venedik gibi yerlerde müthiş gelişmeler olmuş. Niçin buralarda melodi yükselmiş, opera tiyatro başlamış? Önce, iyi besleniyorlar. İyi beslenen beyin ve yürek devinim içinde olur. Onun da bir formülünü, statüsünü veya müzikalitesini yakalarsa ürün doğar. İş, üretime döner.

14. ve 15. yüzyıllarda Milano, Floransa, Bologna, Napoli İtalyan kent devletleri, yarışıyorlar birbirleriyle. Ne yapıyorlar? Kervansaraylar, katedraller, köprüler, hükümet konakları, tiyatro binası vb. Yarıştıkları için büyük ustaları büyük paralarla alıyorlar. Michelangelo, Leonardo Da Vinci gibi. Karşıtlar birbirlerine. Roma'da Vatikan inşa ediliyor. Kilisenin içine süs, fresk yapılıyor. Bu yarış, üründe insanoğlunu bir yere götürdü. Michelangelo, Musa heykelini yaptı. Leonorda Da Vinci onun karşısında neyi yapabilirimi düşündü, onu buldu. Caravaggio, Rafaello insan yüzlerini, kadınların resimlerini yaptı. Bu görüntüler, bu yapıtlar insanı besledi. Paris'teyiz, Louvre müzesindeyiz. Bitiremedim elbette, tekrar tekrar gezdim.

Arkadaşıma dedim ki, "Bir daha gidelim. Dışarıları banliyöleri gezip görelim sonra tekrar Louvre'a gelelim".

Banliyöden dönerken trende bir Rus kadın akordeon çalıyor ve türlü türlü sesler çıkarıyor. Bizim halk danslarına çevirttim mi ben tempo tutarak ve başladım mı oynamaya... Kadın bu kez benim hareketime bayıldı. İnsanlar da para bırakıyorlar. Kadının önündeki kese doldu taştı.

Dedim, "Ben iniyorum."

Kadın, "No, inemezsiniz" diyor.

Dedim, "Bak kesen doldu parayla."

Yani böyle espritüel anılarım da vardır.

Tuttu illa paradan alacaksın. Alırsın, almam derken yanımdaki arkadaş "Al parasını ne olacak sanki" diyor.

"Ya kadıncağız zaten..."

Rafaello'nun, Niccolo Machiavelli'nin mezarları var Floransa'da, onların önünde de büyük bir meydan var. Çok harika bir yapıt var orada. Michelangelo'nun Davut heykeli. Aynı şeyi orada da yaptım. Orada bir güzel tempolu delikanlı çalıp söylüyor ve insanlar para atıyorlar. Birden orada da başlamayayım mı dans etmeye. Tamam deyip giderken adam beni bırakmıyor. "Gitme" diyor. İlla parayı bölüşecekmişiz. Ben de yok diyerek, "Git, orada pastaneden biraz pasta getir yedir" dedim. Ertesi gün yine biz oradan geçmiyor muyuz? "Mösyö" diyerek seslendi ama her gün olur mu aynı şey?

KARİKATÜR BASINDAN KOVULMADAN ÖNCE ..... Zafer Temoçin

İngiltere...1943... Dünyanın en ünlü siyasal karikatürcüsü **David Low**, Fransızca basılan ***C'EST LE GUERRE*** kitabını imzalıyor. Bir de ithaf yazsa ya!..

Aman hazret duymasın... **İşine karışılmasından hiç hoşlanmaz...**

11 yaşında **Yeni Zelanda** gazetelerine maaşlı karikatür çizerken de hoşlanmaz işine karışılmasından.

28 yaşında İngiltere'ye yerleşip sol eğilimli gerçek kimliğini bulduğundaysa işine karışılmamasını belgeyle onaylatır. **Evening Standard** gazetesi sahibi **Beaverbrook**'la yaptığı eşi görülmemiş bir anlaşma, onu dünyaca ünlü bir çizer durumuna getirir. Anlaşmaya göre, Low'un **çizdiği hiçbir karikatüre karışılmayacaktır.**

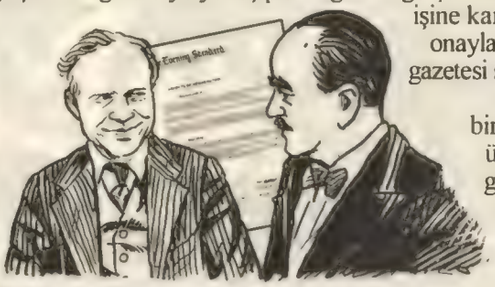

Çalıştığı muhafazakar gazetenin tam karşıtı karikatürler çizer. O kadar ileri gider ki patronunu bile hicvetmekten geri durmaz.

Reichstag yangınından önce çizdiği, Hitler'e "Bir saray kundaklasak" dedirttiği karikatür, Low'un önüne ün katar ve bu kehanetinin bedelini yapıtlarının Almanya'da yasaklanmasıyla öder.

Dahası, Almanya'ya giden **İngiltere Dışişleri Bakanı Halifax**, Hitler tarafından uyarılır.

Alo Beaverbrook hattı da susmak bilmez. Low'u şikayet etmek için kimler aramaz ki.

İşin aslı, patron yazarlara da aynı özgürlüğü tanır. Bir keresinde, **Peter Howard**'ın bir yazısına sinirlenip arayan dostu **Samuel Hoare**'ye "Bu adama karışamam"der ve telefonu kapatıp ellerini dizlerine vurarak kahkahayı basar:

Ancak, Beaverbrook göründüğü kadar da **demokrat** değildir. Pek çok "sakıncalı" karikatür gazetede yer alır ama ilk baskıda yayımlanan bir karikatür patronu rahatsız ederse sansürlene debilir.

Low her ne kadar istediğini çizse de zamanla patronun ne tür karikatüre sansür uygulayabileceğini öğrenir ve dünya çapındaki ününü gölgelememek için kendi kendine **sıkı bir sansür** uygulamaya başlar.

Eyvah, üstadı sinirlendirdik... Bize kızıp imzaladığı kitabı Türkiye'ye göndermekten vazgeçerse yanarız.

Oh! Neyse, vazgeçmemiş.

Kitap **Cemal Nadir** üstadımıza ulaşmış.

Bitti mi, bitmedi! İmzalı kitap yıllar sonra bir sahafta **Oğuz Aral**'ın karşısına çıkar. **"Dünyanın en ünlü siyasal karikatürcüsü"** tarafından **"Türkiye'nin en ünlü siyasal karikatürcüsü"**ne imzalanan kitap, **"en ünlü mizah dergicimiz"**in elindedir artık.

O ne yapsa beğenirsiniz? Kitabı bencileyin **"en ünsüz karikatürcü"**ye bağışlamaz mı?

Bu, bir imzalı kitabın düşebileceği en kötü durumdur. ***Lanet olsun böyle kadere!***

GÜNÜMÜZ ŞİİRİNİN AÇMAZLARINDAKİ SUSKUNLUK

Asım Öztürk

Aradan geçen bu uzun zaman içinde çekilen acılara, yaşanılmış kötü deneyimlerin oluşturduğu tortulara bilerek, ses çıkarmayarak yeni kuşaklara yeniden hem de daha acı bir biçimde yaşatmaktır kötü olan. Bu sürecin bir yazgıymış gibi sunulmasına biz sanatçıların, biz şairlerin hiç karşı koymadan durması günümüzün en önemli patolojik sorunudur. Nasıl olur da yanı başımızda, içimizde, komşumuzda, kapımızın eşiğine dek sokulan bu yok edişin sürüp gitmesine seyirci kalıyoruz.

Uzun süren bir dağınıklığın içinden yaşadıklarımızı alıp çıkarabilsek, belki yaşayıp gittiklerimize daha doğru tanılar koyabiliriz. Seksen sonrası hemen hemen her alanda yaşadığımız o büyük budamadan, yaşata geldiğimiz ne kadar önemli toplumsal değerimiz varsa onları da yitirerek çıkmanın sancılarını taşıyoruz. Yaşadığımız toplumsal gerçeklere bilimsel bakabilmenin yöntemlerini çoktan yitirdik. Tüm bu olanlar içinde varlığımızı sürdürebilmek için ya sessiz kalmayı, ya da yandaş olmayı; olumsuza benzeyerek yaşamayı sürdürmeyi yeğledik.

Bu derin zehirlenmenin sosyolojik boyutlarına burada ayrıntısıyla girmeyi pek düşünmüyorum. Gerektiği yerlerde bunların ayrıntısı da konuşulabilir ya da yazılabilir.

Sanat ve özelinde sanatçı bağlamında bu yaşanan gerçekliğe bir tanı koymak gerekiyor. Öylesine gerekiyor ki bunları ayrıntısıyla yazmak ve konuşmaktır güncel olan. Yıllardır bu savrulmanın yaşandığı alanlardan biri de sanat ve şiir alanındadır. Gerek ülkemizin, gerekse tüm dünya uluslarının çok değişik nedenlerle yaşadığı, bir bakıma insanlığın utanılası günlerine dokunmadan geçmek, bunlar hiç olmamış gibi davranmak bir başka açmazımızdır. Aradan geçen bu uzun zaman içinde çekilen acılara, yaşanılmış kötü deneyimlerin oluşturduğu tortulara bilerek, ses çıkarmayarak yeni kuşaklara yeniden hem de daha acı bir biçimde yaşatmaktır kötü olan. Bu sürecin bir yazgıymış gibi sunulmasına biz sanatçıların, biz şairlerin hiç karşı koymadan durması günümüzün en önemli patolojik sorunudur. Nasıl olur da yanı başımızda, içimizde, komşumuzda, kapımızın eşiğine dek sokulan bu yok edişin sürüp gitmesine seyirci kalıyoruz.

Şair İnsanlığın Birikimlerine Sahip Çıkar

Bunca acı gerçeğin renge, ışığa, görüntülere, sözcük sözcük öyküye ve şiire dönüşmemesini düşüne biliyoruz. Özelinde bir şair yaşama sözcükleriyle bakar, sözcükleriyle dokunur, sözcükleriyle tutar yaralananın elinden, sözcükleriyle öper bir çocuğun gözyaşlarını. Anamalcı sistemin tüm kuşatmalarına karşı içindeki umudu sözcükleriyle yeşertir, onlarla direnmenin o içsel odalarını güçlendirir. Tüm insanlığın bu güne dek büyük emeklerle kurduğu ve geliştirdiği kültürlere böyle sahip çıkar. Yeryüzünde ne varsa, biriktire biriktire neyi çoğalttıysak tüm bunların insanlığın ortak değerleri, ortak geçmişi olduğunu bilerek onların bir rengine, onların bir hecesine, onların bir biçimine zarar verilmemesine özen göstermeliyiz. Özen gösterme önceliği duyarlıklarıyla, birikimleriyle, sezgisiyle sanatçılara düşmektedir. O birikimlerin nasıl acılı süreçlerden damıtıldığını en iyi bilenlerin sanatçılar olduğunu unutmamalıyız. Karanlığı, bilinmezliği oya oya ortaya çıkardığımız o ışıltının giderek gür bir ışık kaynağına dönüşmesini sağlayanların tüm çırpınışlarını unutmadan bunu yapmalıyız.

Durup körlüklerimizi konuşmanın zamanı çoktan gelip geçti, şiirde ilginç sözcükleri elimize beyaz bir baston gibi alarak karanlıkta dolaşmanın bir anlamı yok. Yaşadığımız toplumsal, insani gerçeklere sırtını dönerek, onlara karşı körlüğümüzü öne sürerek bu karanlığın içinde acıma duygularına dokuna dokuna dolaşabiliriz; bu yürüyüş bizi aydınlığa çıkarmaz. Tam tersine bizi körlüğümüze alıştırır.

Genelinde böylesine özel konumuyla tüm güzel değerlerimizin can çekiştiği bir alandan gözlerimizi kapatarak geçmek en azından bir körlüktür, bunun ötesinde kendi varlığımızın da yadsınmasıdır. Durup körlüklerimizi konuşmanın zamanı çoktan gelip geçti, şiirde ilginç sözcükleri elimize beyaz bir baston gibi alarak karanlıkta dolaşmanın bir anlamı yok. Yaşadığımız toplumsal, insani gerçeklere sırtını dönerek, onlara karşı körlüğümüzü öne sürerek bu karanlığın içinde acıma duygularına dokuna dokuna dolaşabiliriz; bu yürüyüş bizi aydınlığa çıkarmaz. Tam tersine bizi körlüğümüze alıştırır. Çözüm yollarının uzağında durmadan kendi ekseninde dönen bir girdabın içine çeker. Karanlığın birçok yerinden sizin konumunuza uygun, sesinize uygun mırıltılar, kıvranmalar, çağrışımlar, buradayız diye yükselen sesler duyabilirsiniz. Ayağınızdaki çevikliğe aldanmayın, yıllardır dönüp durduğunuz bu karanlık düzlem at oynattığınız ışıksız, kokusuz düzlükler olabilir. Kulağınızı tıkadığınız dışarıdan gelen gürül gürül sesleri yok mu sayacaksınız. Onları kendi içinde bir düzeni olmayan bir gürültü olarak mı değerlendireceksiniz.

Tüm bu yaşananlara sırtınızı dönerek nasıl anlam vereceksiniz, ne ad koyacaksınız? Çıkmazınızın köşesine sıkışıp kaldığınızı duyumsadıkça yeniden sözcük ve imge sarmalları içinde yok olup gidecek misiniz?

Acının ve sorumsuzluğun bu denli arttığı günümüzde, kendi çıkmazlarına sığınmış olanların savruk sözcükleriyle yaşam buldukları karanlığa saplanıp kaldıkları görülecektir. İnsana ilişkin ne varsa tümünü yazmak, tümünden etkilenerek düşünmek, giderek her sanatçı bunu kendi ırmağına akıtarak, onlarla umut tohumlarını yeşertmek zorundadır. Bu bir ödev değil tam tersine sanatçının kendi gerçekliğidir.

Özellikle son yıllarda şiire yeni başlayanlara sunulan bu yapay solunum çadırlarında kendilerine çıkış arayanlara bunca gerçeklik dururken ne önereceksiniz? Kendi içinde şiirsel bir bütünlüğü oluşturmayan sözcükleri yan yana getirerek şiir yazmayı mı önereceksiniz? Sonra durup bu anlamsız, eklektik sözcük yığınlarını şiir diye alkışlayacak mısınız, onlara ödüller verecek misiniz? Körlüğün beyaz bastonuyla kendi karanlığınızda onlara dokunmaya devam mı edeceksiniz? Çıkmazınızdaki yığılmayı, kalabalıklaşmayı mı seviyorsunuz, sanatçının (şairin) tek başına da direnebilme gücünün ne kadar büyük bir güç olduğu düşüncesini mi yitirdiniz? Sığlığınıza sığındıkça yaşamdan, yaşamın en büyük öğreti olduğunun gerçeğinden koparak daha dar alanlarda döne döne, sözcükleri ve imgeleri durmadan tersyüz ederek yazacağınızı mı sanıyorsunuz?

Şiir Işığımızla Karanlığı Aşmak

Çevrenizde toplananların sizden daha da kör olduklarını unutmadan kimin size dokunduğunu bilmeden, bu dokunmaların hep dönüp dolaşıp aynı kişiler tarafından olduğunu bilmeden nice kalabalıklar içinde olduğunun sanısına kapılmak ne kadar büyük bir yanılgı. Çarpmanın bir çoğalma olduğunu düşünüyor olmanız ne acı.

Sanatın ve şiirin en geniş, en büyük özgürlük olduğunu bilerek tüm düşünsel ve sanatsal birikimlerin ışığında geliştirilebilir olduğunu unutmadan yeni yaşamların ve yeni katılımların da özgürlüklerine yer vererek yapılması gerektiğini bilmelisiniz. Grupçu yaklaşımların, birbirine benzer ürünler ortaya koymanın kolaylığına kapılarak yazmayı sürdürmek daha işin ilk başında şairin yara almasını önleyemeyecektir.

Toplumsal ve yaşamsal gerçeklerin bu kadar belirgin olduğu, bireylerin yaşamını zorlaştırdığı, bu zorlaştırmalar içinde birçok nedenden ötürü acılar çektiği günümüzde sanatın (şiirin) kendi karanlığını yeniden örüyor ve bunun alkışlanıyor olması büyük bir yanılgıdır. Hızlı bir biçimde bundan kurtulmadığımız, kendi şiir ışığımızı bu yitik belirsizliğe çevirmediğiniz sürece, karanlığın içinde yaşayanların birbirine dokunmasının büyük kalabalıklara ulaşma olduğu sanısına kapılmasına neden olacaktır. Bu sanıyla iç coşkularını pekiştire dursunlar, yaşamın öbür ucunda insanlık ve onun her türlü birikimi büyük kan kaybını sürdürmeye devam edecektir. Acının ve sorumsuzluğun bu denli arttığı günümüzde, kendi çıkmazlarına sığınmış olanların savruk sözcükleriyle yaşam buldukları karanlığa saplanıp kaldıkları görülecektir. İnsana ilişkin ne varsa tümünü yazmak, tümünden etkilenerek düşünmek, giderek her sanatçı bunu kendi ırmağına akıtarak, onlarla umut tohumlarını yeşertmek zorundadır. Bu bir ödev değil tam tersine sanatçının (şairin) kendi gerçekliğidir. Yaşananları daha da dilsel karmaşa içinde şiirleştiriyorum açmazını yaşayanların birkaç alkışlayanı, birkaç kargışlayanı olabilir. Hiç unutulmasın ki yaşam her türlü kirliliği örtecek, giderek kendi yapısı içinde onları yok edecek güçtedir.

Uzun süredir içinde bulunduğumuz bu belirsizliğin değişik işbirlikçi çevrelerce destekleniyor olması sanatın (şiirin) o özgür gücünü yok edemez. Onun sınırlandırılamaz oluşunun altındaki temel güç uzun yılların sağlıklı birikimleri ve geleceğe olan uzun erimli yolculuğunda yatmaktadır.

Her sözcüğün kapısını aralarken, onları dizelere şiirlere dökerken, şiir yazanların arkasında böylesine özgür, böylesine geleceğe ilişkin büyük umutları içlerinde taşımaları yatmaktadır.

Susmanın yanında değil, tam tersine yaşamın ve yaşamsal gerçeklerin yanında durarak, onlardan beslenerek, onları da besleyerek, onlara da eklenerek yazmak gerekir.

Şiirin derin soluk alabildiği, şiiri yazanı da, kendini de özgür duyumsayabildiği alanları açık bırakarak, o alanlara yönelerek; hiç sınır tanımadan yazmak gerekir. Şiirevi-*Urla*-İzmir, *18.3.2018*

BEBELERİN YÜZÜ

Mustafa Göksoy

Bebelerin yüzü şiirim
Nil masalım
Canım canım cananımsın
Gönlümü görüyor gözlerin
Gülüşün ömrümden geçerken
Keşfedişinin sevincindeyim
Yaşamın renklerinden akıyor seslerin
Can can dokunan yaşam
Canlanır coşarım
Nil masalım
Bebelerin yüzü şiirim

HAYAT BEKLEMEZ

Babam için
23 Ocak 2017

Hayat beklemez
Sesini bir daha duyamamanın acısındayım
Mustafa yarın gelecek seslenişinden
Mersine gideceğimi bilmiyordum
Akıp gidiyor anılarım
Bilincim inancım dönüyor avuçlarımda
Çocukluğumla içime kapanıp
Hep babamı arıyorum
Sesini bir daha duyamamanın acısındayım

YENİ BİR ELEŞTİRİNİN, ŞİİRİN, İNSANIN YAPI TAŞLARINI DÖŞERKEN

Özgün Ergen

Reklam panoları, sokaklar, renkli dergiler, atölyeler arasında... İnsan ne zaman bu kadar çıkar duygusuyla eritti varını yoğunu? Ne zaman artık düşünemez, artık sevemez, artık kendine söylediği yalanlara inanır, onlardan bıkmaz hale geldi? İşin kötüsü, bunlar artık normal. Yakın arkadaşından, hatta kardeşinden edebiyat ödülü almak normal, çıkar için eyleme geçmek, bir gün söylediğini ertesi gün inkâr etmek, insanın aklıyla oynamak... Bunlar hep birer norm haline gelmiştir.

"Birbiriyle iyi geçinmek, nefrete mi iter? Dürüst bir yaşam, kalabalığı mı gerektirir? Huzurlu yaşamak, acımasızlığı mı gereksinir? Düzen, parçalanmayı mı talep eder?"
***Musil**, Niteliksiz Adam 1*

Sözcüklerin kirletilmediği bir dünya umuduyla yazmak istiyorum bu yazıyı. İnsanın kavramlar, ilişkiler yoluyla "kişiliksizleştiği" zamanlara, biraz "kişilik" katmak için. İnsanın sadece kendi için değil, herkes için bir haksızlığı bütün yüreğiyle hissedebilmesi için. Şu anda belki birbirimizi duyamayacak kadar uzaktayız, belki siz şimdi "bütün bu çabalar boşuna, insan değişmez ve edebiyat da evet bunu sen düzeltemezsin. Buna gücün yetmez." diyorsunuz. "Düzenin kapısından bir içeri gir. Hah! Biraz büyü. Şirketlerin, hazır bir işin de olsun, o zaman eleştirirsin." Ama bu işler öyle değil! Kazın ayağı öyle değil işte! Ve sen, sıralı düşünme alışkanlığın yüzünden, her tarafının çamurla kaplı olduğunu görmüyorsun bile. Görmeyeceksin tabii. Kendini kurtar. Çünkü zaten bir tek kendin için yazıyorsun. Böylesi bugünlerde hayatta kalmak için daha kârlı. "Artık bunları herkes biliyor. Aynı şeyleri söyleme." de diyebilirsin. Ama yanılıyorsun. Bunları sen söylemezsen, yazmazsan, hiç kimse ama hiç kimse bu söylediklerimizi bilmeyecek.

Reklam panoları, sokaklar, renkli dergiler, atölyeler arasında... İnsan ne zaman bu kadar çıkar duygusuyla eritti varını yoğunu? Ne zaman artık düşünemez, artık sevemez, artık kendine söylediği yalanlara inanır, onlardan bıkmaz hale geldi? İşin kötüsü, bunlar artık normal. Yakın arkadaşından, hatta kardeşinden edebiyat ödülü almak normal, çıkar için eyleme geçmek, bir gün söylediğini ertesi gün inkâr etmek, insanın aklıyla oynamak... Bunlar hep birer norm haline gelmiştir. Ama görülüyor da bunlar.

Dünyayı döndürecek güç bunları görüyor olmak mı? Hayır, bu kadar değil. Bu ülkeyi, bu edebiyatı iyi hale getirecek olan, gerçek bir "etik" bilincine varmaktır. Bu bugün herkes için çok çok önemlidir.

Eleştiri, ilk bakışta ne kadar katı, soğuk ve uzak görünüyor insana. Eleştiri üzerine, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okuduğum yıllardan bu yana düşünüyorum. Eleştiri Yöntemleri, Toplumbilimsel Eleştiri, Ruhbilimsel derken... Tahsin Yücel'in, "yapıt üstüne yapıt, söylem üstüne söylem" dediği eleştiri, acaba çok mu uzak bize? Acaba

Bir şeyi bilmek, onu içselleştirmek değildir. Şu anda bu duygunun, aslında geçmişle, biz hepimizin geçmişiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Belki küçük bir farkım olabilir. Yaralanma duygusu, beni nesnel düşünmeye çalışmaktan alıkoyamıyor. Eleştiri ya da suçlanma karşısında, eleştirmeni yok etmeye çalışmıyorum. Yüzleşmeye çalışıyorum.

ona dışarıdan mı bakıyoruz? Bir gün bunları düşünürken, bir de dönüp kendime bakıyorum. Özgün Ergen'e, bana... İnsan kendine karşı acımasız olabildiği ölçüde somut kalabilir. Ama bütün bunlara rağmen, bazen eleştiri karşısında kendimi "yaralanmış, yargılanmış" hissetmekten alıkoyamıyordum. Bir şeyi bilmek, onu içselleştirmek değildir. Şu anda bu duygunun, aslında geçmişle, biz hepimizin geçmişiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Belki küçük bir farkım olabilir. Yaralanma duygusu, beni nesnel düşünmeye çalışmaktan alıkoyamıyor. Eleştiri ya da suçlanma karşısında, eleştirmeni yok etmeye çalışmıyorum. Yüzleşmeye çalışıyorum. Ki esaslı bir yüzleşme, bizim kültürümüzde bu neredeyse hiç yok. Bugün şunu görüyorum: Durmadan reddedilme kadar duymadan alkışlanma da onay bağımlılığının bir başka yüzü.

Bir de acıya düşkünlük... Daha doğrusu bizim, en "muhalif" olanlarımızda bile "acıya bağımlı" bir yan var. En büyük haksızlıklara bakarken, ilk baktığı kendi reddedilmişliği; dolayısıyla hep aslında onu reddedecek kapılar arıyor. Sonra da, "Neden böyle oldu? Bu bana neden yapıldı?" duygusu ile dolup taşıyoruz.

Yeni bir şiir derken, aslında kastettiğimiz yeni bir insan... Bu yeni insanı arıyoruz. Bu insan yüzleşme kültürünün belirlediği, her ne olursa olsun gerçeği merak eden, gerçeği sorgulayan bir insan... Çok önemsediğim, kitaplarından çok yararlandığım bir psikanalist var: Arno Gruen. İnsanın, öncelikle kendi gerçeğinden kaçmasını ve iktidarla uzlaşmasını, "kendine ihanet" olarak adlandırıyor o. *"Kendine ihanetin en önemli özelliklerinden biri, sevgi umudu değildir, aksine insanın katlanılmaz yetersizliği olarak algıladığı çaresizliği aşmak üzere güce ulaşacak anahtarı bulma umududur."* diyordu Kendine İhanet kitabında. Ama onun eleştiriye bakışıma da mihenk taşı olan en önemli bulduğum sözü şu: *"Eğer içimizdeki empati yetisini öldürmek zorunda kalırsak gerçek duygular da kalmaz. Geriye sadece onay sağlayan bir başarı çabası kalır ve kendine değer verme de buna bağlıdır. Ama eleştiriye karşı tepki, öfke dolu bir kendine acımadır."* Günümüz insanının, öncelikle

İntihal de başka bir anlamda, bir tür kendinden kopuş hali. Asım Bezirci, İkinci Yeni Olayı kitabında, İlhan Berk'in başta Ülkü Tamer'den, sonra pek çok yazardan çalıntı dizelerini yazıyor. İlhan Berk yalanlamıyor tüm bunları. Ama bundan daha kötü olan, bunun pek çok şair tarafından zaten biliniyor oluşu ve bir şekilde bu tür bir hırsızlığın göz ardı edilerek şairin parlatılmaya devam edilmesi.

kendi olamadığını, bir dış güçle, iktidarla özdeşleşerek kendi olmaktan hızla uzaklaştığını söylüyor Arno Gruen. Narsisizm, Bolderline ve Histrionik Kişilik Bozukluklarının toplumda görülme sıklığının artması, belki de bugün insanların, duygularından her zamankinden daha çok kopması ile ilgili. Genetik yatkınlık, çevreyle desteklenmiş durumda. Bu, aynı zamanda Narsisizm'deki hem kendini ilahlaştıran hem de aynı anda kendini reddedilmiş hisseden kişiliğe de yakınlık gösteriyor. Günümüz insan tipine ne kadar yakın bu. Empati yoksunluğu, reddedilme duygusuyla saldırıya geçmek ve kendini olduğundan çok daha önemli bulmak... Boş zamanlarını şiir yazmayla geçiren ustalara tam bağımlılık esas bu zamanda, bu ustanın "size ne sağladığı" onun gerçekte bir utanmaz, bir hırsız olmasından daha önemli. Bugün, dört bir yanı saran şiir atölyelerinin yarattığı korkunç atmosferden biri bu. Hâlâ bunlar kötü niyet, kıskançlık, diyecek olanlar vardır. Ne diyelim. Eleştirdiğiniz AKP'den bir farkınız olsa!

İntihal de başka bir anlamda, bir tür kendinden kopuş hali. Asım Bezirci, İkinci Yeni Olayı kitabında, İlhan Berk'in başta Ülkü Tamer'den, sonra pek çok yazardan çalıntı dizelerini yazıyor. İlhan Berk yalanlamıyor tüm bunları. Ama bundan daha kötü olan, bunun pek çok şair tarafından zaten biliniyor oluşu ve bir şekilde bu tür bir hırsızlığın göz ardı edilerek şairin parlatılmaya devam edilmesi.

Büyür uykusunda İstanbul (Ü. Tamer)
Büyük uykusunda İstanbul(İ. Berk)
Sonra Ateşler Yakardım (Ü. Tamer)

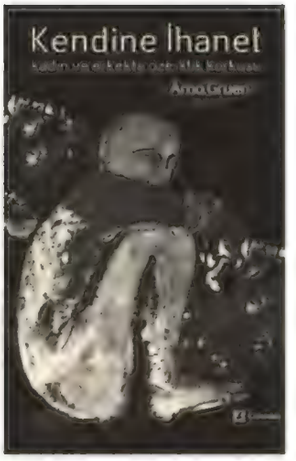

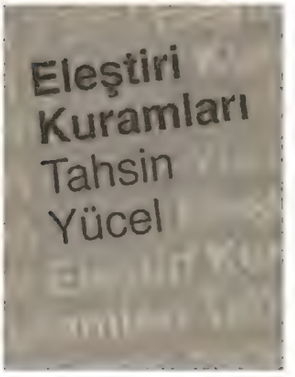

Yalnız ben ateşler yakarım (İ. Berk)
Çekilir kepengi denizin (Ü. Tamer)
Çekilir odaları denizin (İ.Berk) (Asım Bezirci, İkinci Yeni Olayı, s.144)

Ama artık şiir böyle yazılıyordu, değil mi? Basit bir esinlenme, esinlendiğini unutma değil bu sözü edilen. Tekrarlayan bir durum! İşte gerçekliğin reddinin bir başka yüzü!

Bütün bunların bile reklam kuşağında hiçbir önemi yok. YKY, Metis Yayınları hangi şairleri yayımlıyorsa okurlara dayatılan, o şairlerin bakışıdır... Bundan kurtulmak gerekiyor. Pırlantayla kaplasan da kötülük baş uzatır en beklenmedik yerden. Gösterişli diye özendiğiniz pırlanta, binlerce çocuğun kanını taşır.

Bireysel üretimin sınırlanmadığı, insanın yazdıklarıyla var olabildiği yollara giden taşlarla buluşuyoruz. Bu taşları döşemeli. Çünkü döşemediğimiz taş, bütün ağırlığıyla üstümüze çökecektir. Bu dirençtir bizi dimdik tutacak olan.

OKUMALAR

· Tahsin Yücel, Eleştiri Kuramları, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007
· Asım Bezirci, İkinci Yeni Olayı, Evrensel Yayınları, İstanbul, 2013
· Arno Gruen, Kendine İhanet, çev. Ilknur Ilgan, Çitlenbik Yayınları, İstanbul, 2015
· Arno Gruen, Normalliğin Deliliği, çev. Ülkü Hastürk, İstanbul, 2015
· Kişilik bozuklukları, Narsisizm, Bolderline Kişilik Bozuklukları hakkında bilgilerinden yararlandığım arkadaşım Dr. Berna Karakoç'a teşekkür ederim. Bunun ayrıca edebiyat özelinde incelenmesi ve tartışılması gereken bir konu. Bu konuda Türkçe yazılmış kaynak bulmakta zorlandım. Ağırlıklı olarak çeviri kaynak bulabildim.
· En çok yararlanabildiğim kitap: James F. Masterson, Kişilik Bozuklukları, çev. B. Taylan Bozkurt, T.Veli Soylu, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2015

Desen: Mustafa Işık

DERGİMİZ YENİ GELEN

Turan Karatepe

Umudu aşkla sevgiyle sırladık
Yüreğimizi kalemimizle sarmaladık
Şiirleri öyküleri insanla harmanladık
Dergimizle geldik, "Yeni Gelen"lerdik

Bencileyin, bencillikten çıkmak biz olmaktır derdimiz
Siz, biz ikilikten değil gökkuşağıdır renklerimiz
Dört mevsim, dört bölge âlemdir kardeşliğimiz
"Yeni Gelen"dir adımız, bilgedir dergimiz

Serveti cebinde değil kaleminde biriktirenleriz
Ekmek gibi, hava gibi bilgiyi de üleşenleriz
Bir derdimiz var tiranlara yol vermeyeceğiz
Edebiyat cephesine "Yeni Gelen"leriz

Bir roman, bir hikâye, bir şiirdir "Yeni Gelen"
Emekli, emekçi, öğrencidir "Yeni Gelen"
Kanlı Pazar'ı, Maraş, Çorum, Sivas'ı unutturmayan
İnsanlık davasını mahşere bırakmayandır "Yeni Gelen"

El, etek öpüp secde etmeyeceğiz despotizme
İnsana, doğaya ve sevgiye biat edenleriz
Reklama, yalana, talana boyun eğmeyiz
Dini insan, mezhebi vicdan olandır "Yeni Gelen"

ŞİİR DİSTOPYASI

Aylin Özer

Yeni Gelen'ciler Dünya Şiir Gününü iki ayrı şiir gecesiyle kutladı.
18 Mart 2018 akşamı Renkler Kültür Sanat Evi'nde düzenlenen şiir gecesinde Aylin Özer, Nalan Çelik, Yaprak Damla Yıldırım, Utku Murat Kaya, Selçuk Bağış ve İdris Sezgin'in katıldığı etkinlikte, Yeni Gelen Dergisi yazar ve şairlerinden İsmet Alıcı ile Nevzat Oğuz da şiir ve konuşmalarıyla dergimizi temsil ettiler...
21 Mart'ta ise Tüketiciyi Koruma Derneği (TükoDer) Bağcılar Şubesi Sanat Komisyonu'nuyla Yeni Gelen dergisi ortaklaşa 21 Mart Dünya Şiir Günü etkinliği düzenledi. TükoDer Bağcılar Mehmet Sevimli Eğitim Salonu'nda TükoDer Bağcılar Şube Başkan Yardımcısı İsmail Öztürk ile dergimizin Genel Yayın Yayın Yönetmeni B. Sadık Albayrak'ın açış konuşmalarıyla başlayan şiir akşamında, Aylin Özer yazdığı Dünya Şiir Günü bildirisini okudu ve programın sunuculuğunu yaptı. Yeni Gelen'in şairleri İsmet Alıcı, Sinan Abuzer Akdağ ve Nevzat Oğuz'un şiirleriyle katıldığı etkinlikte Barış Yarız, Kürşat Ayhan, Sevda Özden, Sait Usta, Mehmet İnce, Dost Berbati, Serpil Tuğrul, Mustafa Bakır, Mustafa Yalçın, Demet Taşdemir, Özgür Polat, Gamze Eryüz, Gülengül Üstündağ şiirlerini okudu.
Aylin Özer'in etkinlikte okuduğu Dünya Şiir Günü bildirisini yayımlıyoruz.

"Yazmak benim tek özgürlüğüm." diyerek başladım yazmaya ve şiire. Kendimi anlatabildiğim ve var edebildiğim tek ses, şiirdi belki de. "Şiir, edebiyatın havai fişeğidir ve bir patlama ile tüm yıldızları ruhunuza indirir." Bir zamanlar böyle karalamışım defterime. Hâlâ düşüncem bu. Yazarken içimde bir fişek alev alıyor, varabileceği en üst noktaya varıyor ve büyük bir gürültüyle yıldızlarını kâğıda bırakıyor.

Şairler bütüncül ve farklıdırlar, aynı zamanda da öykücü ve denemeci. Ama aynı şey şiir türü dışında yazanlar için pek geçerli değildir. İyi bir yazar, iyi şiir yazamayabilir. Bazı romanlarda şiir dili bulanabilir ama bu onu şiir yapmaz. Fakat şiir kısa bile olsa içinde dev bir roman ya da bir öykü barındırabilir. Edebiyatın nesir şiir denilen bir türü de var elbet... Aloysuis Bertrand (Louis Bertrand) Gaspard De La Nuit adlı eserinde düzyazı ve şiir ile mükemmel bir uyum sergilemiştir. Bertrand gazetede yayınlanan metinlerini aynı zamanda şiire çevirerek edebiyata yeni bir kapı açmıştır. Nesir ve şiir aynı anadan doğma çift yumurta ikizi gibidir. Aynı kandan ama cinsiyeti ve karakterleri farklı olan kardeşler. Annelerin çocuklarını severken ayırt edemedikleri gibi edebiyat da şiir ve nesri ayırt edememektedir.

İmgenin kendini en iyi gösterdiği yapıtlardan biri şiir, biri de resim sanatıdır bana göre. Aynı şeyi roman ya da öyküde bulamayız. Çünkü onlar bazen daha gerçekçi, bazen daha masalsı, bazen daha sürrealist, bazen de akılcıdır... Ama şiir her zaman imgesel ve duygusaldır. Resimler iyi şiirdir ve şiirler iyi resim. Bir sanat eserinin iyi'liğini toplum, bohem sanatçılar ya da ödüller belirlemez. İyi'liği ancak zaman ve ölüm belirler. Çünkü estetik süje zamanda ölemeyendir. İyi şair tüm bunların dışında hissettiğini zekâ ve imgelem gücüyle birleştirebilendir. Yaratıcı zekâsı, düş gücü, sezgileri, birikimi, gözlem yeteneği ama en önemlisi de duygusu yerli yerinde olandır. Yanlış anlaşılmasın! Yerli yerinde derken, kuralcı olmasını kesinlikle kastetmiyorum. Bilakis kuralı kendi koyandır. Şiirin yasama organı şairin kendisidir.

Şiire ruhumu teslim ettiğimden ve elime sözcükleri, imgeleri aldığımdan beri çok şiir okudum ve çok şairin hayatını inceleme fırsatı yakaladım. Rilke'den Ahmet Şamlu'ya, Plath'den Bilitis'e. Doğudan

kuzeye, kuzeyden batıya. Ve tüm bu okumalarım sonunda şunu fark ettim ki; şiir, şairin hayatıyla örtüşmedikçe bende kalıcı bir iz bırakmıyor ve içimde beni sürekli acıtan bir yara olmuyor. Nilgün'ün, Furuğ'un, Didem'in verdiği acı ve haz diyalektiği üzerine eklemeler elbette ki yaptım. Ama sırf şiir yazmak için yazılmış, kurallara ve imge üretme tekniklerine sıkı sıkıya bağlanmış (çoğuna göre mükemmel ve ödüllü, bana göre duygusuz ve pragmatik) şiirlerde şiire sunduğum ruhumu yine şiirle besledim. İşte bu yüzden iyi şiir, şairinin tümörünü bize yansıtan şiirdir(!)

Yazı yazmaya başladığım zamanlarda deneme de yazdım, makale de, öykü de. Ama hem şiirden aldığım hazzı onlardan alamadım, hem de özellikle öykü ve denemelerimde şiir dilini kullandığımı fark ettim. Bu her okurun hoşuna gitmeyebilir ama şiir de herkesin hoşuna gitsin diye yazılmaz ki zaten! Herkesin hoşuna gitmeyen bu şey, benim yaşam sebebim oldu. Şimdi gördüğüm her çocuk, işittiğim her kuş sesi, aldığım her nefes an geldiğinde şiirde uyanıyor. Ve ben hep şiirde uyanmak için yatağa giriyorum.

Benim yaşadığım yer bir şiir distopyası! Bu dünya, okunmayan, raflarda değil depolarda duran şiir kitaplarıyla dolu bir yer maalesef! Yayıncılar şiir kitapları basmaktan kaçınıyor veya çok az yayınevi tarafından şairlerin verdiği paralar karşılığında kitaplar çıkartılıyor. Birkaç isim yapmış şair dışında yayınevleri diğer şairlerin kapısını çalmıyor. İnsanlar sosyal medyadan şiirleri fastfood olarak tüketiyor. Ayaküstü yazılan şiirler, akşamüstü yeniyor. Anma geceleri dışında iyi şairler hatırlanmıyor. Tozlu raflardan kitaplar çıkartılıp anılan şairin birkaç şiiri okunuyor, bir dahaki yıl için yine şair mezarlığına kitapları gömülüyor. Ödüllü şiir kitapları konusunu da değinmeden geçemeyeceğim. Kim tarafından ya da neden ödül verildiği bilinmeyen kitaplar! Bazılarına kullandığım bu dil ve üslup sert gelebilir. "Sen kimsin ki, bu eleştirileri yazabiliyorsun?" da diyebilirler. Ben de onlara Sartre ile seslenmek isterim: "Sen, hayatından başka bir şey değilsin!" Ki benim hayatım düşünmek, okumak, yazmak ve hissetmek üzerine! Hayatın bana en güzel hediyesi şiirken, Sartre 'ye katılmamak mümkün mü?

Karikatür: Kemal Urgenç

Gelelim bugünün anlam ve önemine, 21 Mart Dünya Şiir Günü'ne. Bugün evrensel olarak dünyada şiire gereken önemi vermek için UNESCO tarafından seçilmiş bir gün. Şiir; bir yaşam şekli ve hayatı özümseme biçimiyken, doğanın bu kadar içindeyken, şiiri bir gün ile anlamlandırmak, şiire yapılan bir haksızlık gibi geliyor bana. Şiir günlerden değil, anlardan oluşur çünkü! Şiir günlere değil anlara sığmaz çünkü. Şiir zamansız ve mekân dışıdır çünkü. Objektif ve kişiseldir, kuralsız ve kurallıdır, didaktik ve ironiktir. Kısaca şiir her şeydir. Varlığın yok oluşu, yok oluşun başlangıcıdır. 21 Mart ekinokstur ama şair için geceler hep kısadır.

YERELİN SICAKLIĞI, ULUSALIN GÜVENİ: CAHİT KÜLEBİ

Cafer Yıldırım

Şair, birçok şiirinde günlük hayatın ve sıradan insanın sınırlarına dâhil olan olayların, durumların tanığı kimliğine bürünüp kendisini yaşanılan gerçekliğin yazgısal öznesi konumuna yerleştirmiş olsa bile gerçekliğe daima üçüncü tekil kişi mesafesinden bakmış, bu mesafeyi hiçbir zaman malûl etmemiştir.

Ondan bize on şiir, bir deneme bir de anı kitabı kaldı. İlk şiirleri 1946'da *Adamın Biri*, son şiirleri ise Güz adıyla 1991'de yayımlandı. 1997'de ise şiirlerinin toplu basımı yapıldı: *Bütün Şiirler.*

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarını, bebek
Savur biraz

Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkıyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz.

Cahit Külebi'nin şiir toplamında öne çıkmış şiirinden olan "*Hikâye*"den aldım bu bentleri. Cahit Külebi, doğduğu toprakların verimsizliğine vurgu yapıyor, gecelerin tekinliğini bozan eşkıya baskınlarından söz ediyor. Fakat onun oluşturduğu şiir atmosferinde ne sözünü ettiği kıraç toprakların yoksul perişanlığı ne de geceleri haydutların bastığı köylerin akşam karanlığıyla başlayan tedirginliği hissedilir.

Örneğin Ahmet Arif'in yazdıkları ile onun duygu dünyası arasındaki bağa ya da Nâzım Hikmet'in yazdıkları ile yaşadıkları arasındaki doğrudanlığa Cahit Külebi'de rastlayamayız.

Cahit Külebi şiiri, yaşanmışlıkların, duyumsamaların, bir tutkuya dönüşmüş hayallerin ya da umutların yansıtılması bakımından oldukça soğukkanlı ve teknik bir şiirdir. Şair, birçok şiirinde günlük hayatın ve sıradan insanın sınırlarına dâhil olan olayların, durumların tanığı kimliğine bürünüp kendisini yaşanılan gerçekliğin yazgısal öznesi konumuna yerleştirmiş olsa bile gerçekliğe daima üçüncü tekil kişi mesafesinden bakmış, bu mesafeyi hiçbir zaman malûl etmemiştir. Bu mesafeli tutum elbette anlatımla doğrudan bağlantılıdır ve onun anlatımı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Ölçülü Coşkunluk

Cahit Külebi'nin anlatımı ne fazlasıyla coşkulu ne fazlasıyla kederli, ne fazlasıyla esprili ne fazlasıyla ironik, ne fazlasıyla romantik ne de semboliktir. O, acısı tatlısıyla bütün yaşadıklarına, yaşanabilir gördüklerine, *hayır* ya da *evet* dediklerine; onay verdiklerine veya karşı durduklarına, kısacası bir şairin dünyasını dolduracak toplam çeşitliliğe ve zenginliğe aynı coşkunluk derecesi, aynı heyecan ölçüsü ile yaklaşmıştır. Onun dili, daima "*her şeyden bir tutam*" ayarındadır.

Demem o ki Cahit Külebi şiirinde en çaresiz durumların anlatımı ile en keyifli hallerin anlatımı arasında konuya dair kelimelerin dışında bir eda farkı yoktur. İşte birkaç örnek:

Hepiniz öleceksiniz!
Tanrı katına çıkacaksınız
utanmadan!
Ruhlarınız koyup kaçacak sizi!
Topraklara gömüleceksiniz. (Ölümlü İnsanlar İçin'den)

"*Yeşeren Otlar*" şiirindeyse bambaşka bir ruh hali söz konusudur ama söylem düzeyinde bir farklılıktan söz edemeyiz:

Bir melek su taşıdı,
Biri serinlik taşıdı uzaktan
Biri yeşillik getirdi.
Yıldırım gibi, ama sessiz
Çimenler sökün etti kara topraktan.

Şairin ilk şiirlerini yazdığı 1936-1946 yılları arasında edebiyatımıza egemen olan *Garip* rüzgârı Külebi'yi de iklimsel bir kuşatma altına almıştır. Fakat Külebi, Garip şiirinin olayları hafifseyen üslubundan ve ironi anlayışından uzak durmuş, *Garip* anlayışının tematik alanıyla sınırlı kalmamış ve bu özellikleriyle de dönemi içinde Garip'in etkisini şiirinde en aza indiren şairlerden biri olmayı başarmıştır.

Fotoğraf: Çerkes Karadağ

1917 senesinde
Topraklarında doğmuşum,
Anamdan emdiğim süt
Çeşmenden, tarlandan gelmiş,
Emmilerim sınırlarında
Seninçin dövüşürken ölmüşler,
Kalelerinin burcunda
Uçurtma uçurmuşum.
Çimmişim derelerinde,
Bir andız fidanı gibi büyümüşüm
Topraklarının üstünde.

Şairin "*Yurdum*" şiirinden aktardığım bu bölüm sözünü ettiğim Garip dışı yönelime bir örnektir. Gündelik hayata dair kırsal ayrıntılarla tarihsel gerçekliğin iç içe geçtiği bu ve benzeri gerçekliklerin yerele ait sözcüklerle samimi bir biçimde yansıtılması Cahit Külebi şiirinin temel özelliklerindendir. Bir diğer özelliği de kelimelere dayalı bir şaşırtıcılık peşinde koşmayışıdır. Cahit Külebi'nin kelimeleri edebiyatımıza Garip akımıyla girmiş anlayışa denk düşen günlük hayatın, sıradan insanın kelimeleridir. Fakat bu kelimeler bir genç kızın oya işlemesine benzer incelikli bir çaba ve özenle yerleştirilmiştir bulunduğu bağlama. Ne söylendiğinde rahatsızlık verenine ne de yerini yadırgayanına rastlarsınız onun dizelerinde.

Toplumsal ile Bireyseli Özümseyen Şiir

Şairin temalarının sınırı da günlük hayatın çeşnisiyle çizilmiştir. Zaman zaman üzen zaman zaman gülümseten, insani ama bildik tanıdık, sarsıcı bir hacme sahip olmayan temalardır bunlar. Garip'in temaları demek pek de yanlış olmaz. Ancak Külebi'nin geçmişine, çocukluğuna; yerele, Tokat'a uzanan anlatımlarında Garip'in sıradan insanın dünyasına ait temalarına kırsaldan eklemeler yaptığını, şiirini zenginleştirdiğini de görürüz. Fakat bu kadar değildir. Buradan şairin daha önemli bir vasfına doğru ilerleme olanağımız bulunmaktadır.

Cahit Külebi *Tokat-Zile* doğumludur. Şiir kurgusu içinde anılan tarih onun gerçek doğum tarihidir. Emmilerinin vatan için ölmüş olması da birçok Anadolu insanının olduğu gibi onun yaşamının da bir gerçekliğidir. Fakat bu gerçeklik aynı zamanda ülkeye, ülke tarihine ait toplumsal bir öze de sahiptir. Cahit Külebi özel yaşamına ait yaşantılar ile bütünleştirdiği toplumsal ve tarihsel yaşanmışlık üzerinden yaklaşmaktadır vatan kavramına. Sadece tarihten beslenerek hamasete yaslanan ya da sadece kendi bireyliğini yücelterek tarihseli dışlayan tefrit sınırındaki anlayışların aksine bu tutum gerçek anlamda çağdaş bir tutumdur ve şairin yaşadığı çağın realitesiyle bütünüyle uygunluk halindedir.

Bireyselin toplumsal-tarihsel bir çerçeve içine yerleştirildiği bu vatan tasavvuru Külebi şiirinin ana ve özgün damarlarından birisidir. Külebi bu tasavvura yerelden, doğduğu yerden, büyüdüğü iklimden doğru gelmiştir. Bu nedenledir ki şiirinin temel gıdasını aldığı coğrafyaların eşiğinde Zile ve Tokat bulunmaktadır. Ki o bu eşikle yetinmemiş ve onun ulaştığı deniz, sonunda tabii ki Türkiye olmuştur. Zile'den Tokat'a, Tokat'tan Ankara'ya, Tokat'tan İstanbul'a kat ettiği mesafeler sanat bahsinde yerelden ulusala yaptığı yolculuğun güzergâhıdır.

Şair kendine özgü yürüyüşünde ne yerele ne ulusala ayrıcalık tanımış, ikisi arasındaki dengeyi daima korumuştur. Bu tutumu da şairliğinin ayırt edici bir yönüdür. Dengenin hassasiyet ölçüsünü hiç göz ardı etmediği için, belki sadece bu nedenle onun şiiri yerelin sıcaklığıyla içimizi ısıttığı gibi aynı zamanda ulusal olanın güveniyle de varlığımızı sarıp sarmalamaktadır.

BİR KİTAP BAĞIMLISININ NOTLARI-2018/2

ÇEHOV'UN ZAMANI AŞAN EDEBİ GÜCÜ

Dr. Ulvi Özdemir

Ezilen sınıfa tabiri caizse "torpil" yok Çehov'da. Maddi gerçeklik hangi düşünsel, ideolojik insan malzemesini üretmişse, o (kültürel) çerçevede o dil ve o bilinçle var Çehov'un insanları. Bu açıdan Marksizmin okuyanı değil neredeyse yaşayanı hatta üreteni sayabiliriz bana göre Çehov'u.

Okumanın büyüsüyle tanıştığımdan beri Çehov okurum. Dönüp dönüp yeniden okurum. Dönüp dönüp okunmalıdır da zaten. 2018'de nedense "kalın" kitaplar okuma isteği duyuyorum. Uzun yolculuklara bir özlem midir bilmem. Çehov okumadan okuma lezzeti eksik kalır. Hayata bakışımızı bileyen, pırıl pırıl yapan, edebiyatın, sanatın aslında insanı var eden tek çaba olduğunu bir kez daha gösteren eşsiz eserler arasında sayıyorum Çehov'un öykülerini.

Köpeğiyle Dolaşan Kadın, Otuz yedi Seçme Öykü, (Çeviren: Ergin Altay, İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, Mayıs 2017, 681 sayfa) Turgenyev'in Avcının Notları'nı okurken aklımda olan kitapların ilkiydi.

Kitap Çehov'un öykülerinden bir seçki niteliğini taşıyor. Çehov'un 24 yaşındayken (1884) yazdığı ilk öykülerden ölmeden bir yıl öncesine (1903'e) kadar her yıl yazdığı öykülerden birer ikişer tanesi seçkiye alınmış. Kimi uzun, kimi kısa, ama hepsi Çehov'un yetkinliğini vurgulayan öyküler.

Çehov, Turgenyev, Dostoyevski ve diğer büyük Rus yazarları gibi içinde yaşadığı toplumu çok iyi gözlem-

lemiş. Aslında gözlem gelmiş onu bulmuş. Büyük yazarlar yaşadıkları dönemin büyük yaptığı yazarlardır bir bakıma. Rus yazarlarının yaşarken karşılarına çıkan toplum Rus Devrimi öncesi toplumdur. Geleceği okumak mümkün olamasa bile toplumda biriken enerjiyi görebildikleri için büyük yazar olabildiler. Zaten gerçek her zaman bir eğilimdir. Eğilimse çoğu kez bir birikimdir.

Yazar ya da sanatçı içinde yaşadığı toplumda biriken enerjiyi gözlemleyen ve bunu estetize eden kişidir bir bakıma. Büyük Rus yazarları devrime doğru akıp giden toplumsal dinamikleri görebilmişlerdir.

Çehov'un Mizahındaki Öfke

Okuduğum öykülerin yazarı Çehov, 19. yüzyılın sonuna doğru Rusya'da biriken enerjiyi kelimelere döküyor sadece. Bu öyküleri okuduğumuzda Marksizmin neredeyse Rusya toplumundan bir buğu gibi yükseldiğini, hatta fışkırdığını görebiliyoruz. Böyle olduğunda Kapital niye önce Rusça'ya çevrildi anlamak kolaylaşıyor. Sınıflar arasındaki gerilim, ezilen insanların mutsuzluk olarak beliren tepkileri, alttan alta, belli belirsiz kendini gösteren öfke hemen her öyküde karşımıza çıkıyor. Buna karşılık üst sınıfların vurdumduymazlığına, acımasızlığına hüzünle harmanlanmış bir mizahın eşliğinde tanıklık edebiliyoruz. Çehov'un öykülerindeki mizah, öfkenin bir dışavurumu sanki. Öfke ise bizzat yaşamın eşitsizliğinden, adaletsizliğinden türüyor.

Ben Fransız Devrimi'ni ders konusu olarak anlattığım bir dönemde Çehov okuma talihine eriştim. Bu açıdan Rus Devrimi'nin aslında ikinci bir Fransız Devrimi olduğunu söyleyebilirim. Arada bir tarihsel aşamalandırma yapmaya gerek yok. İlkine Burjuvazinin, ikincisine Proletarya'nın devrimi demek bizi basit bir kategorileştirmeye götürebilir. Her ikisi de basit halk kalabalıklarının devrimidir. Her ikisindeki öfke de aynı acımasız bölüşümün öfkesidir. Birinde Burjuvazi halkın devrimini sahiplenmiş ve öfkeyi doğal uç noktalarına varmaktan alıkoymuştur. İkincisinde Lenin sayesinde devrim en uç noktalarına açılabilmiştir. Bütün bunların Çehov'la ne ilgisi var derseniz, "oku" derim, başka bir şey demem.

Aslında Çehov, toplumdaki öfkeyi yansıtmıyor sadece. Ben yıllardan sonra yeniden Çehov okuduğumda öfkenin gözlemleyicisi ya da toplumdaki öfkeyi dile getiren bir Çehov değil, bizzat kendi "aydın" öfkesini sözcüklerle, yarattığı tip-

lerle dile getiren ama bunu edebiyatın, estetiğin kuralları içinde yapan bir Çehov gördüm diyebilirim. Üstelik yapay bir halk dalkavukluğu yok Çehov'da. Daha çok Orhan Kemal gibi sevdiği, yanında olduğu halk tabakalarının açısından baksa da dünyaya, "kabahatin çoğu da sende" diyen Nâzım gibi, o da alt tabakayı süslemez, olduğundan daha "iyi huylu" göstermez. Bir yerde şöyle araya giriyor Çehov:

"Mutsuzlar bencil, öfkeli, haksız, serttirler. Birbirlerini ancak aptallar kadar anlayabilirler. Mutsuzluk kişileri birleştireceğine, ayırır. Üzüntünün ortak olduğu durumlarda bile acıya karşı birleşmesi gereken insanlar, olağan durumlarda olduğundan daha çok sertlik ve haksızlık yapar, birbirini hiç anlayamazlar." (Düşmanlar, s.63)

Ezilen sınıfa tabiri caizse "torpil" yok Çehov'da. Maddi gerçeklik hangi düşünsel, ideolojik insan malzemesini üretmişse, o (kültürel) çerçevede o dil ve o bilinçle var Çehov'un insanları. Bu açıdan Marksizmin okuyanı değil neredeyse yaşayanı hatta üreteni sayabiliriz bana göre Çehov'u. Asilzadeler yani patron sınıfının alt tabakalara karşı yaptıkları yardımları, verdikleri sadakaları kendi çürük vicdanları için tatmin aracı sayarak bilinçsiz yığınları aldattıkları gibi kendilerini de aldatmaları karşısında hep bir beklenmedik tip yerleştiriyor öykülerine Çehov. Öfke yoksa, yeteri kadar öfke yoksa, biz aslında yeni bir düzen istemiyoruz demektir:

"-Ya çalışanlara karşı tutumunuz! Adam yerine koymazsınız, dünyanın en aşağılık, madrabaz insanlarıymış gibi horlarsınız onları." (Prenses, s.233)

İnsan Yüzüne Yansıyan Kötülük

Çehov, sınıfsal öfkeyi en derin örtülerin altında bile yakalayabiliyor. Ama gerçekçi tutumundan bir santim bile sapmadan. Ezilen insanların hayatta kalmak için nasıl kötücül bir kişilik geliştirdiğini hiç sakınmaksızın belirtiyor ve onları güzel, saygın, sevimli göstermeye çalışmıyor. Yıllar sonra büyük eleştirmen Georg Lukacs'a en iyi malzemeyi verecek cinsten bu tavır "Çukurda" adlı öyküde belirginleşiyor. Bu öyküde köylülere her türlü eziyeti yapan bir bucak başkanı ve yazıcısı şöyle resmediliyor:

"..., bucak başkanlığına gelenlerden birini bile yolmadan ya da hakaret etmeden bırakmamış bucak başkanı ile yazıcısı yan yana oturmuşlardı. İkisi de şişko, koca göbekliydi. Yaptıkları kötülükler görünüşte içlerine öylesine işlemişti ki, yüzlerinin dersinde bile bir tuhaflık, bir yapmacıklık vardı sanki. Yazıcının sıska, şaşı karısı, çocuklarının hepsini takmıştı peşine. Yırtıcı bir kuş gibi yan yan bakıyordu tabaklara. Eline geçen her şeyi kapıp koynuna, çocuklarının ceplerine sokuşturuyordu." (Çukurda, s.618)

Görülüyor ki Çehov, karakter çirkinliğini insanın bedenine de yansıtmayı tercih etmiş. Biz bugünkü anlayışımızla kişilerin bedensel kusurlarını ruh çirkinliklerine karşı öfkemizin hedefi yapmayı yanlış buluyoruz. Demek ki Çehov da yaşadığın çağın kendi "normali" içinde yazıyor. (Başka türlüsü de olamaz zaten.) Ama yazıcının karısının da şaşı olduğunu belirtmesi, çirkinliği suçlunun dışında yakınlarına da yansıtmak istemesi, bize suçun kişiselliği ile ilgili evrensel ilkenin bir ihlali izlenimi verse de son cümlede yazıcının karısının bir zengin düğününde yaptığı küçük arsızlıklarda bile bir sınıf öfkesini görmek mümkün. Alt tabakalar devrimci öfkeyi barındırdıkları için meleksi insanlar değildir ve edebiyat eserlerinde böyle de çizilemezler.

Bu öyküde yazıcının "şaşı" karısının tavrı, mülkiyetçi düzenin geniş kitlelerde yaptığı ahlaki yıkımın bir örneği olarak ele alınabilir. Mülkiyetçi düzende en alttakilerin acımasızca ezilmesinin bizzat sorumlusu genelde onlarla temas eden, ezen sınıfın görevlisi olan ama yine alt kesimden bir diğer görevlidir. Kırbacı ya da copu elinde tutan da alt sınıftandır ve kendini kurtarmaktan başka bir ahlaki ilkesi yoktur. Bu Türk edebiyatında çoğunlukla "kâhya" diye bildiğimiz tiptir. İşte bu tip bile sınıfsal öfkenin taşıyıcısıdır aslında. Yazıcının karısının zengin evinden durmadan bir şeyler aşırması böyle bir potansiyeli gösteriyor. Burada soyulan üst sınıftan düğün sahibidir aslında.

Ama bu öyküde önemli şey daha gösteriyor Çehov bize: Sömürücü kesimden olanları ve sömürüyü pratikte uygulayan "kâhya" kesimi birbirlerine benzer hale gelirken her kötülüğün ve haksızlığın küçük bir meşruiyet, haklılık ya da övgü dayanağı olacak bir insan kümesine gereksinim duyması ve bu dayanağın da çoğu zaman aile dediğimiz kurum olması. Yazıcının ahlaksızlığı önce kendi karısı tarafından meşru görülüyor. Her türlü sömürü ilişkisi önce aile kurumu içinde meşruiyet kazanıyor. Bu sadece modern zamanlardan önce değil, modern zamanlarda da böyle. Farklılık yaratan çekirdekteki meşruiyet kümesi değil, bu çekirdeğin etrafındaki halkalar. Modernleştikçe ailenin etrafında akraba çevresi-sülale—aşiret gibi büyüyen halkala-

rın yerine modern/kentsel ilişkilerin getirdiği yeni halkalar geçiyor.

Yalan Dolanla Yaşayanlar

Çehov yaşadığı çağın maddi koşullarında insanın ailesiyle genel olarak birlikte yargılandığı bir ilişkiler ağı resmediyor öykülerinde. Ama Köpeğiyle Dolaşan Kadın, Otuz yedi Seçme Öykü'de ayrıksı örnekler de yok değil. Sıkıcı Bir Öykü'deki Katya örneğin, ailesinin bu küçük "küme(s)"inin içinde kalmayı başaramaz. (s.149-221) Çukurda adlı öyküdeki Varvara da bu küçük aile kümesinin kötülüğe, hırsızlığa meşruiyet sağlayan, onaylayan bir üyesi olmaktan yorgundur ve şöyle der:

"Halka çok eziyet ediyoruz. İçim sızlıyor dostum... Yaptıklarımızı bir bilsen! Atlarımızı mı değiştiriyoruz, bir şey mi satın alıyoruz, işçi mi tutuyoruz... Her yerde aldatıyoruz karşımızdakini. Her yaptığımız baştan aşağı yalan dolan." (Çukurda, s. 621)

Peki din? Bunca ahlaksızlık ona rağmen nasıl var oluyor? Varvara oğlu Anisim'le konuşurken Anisim'in bu konuda söyledikleri çok ilginç:

"Muhtar da inanmıyor Tanrı'ya, yazıcı da, zangoç da -diye ekledi.- Kiliseye gidiyorlarsa, oruçlarını aksatmıyorlarsa, çevredekilerin onlar için kötü şeyler söylememeleri içindir bu." (Çukurda, s. 622)

Bu öykü dinin Napolyon'un dediği gibi fakirlerin zenginlere saldırmasını önleyen en önemli güç olduğunu da gösteren örneklerle dolu. Dinsel taassup güçlü bir kabuk, kötülüklerin varlığının en önemli açıklayıcısı, onaylayıcısı durumunda Çehov'un öykülerinde. Din, zorbalık gücü elinden alındığında aklın hafif bir kımıldanışı, bir çocuğun aklıyla korkusuzca sorabileceği bir soru karşısında bile güçsüz aslında. O soruyu aynı öyküde Lipa sorar ölmüş küçük çocuğu kucağında:

"Söyler misin bana dedeciğim, çocuklar niçin acı çekerler ölürken? Büyük biri, bir köylü ya da bir kadın acı çekerse günahları affoluyor derler. Peki, hiç günahı olmayan bir çocuk niçin acı çekiyor? Niçin?" (Çukurda, s.645)

Soru bugüne kadar anlamlı ve kabul edilebilir biçimde yanıtlanamamış felsefedeki kötülük problemidir. Çehov'un 19. yüzyıl Rusya'sında sömürü düzeninin payandası durumundaki din kurumunu kıyasıya eleştirdiğini görüyoruz. Ama bunu edebiyat biçimi içinde makale yazarak yapmıyor.

Çehov'un Marksistliği

İnsanların her türlü rezilliği ve acımasızlığı, yalanı, yolsuzluğu yaşadığı bu öykünün adının "Çukurda" olması da tesadüf olabilir mi? Yazarlığın sıradan bir meslek olmadığını da gösteriyor bir taraftan Çehov.

Çehov'un Marksistliği, bir yöntem olarak onun toplumu ve tarihi açıklamak için gerçeğe ihtiyaç duyduğumuz ölçüde bize en güçlü reçeteyi ve çözümlemeyi vermesi yüzündendir. Birinin kavramlarla yaptığını diğeri imajlarla yapıyor. Bir bakıma gerçeği ete-kemiğe büründürüyor. Böyle olunca Gorki'nin bir sözü geliyor akla: "Romandaki gerçek, gerçekten daha gerçektir." Öyleyse edebiyat yapıtını gerçeği vermesiyle yargılayabiliriz. ("İnsan, gerçekleri ve hayatın anlamını araştırmak için yaratılmıştır."- Bir Sanatçının Öyküsü, s.407) Ama unutmayalım, yukarda da belirttiğim gibi gerçek bir eğilimdir. Eğilim olarak "bu bir yerde patlayacak" diyemiyorsak, bir zaman boyutuna yükleyemiyorsak "bugünü", gerçek de yoktur orada. Bu patlama insanlardaki öfkenin, huzursuzluğun sonrasıdır. Dolayısıyla sanatçı insanı ezildiği düzen içinde hangi sanrı ya da yanılsama içinde kendini "mutlu" san-

Sınıflar arasındaki gerilim, ezilen insanların mutsuzluk olarak beliren tepkileri, alttan alta, belli belirsiz kendini gösteren öfke hemen her öyküde karşımıza çıkıyor. Buna karşılık üst sınıfların vurdumduymazlığına, acımasızlığına hüzünle harmanlanmış bir mizahın eşliğinde tanıklık edebiliyoruz. Çehov'un öykülerindeki mizah, öfkenin bir dışavurumu sanki. Öfke ise bizzat yaşamın eşitsizliğinden, adaletsizliğinden türüyor.

Yazıcının ahlaksızlığı önce kendi karısı tarafından meşru görülüyor. Her türlü sömürü ilişkisi önce aile kurumu içinde meşruiyet kazanıyor. Bu sadece modern zamanlardan önce değil, modern zamanlarda da böyle.

sa da bulunduğu koşulların yarattığı bir öfke içinde ele almaya mecburdur. Bu öfkenin siyasal bilinç yüklü olmasına gerek yok. Siyaset zaten öfkeleri saptırma ve kullanma sanatıdır Fransız İhtilali'nden beri. Sanatçı bu öfkeyi göremiyorsa bilim kurgu eser yazıyor demektir. Bu açıdan Çehov'un bir öfke deposu olduğunu söyleyebiliriz. Onu Marksizm'e yaklaştıran, aslında daha doğru bir biçimde ifade edersek Marksizmi, Marks'ı okumadan da bulabilecek bir aydın yapan budur:

"Asıl Önemli olan Anna'nın doğum yaparken ölmesi değil, tüm Anna'ların, Mavra'ların, Palageya'ların gün doğuşuyla tarlaya koşup gün batışına dek iki büklüm çalışmaları, insanüstü çabaları yüzünden hasta olmaları, ömürleri boyunca hastalıklı çocuklarının üstüne titremeleri, ölümden ve hastalıktan ödlerinin kopması, sağlıklı bir gün görmemeleri, pislik içinde genç yaşta solmaları, çökmeleridir. Her doğan çocuğunu böyle bir hayatın beklediği, yüzyıllardır milyonlarca insanın hayvandan kötü koşullar altında yaşadığı, bir lokma ekmek için çekmediğinin kalmamasıdır önemli olan. İşin en acıklı yanı, insan olduklarını düşünecek zamanlarının bulunmayışıdır. Açlık, soğuk, acı, binlerce iş, onların da insanı hayvandan ayıran, uğruna yaşadığımız birer ruhları olduğunu düşünmelerini engelliyor." (Bir Sanatçının Öyküsü, s. 405)

Çehov'u büyük sanatçı yapan bu öfkeyi görmesi ama kendi bilinciyle değil, yarattığı kahramanı, yaşadığı dönemin maddi gerçekliği üzerinde var olan toplumsal bilincinin sınırları içinde konuşturabilmesidir. Yukardaki sözlerin sahibi Lida adındaki bir kadın devamında şöyle diyor:

"Gerçek yaradılışın nedenini bir kez anlayan insanın arayacağı, isteyeceği yalnızca din, bilim ve sanattır." (Bir Sanatçının Öyküsü, s. 407)

Görüyoruz ki konuşan aracısız Çehov değildir. O zaman ve o mekânda (19.yüzyılın son çeyreğinde Rusya'da) maddi gerçekliğin (alt yapı ya da temel yapı) sınıf bilinci olarak ürettiği ideolojinin sözcüklere dökülüşü, halkın basit günlük kullanımdaki yoruma yansıyışı Çehov'a da kendini dikte ettirmektedir. Konuşan her ne kadar halkın içinden çıkan aydın bakışlı bir kadın öykü kahramanı (Lida) olsa da kendi toplumsal gerçekliğinin izin verdiği kavramlar ve sözcüklerle kendini ifade edebilmektedir. Burada doğrudan Çehov konuşsaydı cümledeki bilim ve sanatın yanına kuşkusuz "din" gelmezdi.

Çehov'u okuyunca Marksizmin fışkırdığı bir mekânda ve dönemde yaşadığını ve yazma şansına sahip olduğunu görüyoruz. Birçok noktada Marks'ın edebiyattaki izdüşümü büyüklüğüne erişiyor. Bir Sanatçının Öyküsü'ndeki Lida "-İnsanlar çalışmasınlar demek istiyorsunuz! Bu mümkün mü?" sorusuna karşılık verir-

ken ütopik bir dünyadan değil, yaşadıklarından çıkardığı bir gelecek tasarımından şöyle söz ediyor örneğin:

"Elbette, zorunluluklarından bir bölümünü üstünüze alın. Hepimiz birden, köylü, kentli demeden, hepimiz birden insanların mutluluğu için harcanması gereken emeği aramızda paylaşmaya razı olsaydık, her birimizin payına günde iki-üç saatlik bir çalışma düşerdi." (Bir Sanatçının Öyküsü, s. 407)

Burada sanki Marx konuşuyor gibi hissediyor insan. Lida, Rusya'da 19. yüzyılın öncesinde var olan eşitsizliği, efendi-köle düzeninin acımasızlığını ve bunun yarattığı öfkeyi dile getirirken, öfkenin her zaman, en basit, en donanımsız, düzenin egemen güçlerince en çok ezilen ve en alt tabakalara itilmiş insanın bilincinde bile mutlaka bir "yeni düzen" fikrinin, en azından yaşanılanın saçmalığı karşısında diğer uçta olanı düşünme eğiliminin bir sonucu olarak, yeni bir yaşam biçiminin belli belirsiz şekillenmiş ham halinin ipuçlarını var edebildiğini, böyle bir düzenin umut edilebileceğini, dolayısıyla umudun öfkeden çıktığını teorize etmemize de izin veriyor. Yalçın (Küçük) Hoca'nın çoğu kez belirttiği öfke ve umut birlikteliğinin tarihsel (ve estetik) zorunluluğunu bize hatırlatıyor Lida (Çehov):

"Düşünün bir kere, fakiriyle, zenginiyle tüm insanlar günde üç saatçik çalışıyor, sonra serbestler. Bedenimizin tutsağı olmamak, daha az çalışmak için insanın yerini alan yeni makineler bulduğumuzu, yaptığımızı, gereksinimlerimizin sayısını düşürdüğümüzü de buna ekleyin. Kendimizle birlikte soğuktan, açlıktan korkmasınlar diye çocuklarımızı güçlendiriyoruz, Anna'lar, Mavra'lar, Palegeya'lar gibi sağlıklarının üzerinde titremiyoruz artık. Hastalıklardan korunmadığımızı, eczanelerimizin, şarap fabrikalarımızın olmadığını düşünün. Ne çok boş zamanımız olurdu! Boş zamanlarımızı hep birlikte bilim ve güzel sanatlara harcardık. Köylülerin bazen el birliğiyle yol yaptıkları gibi, biz de gerçekleri, hayatın anlamını araştırırdık. Gerçeğin kısa zamanda bulunabileceğine inanırdık. İnsanın kişiliğini küçülten yılgınlıktan da, ölüm korkusundan da kurtulurduk." (Bir Sanatçının Öyküsü, s. 407)

Öyleyse eğer, umudumuz yoksa, yeteri kadar öfke biriktirememişiz demektir. Ve öyleyse ezilen insana bugün bile en büyük vaat günlük çalışma saatlerinin düşürülmesi olmalıdır. Aylık ücretinin yüksek olacağını vaat etmek eski düzende kalacaksın demektir.

Yaşama Doymak

Çehov'un Lida'ya söylettiği cümlelerde ifadesini bulan böyle bir reçetesi varken Sovyet deneyiminin çalışma saatlerinin çok az olacağı yeni bir düzeni ve dolayısıyla yeni insanı yaratamaması, bütün tarihsel şartlar bir tarafa, üzücü sayılmalıdır.

Burada Lida'nın son cümlesine dikkat çekmek isterim. Tıpkı bir yemekten sonra "doydum" diyerek sofradan kalkar gibi insan yaşama doyarak ölüm gerçeğiyle yüzleşmelidir. Bir düzen bu özgürlüğü insana vaat edemiyorsa o düzen "yeni" değildir. Burada Lida çok kısa bir biçimde insanca yaşamanın nasıl insanı ölüm korkusundan alıkoyacağını da belirtiyor. Gerçekten de ancak bu dünyada aradığı özgürlüğü bulamayan insan ölümden korkar. Bu dünyada insana çok çalışmak ve "gün yüzü görememek" dışında hiçbir şey veremeyen düzenlerin insanlara "öbür dünyada" cennet vaat etmelerinin nedeni de budur.

Bir Sanatçının Öyküsü, özellikle dikkatle okunması gereken bir öykü oldu. Başka altı çizilecek cümleler de var:

"İnsana önce okuma yazma değil, kişiliğini geliştirecek özgürlük gereklidir. Okula değil, üniversiteye ihtiyacımız var." (Bir Sanatçının Öyküsü, s.408)

Bu cümleden İvan İlyiç'in Okulsuz Toplum'una çok az yol var aslında. Okul, bize aydınlanma döneminin bir mirası büyük ölçüde. "İnsanları eğitelim, kafalarındaki örümcekleri, batıl inançları temizleyelim, daha iyi bir dünya kuralım." Oysa okul kapitalist sistemde artık insanın toplum tarafından biçimlendirildiği kuruma dönüştü. Karanlığın malzemesinin yeniden üretilen yer oldu okullar. İnsanın kendi kendini biçimlendirdiği kurum olma bakımından "okul" diyemeyeceğimiz üniversiteler de okullaştı çoktandır bu anlamda. Bütünüyle eğitim bir toplum mühendisliği alanı olarak dönüştü. Özgürlük için çıkılan yolda hapishaneler çıktı bir anlamda karşımıza. Bozulma, çürüme yükselişler gibi sınır tanımıyor.

Bozulmanın insandan insana geçen bir bulaşıcı hastalık oluşu üzerine de Çehov'un güçlü gözlemleri var diğer öykülerde.

Çehov'un Köpeğiyle Dolaşan Kadın, Otuz yedi Seçme Öykü'sü Çehov'a çok iyi başlangıç. Yeniden Çehov okumak isteyenler için de öyle.

Bu kasvetli, özgürlükten, yaşamaktan, yaşama sevincinden uzak günlerde sığınacağımız yer yine edebiyat ve sanat olacaktır. İyi ki edebiyat var. İyi ki Çehov gibi yazarlar var.

ORHAN KEMAL'İN KOMÜNİST HÜCRE ÇALIŞMASI YAPTIĞI LOKANTA

Tahir Şilkan

Orhan Kemal, sınıfsal tercihini vurguladığı bir konuşmada, Hilton Otelinde Vehbi Koç'la yemek yemek yerine, Topal Mustafa'nın basık lokantasında dostlarıyla yiyeceği yemeği tercih edeceğini söyler.

İşçilerin, emekçilerin, yoksul köylülerin istemlerini her şeyden önde gören Orhan Kemal, tüm yazdıklarında, içinde yaşadığı toplumun değerlerine ve insanlarına saygı duyan, emekçi sınıfın parçası olmakla övünen bir yazardır. Yurdunu ve insanlarını ayrımsız seven Orhan Kemal, onların mutluluğunu kendi mutluluğu, çocuklarının mutluluğu olarak görmektedir.

"Ben kalemimi aslında öteki milletlerden hiçbir bakımdan geri olmayan milletimin gelişmesi yoluna koymuş bir yazarım. Bunu engelleyen şartlara karşı koymuş bir yazarım. Bu yolda gücüm, çabam nereye kadarsa, oraya kadar yürüyorum, yürüyeceğim..."

***

Orhan Kemal, Adana'dan İstanbul'a taşındıktan sonra uzun yıllar Cibali'de yaşar. Ekonomik koşulları ancak böyle bir semtte yaşamaya olanak vermektedir. Evlerden Biri romanında ayrıntılı olarak anlatılan, hikâyelerinde, romanlarında çokça karşılaştığımız Unkapanı'nın bitişiğindeki semtte, Cibali Tekel Fabrikasının arkasındaki sokakta bir evdir, yaşadığı yer. Dar, bozuk kaldırımlı sokaklar, tahtaları eskimiş, çürümeye yüz tutmuş, iki üç katlı, her katında bir iki oda olan evler vardır.

Muzaffer Buyrukçu, "Sıcak İlişkiler" başlıklı anı kitabının ilk anlatısında, 1960'lı yılların başında, Orhan Kemal'le birlikte yaşadıkları bir bayram gününü anlatır.

Muzaffer Buyrukçu'nun kimlerle fotoğraf çektireceksin sorusuna Orhan Kemal'in verdiği yanıt anlamlıdır: "İşçilerle, çöpçülerle, meyhanecilerle, kahvecilerle..."

Buyrukçu, çalıştığı dairede, bayram nöbetçisidir, işten çıkıp dolmuştan Unkapanı'nda iner. Orhan Kemal'in evine gittiğinde, onun bir arkadaşıyla dışarıda olduğunu öğrenir. Orhan Kemal'in çocukları Nâzım ve Kemali ile bayramlaşıp, Nuriye Hanımın elini öperken, kuru fasulye pişirip pişirmediğini sorar. Nuriye Hanım, "Haftaya" der, "pişirecektim ama, Orhan misafirleri Mustafa'nın dükkânında ağırlayacak". Buyrukçu bunun üzerine Mustafa'nın dükkânının yolunu tutar. Orhan Kemal'i burada bulamayınca yanındaki kahvede oturarak bekler. Biraz sonra yanında bir arkadaşı ile gelir.

***

Orhan Kemal'in bayram günü misafirlerini ağırladığı Topal Mustafa'nın lokantası, tavanı basık, zar zor geçilebilen daracık bir kapıdan girilen, iki üç masalı, onun biraz ilerisinde bir iki basamakla inilen arka bölme olan bir yerdir. Lokantadan daha çok bir aşevine benzer. Parasız olunduğunda veresiye defterine borç yazdırılan, para olduğunda hesap ödenen lokanta... Orhan Kemal sınıfsal tercihini vurguladığı bir konuşmada, Hilton Otelinde Vehbi Koç'la yemek yemek yerine, Topal Mustafa'nın basık lokantasında dostlarıyla yiyeceği yemeği tercih edeceğini söyler.

1966 yılında, Orhan Kemal, TİP (Türkiye İşçi Partisi) Fatih ilçe başkanı Mehmet ve Lokantacı Mustafa ile birlikte, ihtilalci Komünist hücre faaliyeti göstermekten dolayı tutuklanacak, iddianamede Mustafa'nın lokantası, hücre faaliyetinin sürdürüldüğü yer olarak nitelenecektir. Orhan Kemal'e bir ay hapse mal olan ve iki buçuk sene sonra beraatle sonuçlanan davaya konu olan bu olay, siyasi iktidarların muhalif sanatçılar üzerindeki baskısına somut bir örnek olarak anımsanmalıdır.

Orhan Kemal bu tutuklama için dışarıdaki arkadaşlarına şu notu iletmiştir:

"Bu her toplumcunun, her yurtseverin başına gelir. Hiç üzülmeyin, hiç dert etmeyin. İnsan, insan olmayı seçerse işte böyle ödetirler. Elbette dünyanın birçok değerlerini ellerine geçirenler, bunları asıl sahiplerine vermemek için her çareye başvuracaklardır..."

***

Lokantacı Mustafa, Orhan Kemal'e seslenip "Masayı hazırlatayım mı?" diye sorduğunda Orhan Kemal'in yanıtı, "Daha erken, vakti kerahet gelmedi, hem de ziyaretçiler." olacaktır.

Muzaffer Buyrukçu kimleri beklediğini sorduğunda, "Yaşar (Kemal) gelir bakarsın, Edip Cansever gelir, Arap Talat düşer..." diyen Orhan Kemal, "Fikret Otyam da gelse fotoğraflarımızı çekse" der. Muzaffer Buyrukçu'nun kimlerle fotoğraf çektireceksin sorusuna Orhan Kemal'in verdiği yanıt anlamlıdır: "İşçilerle, çöpçülerle, meyhanecilerle, kahvecilerle..."

Masaya oturdukları zaman açılan sohbet konusu, bayramlar üzerinedir. Orhan Kemal'in "bayramlar" üzerine söylediği sözler, bilgi birikimini, ülkesini ve toplumu çok iyi gözlemiş olduğunu ortaya koyar.

"Bayram hayatımızın renklenmesine, hareket kazanmasına, dinamikleşmesine denir. Bayram, bir bakıma ayrı ayrı zevkleri bir yana bırakıp, meydana gelen umumi bir zevki paylaşmaktır. Farklılıklarımızı, kibirlerimizi, gururlarımızı o gün için unutup bir kalıptan çıkmış gibi bir potada eritmektir."

Orhan Kemal, bayramların, dargınların barışması, sevgilerin tazelenmesi, büyüklerin, mezarlarının ziyaret edilmesi gibi pek çok yapıcı tarafları olduğunu, aileler arası ilişkilerde, eş dost ilişkilerinde, ekonomik şartların, sosyal şartların yarattığı çatlakların giderilmesinde, bu ilişkilerin yenilenmesinde, sağlamlaştırılmasında etkili olduğunu ifade eder.

Orhan Kemal sohbetin devamında, bir soru üzerine bayramların iktisadi kökeni konusuna açıklık getirir.

İlkel toplumlardan bu yana bütün dinlerin, bayramların kutlanmasını teşvik ettiğini, ekonomide canlılık yaşanması, iç piyasada tüketimin arttırılması, üretim fazlalığının satılabilmesi için irili ufaklı pek çok bayram icat edildiğini söyler.

Sınıflı toplum meselesi hallolduğu zaman, bayramların gerçek niteliğine kavuşacağını, bayramların bugün de yaşanılan "sevinç, mutluluk havası" veren yönünün daha çok öne çıkacağını, insanların hayatına egemen olacak gerçek bayramlar yaşayacağını söyler.

"Bu her toplumcunun, her yurtseverin başına gelir. Hiç üzülmeyin, hiç dert etmeyin. İnsan, insan olmayı seçerse işte böyle ödetirler. Elbette dünyanın birçok değerlerini ellerine geçirenler, bunları asıl sahiplerine vermemek için her çareye başvuracaklardır..."

BİR MÜCADELE ALANI OLARAK ESTETİK VE YENİ BİR YAŞAM YARATMA İMKÂNI

Neşe Baştürk

Filozoflar "sanatın doğası/anlamı" nedir, "sanat eserinin özellikleri nedir" diye felsefe tarihi boyunca sormuşlardır. Boileau, "doğrudur güzel olan" derken, Shaftesbury "güzellikle iyilik doğruluktur" diyordu. Baumgarten, "Estetik" adlı eserinde, bilgiyi kavramsal bilgiyle sınırlayıp duyusal, algısal bilgiyi önemsemeyen filozofları eleştirmiştir. Baumgarten'e göre güzelin bilgisi, hakikatin duyusal bilgisidir. Kant'a göre "güzel" ile "iyi" birleşemezdi. "Güzellik" öznel olarak, yalnızca görmekle, işe yararlılık düşünmeden hoşa gider.

Aristoteles'te sanat (teckne) doğal şeylerin dışında olan, insanın yarattığı her şeyi (poiesis) kapsar.

İnsanın yaratıcı oluşunu yapıp-etme yetisini vurgular bu yaklaşım. Sanat ve akıl yürütme insan cinsinin bir özelliğidir, insanlar sanata ve bilime deney aracılığıyla ulaşırlar.[2] İnsanın üretimi olan şeyler arasında bir hiyerarşi kurmayan düşünürün, bugün bizim anladığımız anlamda bir "sanatçı" kavrayışı da yoktur. Gemi, ev, yatak, tapınak, yontu hep insanın yaratıcılığını gösteren, insan üretimi şeylerdir. Platon'a göre *bu dünya değişir.* Değişen dünyanın arkasında değişmeyen, hiç değişmeyecek olan, bu dünyada var olan ne varsa yetkin örneklerinin bulunduğu, yok olmayan bir dünya vardır. Gerçek olan da o dünyadır; bu dünyadaki her şey o dünyanın taklididir. Bir marangoz, bir görünüş olan masayı yapar, masanın resmini yapan bir ressam ise görüntünün görüntüsünü yapmış olacağından gerçeklikten iki kez uzaklaşmış olur. "*Marangozun ya da başka bir ustanın yaptığı tam anlamıyla gerçektir diyen olursa, herhalde doğru bir şey söylemiş olmaz, değil mi?*"[3] Aynı durum Platon'a göre ressam ve tragedya yazarı için de geçerlidir. Onlar yalnızca doğanın taklitçisidirler. İki filozofun bakış açıları arasındaki farklılık, Aristoteles'in de Platon'un da bütünlüklü felsefelerinin parçasıdır. Aristoteles bu dünyayı öncelemesiyle gerçekçiliğin, materyalizmin, Platon, "*idealar*" dünyasını öncelemesiyle idealizmin kurucusu kabul edilirler. İki filozofta da ortak olan şey bir "güzel sanatlar" kategorisi yapmamış olmalarıdır. *(...) "ne Platon'un ne de Aristoteles'in -ve ne de genel olarak Yunan toplumunun- resim, heykel, mimarlık, şiir ve müziği tekil ve ayrı bir kategoriye ait olarak görmediklerini söyleyerek başlayabiliriz*" der Shiner "Sanatın İcadı" adlı yapıtında.[4]

Platon'a göre ölçü ve oran mükemmel formu yaratır. "Ölçü ve oran nitelikleri güzeli ve mükemmeli oluşturur."[5] Aristoteles'te de ölçü ve oran güzelliğin temelidir. *"Güzelliğin en yüksek biçimleri, düzen, simetri ve belirliliktir(...)"*[6] Stoa'ya göre Aristoteles'te olduğu gibi forma güzellik veren uyum yasalarına uygunluğudur. Yeni-Platoncu olan Plotinus ise sanat eserleri için, *form almış madde* diyordu. "*Sanatçı Platon'un sandığı gibi formların (ideaların) kopyalarını değil doğrudan doğruya formlarını yansıtır ve bunun içindir ki bizi asıl gerçekliklerle karşı karşıya getirir.*"[7] Burada asıl gerçeklik denen bu dünyanın gerçekliği değildir, idealleştirilmiş gerçekliktir. İdealist düşünürlere göre gerçeğe yaklaşmak aşkın olana yaklaşmaktır. Aristoteles ise bu dünyanın gerçekliğinden söz etmektedir, "ideal" gerçeklikten değil.

Estetik daha kapsayıcı bir kavram olmasına karşın, sanat felse-

Günümüzde üzerinde en çok düşünülen, tartışılan kavramlardan olan sanatın "özerkliği"ni sanat siyaset ilişkisi üzerine düşünen Kreft ve Ranciere'in düşüncelerinden yola çıkarak tartışmak istiyorum.

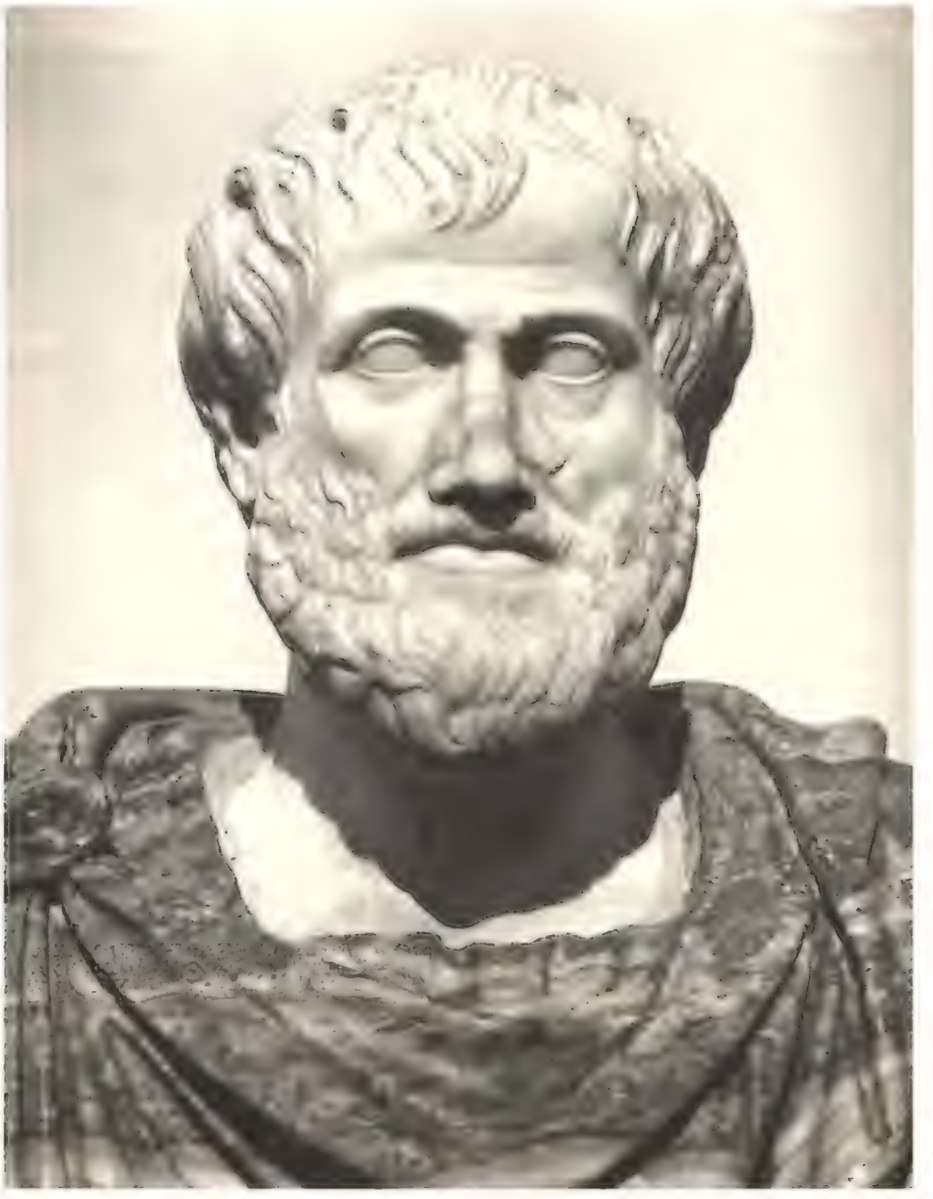

fesinin kavram ve problemlerini içermektedir. Filozoflar "sanatın doğası/anlamı" nedir, "sanat eserinin özellikleri nedir" diye felsefe tarihi boyunca sormuşlardır. Boileau, "*doğrudur güzel olan*" derken, Shaftesbury "*güzellikle iyilik doğruluktur*" diyordu. Baumgarten, "Estetik" adlı eserinde, bilgiyi kavramsal bilgiyle sınırlayıp duyusal, algısal bilgiyi önemsemeyen filozofları eleştirmiştir. Baumgarten'e göre güzelin bilgisi, hakikatin duyusal bilgisidir. Kant'a göre "güzel" ile "iyi" birleşemezdi. *"Güzellik öznel olarak, yalnızca görmekle, işe yararlılık düşünmeden hoşa gider."* Kant'a göre, bilgi yetilerini özgür oyun içine sokan güzelliğin taşıdığı ereklilik nesnel olmayıp, öznel bir nitelik taşır. Estetik nesneyi belirten bu öznel-formel erekliliği ise Kant *ereksiz ereklilik* olarak adlandırır."[8] Schiller, Kant'tan etkilenir. Sanat kendisi dışında hiç bir ereğe hizmet etmez, oyun gibidir, insanı özgür kılar. *"Schiller oyun ile yaşam sanatı arasında da ilgi kurarak oyuna evrensel kimlik kazandırır."*[9] Hegel'deyse, sanatın içeriğini *idea*, biçimini *duyusal madde* şekillendirir. Sanat nesnelleşmemiş hakikat olan ideayı görünür kılar.

Bugün bizim estetik nesne (güzel) olarak kabul ettiğimiz sanat nesnelerini gündelik kullanım nesnelerinden ayırdığımızda yarar-kullanım değeri, işlevsel olma gibi niteliklerini dışlayıp bağımsız, salt hoşa giden şeyler olmalarından mı söz ediyoruz? Bir nesneyi "*estetik nesne*" yapan, o nesneye "*estetik bir yargı*" veren "*estetik özne*" nasıl ve neye göre saptanacaktır? Estetik nesneyi üreten midir sanatçı? Onu zanaatçıdan üstün kılan nedir? Rönesans'ta optik alanında önemli gelişmeler olmuştur. Bugün imge teknolojilerinin temelleri atılmıştır. Optik fenomenlerin bilimsel olarak incelenmesinin sonucunda, sanatçılar entelektüel sanatçı (yanılsama oluşturan araçları biliyorlar) üretimi de (resim, heykel) kendi başına ana dallar olmuştur. Rönesans insanı bu dünyadadır, ayağı yeryüzü toprağına basmaktadır. Bu dünyanın gerçeğinin, bilgisinin peşindedir Aristoteles gibi.

"Platon'dan Hegel'e kadar... Burada Aristoteles'i ayırmak gerekiyor. Güzellik dendikte, güzelin insandan, insani duygulardan koparıldığını görüyoruz. Metafizik denen bu güzellik anlayışına göre, tek tek nesneler... Bir roman, bir şiir... Bir resim güzel değildir. Güzelin görünümüdür. Güzel duyusal değil, kavramsaldır. Bundan ötürü güzel idesi, ancak kavranabilir." [10] Sanatın duyusal olmaması, duyular üstü kabul edilmesi, insanın dünyasından ayırır sanatı. Bu görüşle; sanatı insanın kültür kurarken temel aracı, dahası kültürün tam da temeli olarak gören görüş arasındaki

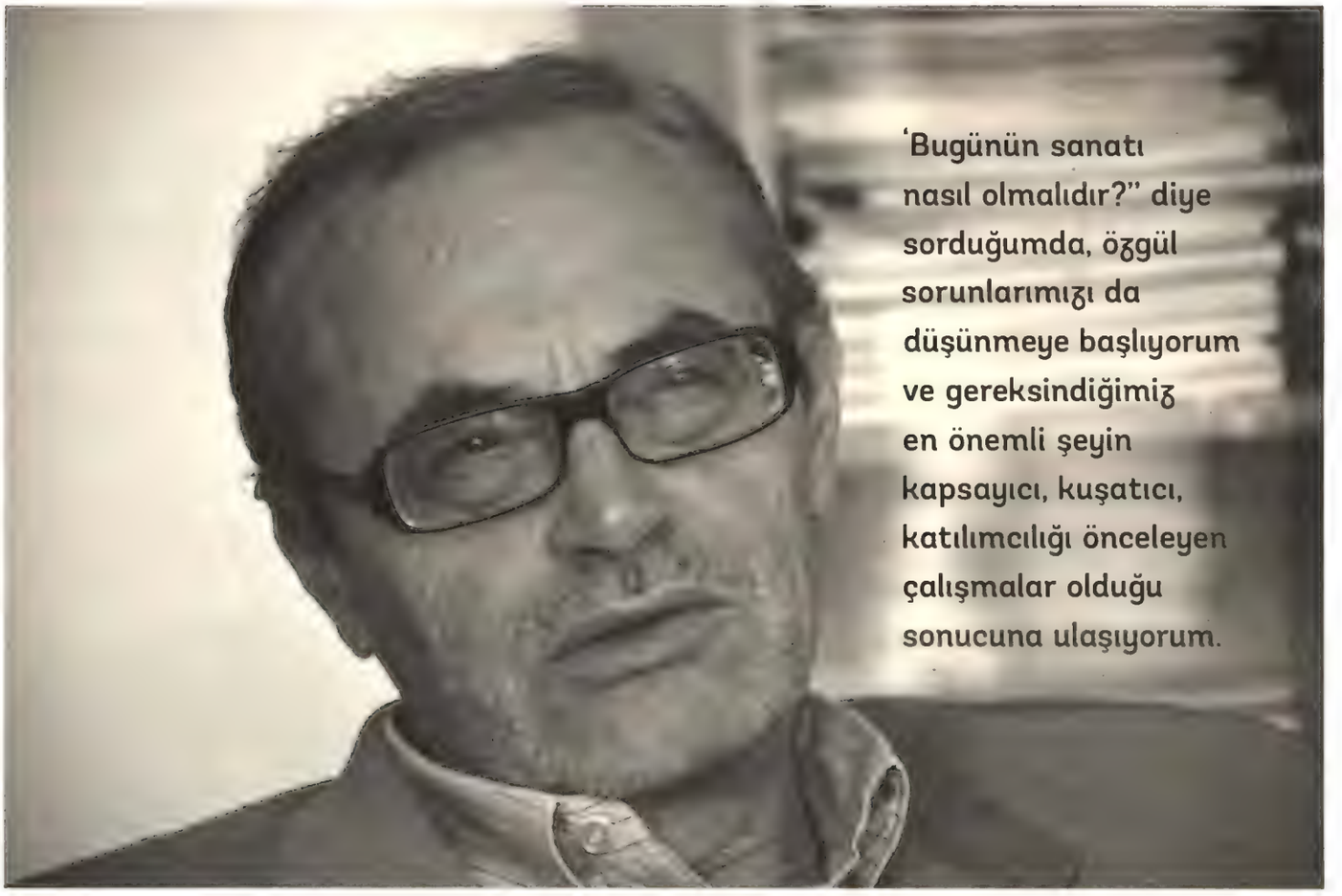

tartışma bugün farklı açılımlar kazanıp, alt kategorilere ayrışarak sürüyor. Günümüzde estetiği kendinde bir alan olarak gören yaklaşımın yanında, sanatı siyaset, iktidar-hegemonya ilişkileriyle birlikte tartışan yaklaşım iki farklı bakış açısının sürdürücüsüdür diyebiliriz. Bu denemede, günümüzde üzerinde en çok düşünülen, tartışılan kavramlardan olan sanatın "özerkliği"ni sanat siyaset ilişkisi ekseninde düşünen Kreft ve Ranciere'in düşüncelerinden yola çıkarak tartışmak istiyorum. Bugünün sanat-siyaset tartışmalarında üretilen düşüncelerin kuramcıların dünyayı görme biçimlerinden bağımsız olmadığını düşünüyorum. Bu konudaki düşüncelerimi yazının sonunda açımlamaya çalışacağım.

Kreft'te Sanat-Siyaset İlişkisi

Kreft'e göre sanat ve siyaset söz konusu olduğunda çok tartışılan iki konu vardır. Bunlardan ilki, Platon'un devletinin sanata yaklaşımındaki sanat siyaset gerilimi, ikincisi modernitenin sanatla siyaseti farklı iki alan biçiminde konumlayarak sanata özerk bir alan olma hakkı tanıması. Modernliğe dek sanat-siyaset konuşulunca daha çok siyasetin alanında olunurken,18. Yüzyıldan başlayarak sanatın toplumun refahından söz etmesi kınanan bir şeye dönüşür saptamasını yapar Kreft. Bu yaklaşım da Platon'un estetik hazza yönelik eleştirisiyle, modernitenin sanatsal özerklik anlayışını birbirine yaklaştırırken, "*estetik haz politikasıyla iktidar politikasını karşı karşıya koyar.*" Bu durum estetik hazla iktidar ilişkisini bulanıklaştırır. Kreft'e göre üç sanat siyaset rejiminden söz edebiliriz: Ulus inşası, özerklik ve avangard. Ulus inşasıyla başlayan model, 17. yy.'da başlar, 18 yy. Avrupa'sında gelişir, özerklik, 19. yy, Fransa'sında gelişerek yayılır, avangard ise Birinci Dünya Savaşı öncesinde ortaya çıkar, 20 yy. boyunca etkili olur. Söz konusu modeller bugün de gündemdedir. Ulus inşası sürecinde merkeziliği güçlendirmek için iletişim ve ulaşım ağı, para akışının denetlenmesi için vergi sisteminin geliştirilmesi ve ordunun geliştirilmesi gibi ulus devlete hizmet edecek araçlar ve kurumlar oluşturulur. 1635'te ulusal kimliği geliştirmek amacıyla bir imtiyaz mektubuyla Fransız Akademisi kurulur. Belgenin ilk bölümünde ulusal dil yaratılması üzerinde durulur; siyasi bütünlük için Fransız dilinde bütünleşme, standartlaşma ve saflaşma sağlanmalıdır. Akademinin amaçlarından biri de sanat dallarında ince beğeniyi standartlaştırmaktır. Sanatta "yüksek" beğeniyi oluşturmak için karmaşık kurallar benimsenir. Resimde konu ve biçim kurallaştırılması gibi... Sa-

nat, ulus inşası sürecinin önemli araçlarından biri kılınmıştır.

19. yy.'da sanatın bağımsızlığına dayanan sanatın özerkliği aslında bir sanat politikasını, estetik iktidar rejimini temsil ediyordu Kreft'e göre. *"Sanatın özerkliği, bir yandan sanatın sıradan siyasi ilkelerle değerlendirilip düzenlenmesini yasaklayan özel bir sanat siyaset ilişkisi kurar; öyle ki siyaset, ekonomi, ahlak ve diğer düzenler sanatta uygulanamaz. Öte yandan sanatın özerkliği, sanatta estetiğin politikasıdır: hayatın özlemini çektiği ancak sanat olmadan kavuşamadığı her şeyi hayata sunan bir politika."* [11] Avangard, radikal bir harekettir, sanatta kurumlaşmış olana karşıdır. Avangard'da sanat siyasete dönüşmüştür. 20. yy.'ın baskıcı rejimleri de sanatı en önemli propaganda aracına dönüştürmüşlerdir. Günümüzde, sözü edilen üç model varlığını korumakla birlikte hegemonya oluşturacak güçte değildir der Kreft.

Ranciere'de Sanat-Siyaset İlişkisi

Sanatın, özelde gösteri sanatlarının ayırıcı özelliği kanımca, belirli bir mekânda, alımlayıcıyla sanatı üretenlerin ortak bir mekânı paylaşmalarıyla üretilen "şimdi ve burada" olma durumudur. Dolayımsız bir ilişkinin üretilebilmesini olanaklı kılacak bir ilişkisellik önerebilmesi... Kolektif bir üretimin olanağına işaret eden bu durum, kendi içinde bir iktidar mekanizması geliştirir mi sorusu akla geliyor? Ya da farklı bir arada olma biçimleri bulmak, hiyerarşileri alaşağı edecek bir bir aradalık nasıl yapılandırılabilir? Filozof Ranciere, "Estetiğin Siyaseti" adlı makalesinde "*ilişkisel estetik*" "*ilişkisel siyaset*" kavramlaştırmalarıyla sanat-siyasal ilişkisi üzerinde düşünür. *"Siyaset her şeyden önce bir mekânın siyasi olarak düzenlenmesi, belirli bir deneyim alanının şekillendirilmesi "ortak" denen şeylerin ve bunları tanımlayıp bunlar hakkında tartışma yetileri olduğu kabul edilen öznelerin belirlenmesidir."* [12] Siyaset belirli bir deneyim alanının biçimlendirilmesiyse, bu biçimlemede belirleyici olacak kişiler, söz söylemeye yetkili kişiler de söz konusu deneyim alanının nasıl kurulacağında, ne tür bir ilişkisellik üretileceğinde de söz sahibi olacaklardır. Sanatın eleştirel gücünün nasıl yeniden biçimlendirileceği üzerinde duran Ranciere, sanatın siyasi mesajlar vererek, ya da toplumsal yapıları yansıtarak siyasi olmadığını, bu işlevlere alacağı mesafeyle siyasi olacağını savlar. Sanatçı belli bir zaman mekân kurgusu yapar; sanat ise mekân-zaman sensoryumunu (duyu ve algı mekanizması) biçimlendirdiği ölçüde siyasi olacaktır. *"Yegâne gerçek devrim, 'etkin' anlamanın 'edilgin' duyusallık üzerindeki, zihinle ve etkinlikle tanımlanan bir 'sınıfın' edilginlik ve yabanıllıkla tanımlanan bir sınıf üzerindeki iktidarını yıkan bir devrim olabilirdi."* [13] Siyaseti "estetik" bir etkinlik olarak tanımlamamız için "uyuşmazlık" sahneleri yaratabilmelidir siyaset; yeni görünürlük alanları kurabilmelidir. Sanat ve siyaset ayrı gerçeklik alanları değildir Ranciere'e göre ve estetik hazzın özerkliği sanatın özerk olması demek değildir. *"Özgül bir estetik alanın tanımlanması, sanat eserini siyasetten men etmez"* der Ranciere.[14] O halde tam da bu noktada başka bir siyaset biçimi oluşturmak, başka bir estetik siyaset mümkün müdür diye sorabiliriz. Ranciere'in "konsensüs" kavramsallaştırması sorumuzun yanıtı olabilir. Konsensüs karşıt tarafların çatışmasızlığı değil, "ortaklığın" düzenlenmesidir. Bu öyle bir düzenlemedir ki, ihtilafa yol açmaz ve "siyasetin estetiği"ni reddeder. Konsensüs, sanat pratiklerini siyasal pratikler olarak biçimlemek ve nesne, imge, anlam arasındaki bağıntıları yeniden düzenlemektir. Siyasal mekânın boş bırakılması değil, nesnelerin yeniden düzenlenmesidir. Düşünürün söz ettiği şey, bir topluluk duygusu oluşturarak siyasi potansiyelini hayata geçiren bir sanattır.

Türkiye'de Sanat ve Sanatın Özerkliği

Osmanlı'nın yeni bir kültüre geçiş evresi olarak kabul edilen Tanzimat, 3. Selim'le başlayıp, 2. Mahmut'la devam eden reformların sonucudur. *"Güçlü bir merkezi otorite ve kudretli bir idare mekanizması gereği ile ortaya çıkan Tanzimat, dağılma tehlikesi altında olan imparatorluğu yeni prensipler etrafında toplayarak birlik ve düzeni yeniden kurmak ister."* [15] Tanzimat'ın öngördüğü Batılılaşma programı, teknik askeri alanda kalmayıp bir kültür programının da başlangıcını oluşturur. Basımevleri yeni düşünceleri yaygınlaştırmada rol oynar. Tiyatroların kurulması, eğitim kurumlarının batılı modele göre biçimlendirilme çabası, romanın edebiyat dünyasına girmesi dönemin yeniliklerindendir. Asıl kültürel dönüşümün başlaması, ulus devlet inşa aşamaları, bir kültür politikası çerçevesinde Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte olur. 1924'te halifelik kaldırılır. Bu dev-

letin laikleştirilmesi için yapılan siyasi bir devrimdir. *"Din devleti" görüşüne karşı "ulus devleti" görüşünün zaferi, çağdaşlaşma yolunda belli bir doğrultuda birbiri arkasından gelecek bir dizi reformunun kapısını açmış oluyordu."*[16] 1928'de gerçekleştirilen *harf devrimi* yakıcı tartışmalara neden olur. Düşünsel alanda Osmanlı'dan kopuşun önünü açar bu durum. Türkçülük yeni bir kimlik arayışını ifade eder. Türk kimliği oluşturulmaya çalışılırken, dilbilim, antropoloji çalışmaları önemsenir. Batıya öğrenci gönderilmesi, Cumhuriyet vatandaşı imgesi, sanata çağdaşlaştırıcı misyon yüklenmesi, halkevlerinin kurulması yeni kültürü kurma girişimiyle ilişkilidir. Reformların köye ulaşmasını sağlamak, iş içinde üretim anlayışını oluşturmak için *Köy Enstitüleri* kurulur.

Bu dönemin sanat eserlerinde ulus devlet oluşumunun desteklendiği görülür; resimde, romanda, şiirde, heykelde, mimaride, kentlerin planlanmasında öne çıkan bakış açısı budur. 1961 anayasasından sonra, özgürlükler ve haklar genişletilir. 1963'de *AST*, 1966'da İşçi Tiyatrosu, 1969'da *Dostlar Tiyatrosu* kurulur. Söz konusu tiyatroların Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet eliyle kurulan sanat kurumlarından farkı, dünya görüşleri doğrultusunda oyunlar sergilemeleridir. Sanatta özerkleşmenin ilk belirmeye başlandığı dönem diyebileceğimiz 60'lar toplumcu dünya görüşünün yaygınlaşmaya başladığı süreçlerdir. Bu dönem sanat siyaset iç içedir adeta. Sendikalar açılmaya başlar, TİP meclise girer. 1968 Paris öğrenci olayları yansımalarını Türkiye'de de bulur. Toplum 1970'lere gelindiğinde politize olmuş, sol ve sağ olarak iki kampa bölünmüştür. 12 Eylül darbesi toplum, siyaset ve sanat üzerinde ağır baskılar oluşturmuştur.

1990'larda Türkiye'nin küreselleşen emperyalist dünyaya eklemlenmesiyle birlikte Cumhuriyetin kuruluş yıllarının devlet katkılı oluşumları ya kapatılır ya özel sermayeye aktarılır. İlk banka galerileri, özel galeriler açılmaya başlar. Ekonomide neoliberal politikalar izlenir. 1990'larda Türkiye Tiyatrosu bir açılım yaşamaktadır. 80 darbesinin yasakları kalkmıştır. Pek çok tiyatro topluluğu kurulur. Belirli bir seyirci profili oluşur. Yeni bir dil oluşturma, kendi sözünü özgün bir biçemle söyleme kaygısı ön plandadır. "Alternatif", "çağdaş", "deneysel" vb. isimlendirilen gruplar deneysel çalışmalar yapmaya başlarlar. Kumpanya, BİLSAK, 5. Sokak Tiyatrosu gibi oluşumlar 2000'lerin tiyatrosu için de yön gösterici olur. *Mekân-ışık-beden- seyirci-ses* gibi öğelerin dramaturgisi önemsenir. 2000'lerde sayısı artan bağımsız gruplar çeşitli mekânlarda, çeşitli biçimlerde olanakları uyarınca çalışmalarını, arayışlarını sürdürüyorlar.

"Bugünün sanatı nasıl olmalıdır?" diye sorduğumda, özgül sorunlarımızı da düşünmeye başlıyorum ve gereksindiğimiz en önemli şeyin kapsayıcı, kuşatıcı, katılımcılığı önceleyen çalışmalar olduğu sonucuna ulaşıyorum. Yeni araç ve yöntemler geliştirip bugünün çatışmalarını, problemlerini görünür kılabilmek mümkün müdür? Mümkündür diyorsak yeni ilişki modelleri üzerinden, var olan *hiyerarşi-tahakküm-iktidar* alanlarını pekiştirmeden ve yeni hiyerarşiler üretmeden bu mümkün müdür? Siyasal mekâna ait nesneleri yeniden biçimlendirme, bilinen eleştiri biçimlerinin dışında bir yerden sorgulatma nasıl olabilir? Geleneksel ilişki kurma biçimlerimizi, birlikte yaşama pratiklerimizi sorgulatacak her işin değerli olduğunu düşünüyorum. Direnmek, dayanışmak yan yana olmak için biraz daha cesur olmaya gereksinimimiz var sanırım. Tiyatro bağlamında baktığımda, küçük topluluklar biçiminde iş üretme, kısıtlı mekânlara sıkışma, içe kapanına gibi sorunların ancak bir araya gelebilme olanaklarımızı artırma çabalarımızla aşılabileceğini düşünüyorum. Biraz daha umutlu olmaya, heyecana, hayal gücüne gereksinimimiz var. **Işığa ancak birlikte çıkabiliriz!**

1- Aristoteles, Nikhomakhos'a Etik, Çev: Saffet Babür, Kebikeç Yayınları, Ankara, 2005(VI 1140 a-b)
2- Aristoteles, Metafizik, Çev: Ahmet Arslan, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1996 (A 980 b - 981 a)
3- Platon, Devlet, Çev: Hüseyin Demirhan, Sosyal Yayınları, 2002, İstanbul(10. Kitap)
4- Larry Shiner, Sanatın İcadı, Çev: Ismail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, 2013, İstanbul
5- Platon, Philebos, Çev: Sabri Esat Siyavuşgil, Cumhuriyet Kitapları, 1988
6- Aristoteles, Metafizik(1078-b)
7- Berna Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, Iletişim Yayınları, 2003, İstanbul
8- Taylan Altuğ, Kant Estetiği, Payel yayınları, 1989, İstanbul
9- Nilüfer Öndin, Biçim Sorunu, İnsancıl Yayınları, 2003, İstanbul
10- Cengiz Gündoğdu, Taşkıran, İnsancıl Yayınları, 2004, İstanbul
11- Lev Kreft, Sanat Siyaset(Sunuş), Çev: Elçin Gen, Editör: Ali Artun, Iletişim Yayınları, 2014, İstanbul
12- Jacques Ranciere, Sanat Siyaset (Estetiğin Siyaseti, Iletişim Yayınları, 2014, İstanbul
13- Jacques Ranciere, a.g.e., 213
14- Jacques Ranciere, a.g.e., 211
15- Nilüfer Öndin
16- Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, 2007, İstanbul

Desen: Mustafa Işık

ÖP BENİ

Özgür Zeybek

çoluk çocuk demeden öldürüyorlar
yine de gözlerin gülümsetiyor
utanmadım hiç
aşkta da, savaştaki gibi
mübah cinayetler var değil mi?
kaldır kollarını,
ellerini birleştir
boynunun arkasında
burnunu, burnuma yasla
Gazze'de patlarken bir bomba daha
öp beni,
öyle öp ki
duyurma !
bu da benim ihanetim.

şansını sorguladıkça bir adam,
Afganistan'da mayına basan çocuklar geliyor aklıma
öyle ki, Irak'ta, Suriye'de ve Lübnan'da
üşüyen boynuna atkı sarınca benim canım kardeşim
boynunu kopardıkları çocuklar sonra,
yine de bir çırpınışı var kirpiklerinin
usul usul değiştiren zamanı
utanmadım hiç
gözlerime bak
kaldır alnını,
alnıma yasla
öp beni,
öyle öp ki
hatırlatma !
bu da benim felaketim

dinle! gün doğacak birazdan
bağıra çağıra uyanacak şehir
uykusuz çocuklar geliyor aklıma
sabah ezanlarında ağlayan adamlar, kadınlar
yine de bir dans edişi var ellerinin
utanmadım hiç
kapat perdeleri,
saçlarımı okşa
dizlerinde uyut sonra,
dudaklarını
dudaklarıma yasla
n'olur ölecekse bir çocuk daha
öyle öp,
öyle öp ki
uyandırma !
bu da benim cinayetim..

KIRLANGIÇLAR SUSAMIŞSA

Aysun Adalı

Kırlangıçlar Susamışsa, hiç kimsenin duymadığı, duymak istemediği köylülerin sesini, beyaz perdeye taşıyor. Kapitalist kâr güdüsünün doğayı nasıl yok ettiğini belgeliyor. Bunu içeriğine uygun, doğal ve samimi bir anlatımla yapıyor. Her şey ortadadır. Görmek için sadece bir çift göze ihtiyaç var ve "görmek" yaşamsal, insani bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmakta. "Kırlangıçlar Susamışsa" ders vermeden, büyük laflar etmeden bu sorumluluğu paylaşan bir film. Görüyor ve gösteriyor, hepimizi görmeye davet ediyor.

"Kırlangıçlar Susamışsa" yönetmen Muhammet Çakıral'ın ilk uzun metrajlı filmi. Muhammet Çakıral belgesel filmleriyle tanınan bir yönetmen. Film Çaykara'da Solaklı Vadisi'nde kurulan hidroelektrik santralini (HES) önleme direnişi sırasında kaydedilmiş gerçek görüntülere yer veriyor. Filmin senaryosu bu direnişte mücadele eden gerçek kişiler üzerine öyküleştirilip kurgulanmış ve bu bölümlerde de HES direnişinde mücadele eden kişiler rol almış. Filmde Murat rolünü oynayan Murat Şen, HES direnişi sırasında gözaltına alınan kişilerden biri. Filmin tek profesyonel oyuncusu Harun rolündeki Hamit Demir. Tüm bunlar bir araya geldiğinde Kırlangıçlar Susamışsa, belge-film özelliği taşıyor ve filmden belgesel bir tat alınıyor.

Gitme Kal, Mücadele Et!

"Kırlangıçlar Susamışsa" HES'lerle ilgili yapılan ilk sinema filmi olmasıyla da dikkat çekiyor. Film Karadeniz'in muhteşem doğası ve doğaya uyumlu yaşayan insanlarını, tablo gibi görüntülerle beyaz perdeye aktarıyor. İnsanın doğanın bir parçası olduğunun altını çizerken bunu sadece görüntüleri kullanarak, gereksiz diyaloglara yer vermeden yapıyor. Filmdeki doğa görüntülerini izledikten sonra, gökyüzünü, dağları ve ormanları kapsayan geniş ufukla gözümüz gönlümüz yıkanmış olarak sinemadan çıkarken, kentlerde tutsak olmuş zihinlerimize insan doğayla uyumlu bir yaşam sürdüğü sürece mutlu olabilir algısı yerleşiyor.

Murat, köyünde doğayla uyum içinde mutlu bir yaşam sürmekte, elinde fotoğraf makinesi sürekli bu büyüleyici doğanın içinde devinmektedir. Zaman zaman elindekinin kıymetini bilmeyen her insan gibi yaşadığı yerleri terk etme hayalleri kurmaktadır. Murat, yaşadığı topraklar HES'lerle yaşamsal bir tehdit aldığında, yuvasına saldırılan her canlı gibi savunmaya geçer. Kimi durumlarda savunmayı da aşan, ölçüm yapan mühendisleri kovalamak gibi önlemler de gündeme gelecektir.

Dereyi delik deşik eden iş makineleri jandarma eşliğinde işbaşı yaparken halk doğal bir itkiyle kendiliğinden bir araya gelir. Başta kadınlar olmak üzere bütün köylüler omuz omuza mücadele eder. Bu direniş, örgütsüz, plansız kendiliğinden ortaya çıkan doğal bir tepkidir.

Film Harun'un yayladaki dede evine dönüşüyle başlar. Harun, yıllar önce şehre, sıkıldığı için değil de, tahmin etmesi seyirciye bırakılmış önemli nedenlerle gitmiş, yaşam bulduğu topraklara bilge bir adam olarak dönmüştür. Harun, filmin en önemli karakterlerinden biridir, Murat'ın yeni bir yaşam umduğu şehirlere gitmiş, yaşamış ve geri dönmüştür. Yeni kuşağa, belirsiz duygularla terk etmenin yanlış bir yol olduğunu duyumsatır. "Gidiş nedenin önemli değilse gitme, yaşadığın yer için mücadele et" düşüncesini empoze eder. Gün görmüş deneyimli haliyle fazla söze gerek kalmadan umudu ayakta tutar. Filmin küçük kahramanı Burak, şehirlerdeki yaşantılarımızın ne kadar dar ve kısır olduğunu fark ettirir. Burak, kurduğu kırlangıç düşleriyle şehir çocuklarının düşlerinin bile ambargo altında olduğunu dudağımızın kenarında bir tebessümle içimizi acıtarak gösterir. Kentte yaşayanların düşleri bile sığdır, reklamlar, diziler ve Hollywood filmleriyle kuşatılmıştır. Oysa zengin olan doğanın kendisidir. Ne düşüneceğimiz, neyi sevip neyi sevmeyeceğimiz, neye itiraz edip neyi kabul edeceğimiz bile sistemli bir şekilde dayatılır. Doğayla kurulan her türlü bağ da sistemli bir şekilde kopartılır. İnsanların geçmişleri bile ellerinden alınır. Yaşamlarımız bir kısır döngü, bir karabasandır. Doğayla bütünsellik içinde yaşayan insan ise doğanın koyduğu kurallarla yaşar, asıl söz sahibi doğanın ta kendisidir.

Kadına Bir Fiske Vuramazsın, Cezalusun!

HES direnişine damgasını vuranlar kadınlardır. Yüzündeki yorgun yaşam izlerine rağmen bütün gençliği ve kararlılığı gözlerinden okunan bir kadın, kolluk kuvvetlerinin karşısına dikilir. İlk öğretmeni doğa olan ve başka öğretmen tanımayan kadın, inanmanın, kararlılığın, direnmenin öğreticiliğiyle konuşur. "Hangi kanunda gördün kadına vurur erkek! Kadına bir fiske vuramazsın, cezalusun!" diye bağırır. Filmdeki kurgu olmayan etkileyici gerçek görüntülerden biridir bu. Kadınlar HES direnişinde en ön saflardadır. Filmin üç yıl sonra yapılabilen galasında Murat Şen, direnişe katılan ve direnişi gerçekten yaşayan biri olarak kadınların direnişteki öneminin ve sağlam duruşunun altını şöyle çizdi: "Eğer erkekler de kadınlar gibi kararlı, inançlı olsalardı Karadeniz'de bir taş bile yerinden oynamazdı."

Film ekibi, bu film için gönüllerini ortaya koymuşlar. Filmi ağaçlara, otlara, dağlara, bulutlara kısaca doğaya duydukları hayranlıkla, sorumlulukla ve içtenlikle yapmaya çalışmışlar. Bu iyi niyetli girişime, özverili çabalara ve gerçek direniş sahnelerine rağmen filmin aksayan yanları da var. Bazı sahnelerde müzikle yaratılmaya çalışılan heyecan perdedeki görüntülerle uyuşmamış. Hatta bazı sahnelerdeki yüksek müzik, sahnelerin anlaşırlılığını ve etkisini azaltmış. Kurgulanmış öykü ile gerçek olaylar tam olarak iç içe geçemediği için filmin bütünlüğünde aksaklıklar ortaya çıkmış. Film, HES gerçeğini anlatmada da, bu konuda duyarlılık yaratmada da zayıf kalmış.

Aslında "Kırlangıçlar Susamışsa" büyük laflar etmeden göstermeyi tercih etmiş ama yeterli olamamış. Kamera açıları ise büyük bir ustalıkla ayarlanmış. Bu ustalık Karadeniz'in doğasıyla birleşince tadına doyulmaz görüntüler ortaya çıkmış. Karadeniz köylülerinin doğayla nasıl uyumlu yaşadıklarının, arazinin eğikliği ve engebeli yapısı içinde gösterilmesi filmin en beğendiğim özelliği oldu. Filmde hissedilen belgesel tat ise filmin her karesine sinmiş. Piyasa kaygıları taşımayan, bütünüyle doğanın tahrip edilmesini ve köylü yaşamının otantik belgelenmesini amaçlayan Kırlangıçlar Susamışsa, eksik yanlarına rağmen seyredilmeye değer bir film olmuş. Tekelleşmiş, kendinden olmayana hayat hakkı tanımayan sinema sektörünün salonları kapatması nedeniyle yıllarca seyircisiyle buluşamamış. Sanırım bu duruma şaşırmamak gerek. HES ilk defa bir filmin konusu olmuş, hem de gerçek görüntülerle. Sadece bu bile filmin önemini arttırıyor. Film, hiç kimsenin duymadığı, duymak istemediği köylülerin sesini, beyaz perdeye taşıyor. Kapitalist kâr güdüsünün doğayı nasıl yok ettiğini belgeliyor. Bunu içeriğine uygun, doğal ve samimi bir anlatımla yapıyor.

Her şey ortadadır. Görmek için sadece bir çift göze ihtiyaç var ve "görmek" yaşamsal, insani bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmakta. "Kırlangıçlar Susamışsa" ders vermeden, büyük laflar etmeden bu sorumluluğu paylaşan bir film. Görüyor ve gösteriyor, hepimizi görmeye davet ediyor.

"Kırlangıçlar Susamışsa" büyük laflar etmeden göstermeyi tercih etmiş ama yeterli olamamış. Kamera açıları ise büyük bir ustalıkla ayarlanmış. Bu ustalık Karadeniz'in doğasıyla birleşince tadına doyulmaz görüntüler ortaya çıkmış.

ADI BARIŞ

Havva Aktaş

Sarı, beyaz, kırmızı,siyah
hepimiz aynı sulardan yaratıldık.
Başka bir evren yok.
Gökyüzündeki yıldızlar
yağmurlar ve fırtınalar
hepimizin.

Onları çalamazsın.
Onları öp!
Onlarla büyü!

Kocaman bir çadır ger
yıldızların arasına
adı barış olsun.

ŞUBAT! AH SEN NE BEYAZSIN!

Şubat! Ah sen ne beyazsın!
Şakayık ve limon kokuyorsun,
kendini kabadayı sanan
Ege'nin sahil kasabalarında.

Gene aldandı badem ağaçları:
Bahar geldi sanıp açtı çiçeklerini.
Geceleyin dallarına konan yıldızları
çiçek sandı.

Hiçbir haritada işaretlenmemiş
evlerini arıyor kuşlar...
Kuşların alfabesi yok. Çünkü
Sözcüklerin içinden uçar kuşlar.

İnsanların evleri ise albümlerdir.
O albümlerdeki yüzler ki,
bir okyanus taşıyorsa güzeldir.

Sokaklarda dolaşan köpekler, boş şezlonglar
balık lokantaları ve begonviller
yazı bekliyor.

Şubat! Ah sen ne beyazsın!
Şakayık ve limon kokuyorsun!
YAZ; Çocuğun senin! Tut elinden,
tut O'nu! Düşmesin!
Uzat! Bize.

EMMİ CORÇ

Müslüm Kabadayı

Karınları zil çalan iki kafadar, yemek istemediklerini ima eden nazlanma havasına girdilerse de dükkân sahibinin ısrarıyla hemen ayaklandılar. Yaşı seksene yaklaştığı halde dinçliğini koruyan Çömlekçinin pergel gibi açılan adımlarını takip ettiler. Kemalpaşa Caddesi'ne çıktılar. Güney Mobilya'nın köşeden daracık bir sokağa girerek Kabaltı'na kadar yürüdüler. Parlak taşlarla örülü tarı geçip sola döndüklerinde Emmi Corç'un el şeklindeki tokmağı kapıya vurduğunu gördüler. Kesme taş duvarlı evlerin kapıları, nahit ustaları tarafından işlenmiş süslemeli ve oval girişliydi.

Asi'den esen meltemin, daracık Antakya sokaklarını serinlettiği bir pazar günüydü. Köprübaşı'ndaki balıkçıların yan tarafından Bakırcılar Çarşısı'na doğru Skoda kamyoneti zar zor geçirdiler. Şoför oldukça ustaydı; sokak üzerindeki dükkânlara, yola gelişigüzel dizilmiş malzemelere çarpmadan, Civelek Camii'nin karşısındaki Emmi Corç'un çömlek dükkânına yanaştırdı kamyoneti. Orta uzun boylu, apak saçlı, beli hafif eğik Çömlekçi, işyerinden çıkıp kamyonetin milimetrik yaklaştığını görünce:

-Helalaleyk[1] ya Sabit! Yeni yetmesin amma Hasan Usta seni iyi yetiştirmiş. İşinin ehli bu kamyoncuyu da kendine iyi bağla. Böyleleri zor bulunur, onu kaçırma ha! Bizim işte iyi çömlekçi olmak kadar bunları kırıp dökmeden müşteriye ulaştırmak çok önemlidir, dedi.

-Haklısın Emmi Corç. Şoför yabancımız değil. Bundan böyle onunla çömlekleri sana taşıyacağız, dedi Sabit. İskenderun'da topraktan her türlü çanak, çömlek ve kap kacağın yapıldığı Fahura'ya gecikmeden dönmek için sözü uzatmadan, kamyonetin dükkâna bakan kapağını yavaşça açıp aşağıya bıraktı. Dersinin olmadığı tüm zamanlarda babası ve ortakları Arsuzlu Mehmet'le, el emeği ve göz nurunu akıttıkları çömlekleri gözü gibi koruyan Sabit, hızlıca yükü gözden geçirdi. Her şeyin sağlam olduğunu görünce derin bir soluk aldı.

-Ya Emmi Corç, senin çırak da gelsin, yükü hemen boşaltalım da esnaftan laf işitmeyelim!

-Can, şimdi gelir. Ben de yer açayım size.

Eli ince işlere çok yatkın olan Sabit, cılız bedeninden beklenmeyen bir hızda ve düzende caraları, ibrikleri, hölüp ve habiyeleri içeriye dizdi. Toprak çanakları, güveç kaplarını, kupa, gülabdan ve buhurdanlıkları da raflara koydu. Derin bir soluk aldıktan sonra yerleştirdiklerine baktı. Estetiğe önem verdiğinden ve temizliğe çok titiz olduğundan, yaptığı işin gelin süsler gibi çömlek düzenlemek olduğunun bilincindeydi. Her şeyin güzel olduğunu görünce, rahat nefes aldı. İskemleye oturmasını işaret eden Emmi Corç'a:

-Şoför abiyle kamyoneti Anneplik'e bırakıp gelelim. Çayımızı kahvemizi öyle içelim, dedi.

Ata dostları Marangoz Selim'in ardiyesinde boş yer olabilir diye kamyoneti tüfekçilerin sokaktan geçirip ardiyenin önüne getirdiler. Sabit'in tahmin ettiği gibi araç için yer vardı. Birkaç tahtayı, ağaç parçasını üst üste yığıp kamyoneti boşluğa yerleştirdiler. Bu coğrafyanın kentleri, geleceğin teknolojisi, ihtiyaçları düşünülerek planlanmadığından, kentli de kendince çözümler üretiyordu haliyle. Çiçeği

burnunda bir delikanlı olan Sabit de onlardan biriydi.

Üç saat sonra gelip kamyonu alacaklarını Marangoz Selim'e söyleyip arkalarından atlı geliyormuşçasına çömlekçiye doğru hızlı adımlarla yürüdüler. Şoför Heysem, Antakya'yı yakından bilmiyordu. Çevreyi izleyerek, geçtikleri yerleri öğrenerek yürümek istediğinden, Sabit'i kolundan çekti. Kenti öğrenmek istediğini söyleyerek ağır çekim yürümeye ikna etti yol arkadaşını. Neyse ki Emmi Corç'un dükkânı çok uzakta değildi.

-Dilinizde tat bırakacak kıvamda kaçak çayımız hazır, dedi çırak Can. Asma yapraklarının gölgelediği dükkânın küçük bahçesindeki masaya geçtiler. Orta boylu, kumral saçlı ve ciddi duruşlu Sabit'le etine dolgun ve esmer tenli şoför Heysem'in, taze ve demli çaylarını içerken bakır bir sahandaki halakayı[2] yemeye çalıştıklarını fark eden Emmi Corç:

-Olmaz ya şebab![3] Can, dükkâna bakar. Bardağınızı bitirir bitirmez toparlanıyorsunuz. Doğru eve gidiyoruz. Yengenizin hünerli elleriyle yaptığı yemeği yemeden salmam sizi İskenderun'a, dedi.

Karınları zil çalan iki kafadar, yemek istemediklerini ima eden nazlanma havasına girdilerse de dükkân sahibinin ısrarıyla hemen ayaklandılar. Yaşı seksene yaklaştığı halde dinçliğini koruyan Çömlekçinin pergel gibi açılan adımlarını takip ettiler. Kemalpaşa Caddesi'ne çıktılar. Güney Mobilya'nın köşeden daracık bir sokağa girerek Kabaltı'na kadar yürüdüler. Parlak taşlarla örülü tarı geçip sola döndüklerinde Emmi Corç'un el şeklindeki tokmağı kapıya vurduğunu gördüler. Kesme taş duvarlı evlerin kapıları, nahit ustaları tarafından işlenmiş süslemeli ve oval girişliydi. Tokmağı vuruş şeklinden ve sayısından kocasının geldiğini anlayan Amti[4] Melike kapıyı açtı. Kocasının hemen yana çekilip gençleri içeri buyur etmesi üzerine:

-Ehlen ve sehlen ya şebab! dedi.

Adlarını söyleyerek kendilerini tanıtan iki genç, kocasına göre daha da dinç görünen kadını selamladılar. Havuşa[5] girmeleriyle şaşırmaları bir oldu gençlerin. Antakya'nın geniş havuşlu evlerinde portakal, limon, yenidünya, nar, hurma, asma yetiştirildiğini biliyorlardı ama ilk kez kaplumbağa ordusuyla karşılaşmışlardı. Eski Antakya evleri nemli olduğundan böcekler için bir iki tane kaplumbağa beslendiğini biliyorlardı ama onlarcasını ilk kez görüyorlardı. Havuşun ortasındaki fıskiyeli küçük havuzda da birkaç kaplumbağanın yüzdüğünü görünce Sabit, dayanamayıp sordu:

-Ya Emmi Corç, bunca kaplumbağayı nasıl besliyorsunuz?

-Kolay evlat. Yeşillik çok, yemek artıkları da... Et yerine de sümüklü böcekleri yiyorlar. Böylece nemli havuşumuzda böcekler barınamıyorlar.

-Bu kadar kaplumbağa gördüğüm ilk ev burası. Merakımı bağışlayın ama rahatsız olmuyor musunuz?

-Onlar karınlarını doyurmadan yola çıkmazlar ya Sabit. Onun için uzun süre açlığa dayanırlar ve uzun yaşarlar. Hele siz önce karınlarınızı bir doyurun. Ondan sonra süvari

kahvemizi içerken bağalar üzerine lafı koyulaştırırız.

Çömlek ustası, geniş havuşun kiliseye bakan tarafındaki iki katlı konağın kapısından konuk odasına götürdü gençleri. Göz alıcı desenlerle süslenmiş karoların üzerine yerleştirilmiş oymalı koltuklara oturttu konuklarını. Daracık sokaktan süzülüp gelen meltemle serinleseler de, gençlerin yazın sıcağında kuruyan dudaklarını ıslatmaları için buz atılmış sürahiden bardaklara meyan doldurarak ikram etti onlara. Meyanla serinleyip soluklanan gençleri, havuşun sağ köşesindeki Şenköy taşıyla döşenmiş mutfağa buyur etti. Mutfağın kapısına yaklaştıklarında, yemeğe davet eden nefis kokuları ciğerlerine çekmeye başladılar. Geniş mutfağın ortasındaki mobilya masaya baktıklarında gençler, sini kebabı yanında borani, kaytaz böreği, içli oruk gibi yiyeceklerden zengin bir sofranın dizildiğini fark ettiler.

-Melike amtinize, bugün sizin geleceğinizi söylemiştim. O da, "Onları, mutlaka yemek için eve getir," diye tembihlemişti. Nasıl beğendiniz mi sofradakileri? dedi Emmi Corç.

-Beğenmek ne kelime, mükellef bir sofra donatmış amti. Niye zahmet ettiniz? Yormasaydınız Melike amtiyi, diye yanıtladı Sabit. Askerden yeni gelmiş şoför Heysem de:

-Amti eline sağlık. Ellerin dert görmesin, dedi.

-Bizim çocuklar yurtdışına gittiler. Oğlumuz Butros Almanya'da, birkaç yılda bir geliyor. Kızlarımız da Halep'teler. Çoluk çocuğa karıştılar. Yılda bir geliyorlar. Gençlerle oturup yemek yemeyi bile özledik. Siz de bizim evladımız sayılırsınız. Corç, sizden övgüyle söz eder, babanızı sık sık minnetle anar. Her zaman size kapımız açık ya şebab! dedi Amti Melike. Karısının sözünü tamamlarcasına konuya girdi Çömlekçi:

-Bundan sonra burası sizin de eviniz sayılır ya şebap. Sadece iş için değil, başka zaman da Antakya'ya geldiğinizde bekleriz. Ha, babası diye söylemiyorum, candan sevdiğim biridir Hasan Usta. İşinin hakkını verir, sözünde durur. Kimsenin hakkını yemez. Sabit'i de iyi yetiştirdiği belli. Daha ne ister bir insan canım...

-Teveccühünüz efendim, diyen Sabit, böylesine büyük ve zenginlere özgü evde yaşayan Çömlekçinin birkaç kez tamir edilmiş ayakkabıyla, eskimiş giysilerle dükkânda çalışmasına bir anlam veremediğinden sordu:

-Durumunuz gayet iyiyken, yanlış anlamayın ama bu yaşta niye çalışıyorsunuz Emmi Corç?

-Bak evladım, benim çocukluğum ve gençliğim zorluklar içinde geçti. Bu yüzden büyüklerimden öğrendiğim iki sözü kulağıma küpe yaptım. Biri, "Hıbz leyin, fıkır beyyin."[6] Diğeri de, "Hıbz heyyin, fıkır beyin."[7] Elim ayağım güçten kesilene kadar ekmeğimi kazanmaya devam edeceğim. İleride beni daha iyi anlarsınız ya şebab...

-Babamın gece gündüz çalışmasını şimdi daha iyi anlıyorum, dedi Sabit düşünceli yüz ifadesiyle.

-Her gün yeni şeyler öğreneceksiniz. Önemli olan en iyi yaptığın işte sebat etmek, dedi deneyimli Çömlekçi.

Yüksek tavanlı, gömme dolaplı, camları vitraylı mutfakta iştahla yemeğe çöreklendiler. Yemeği zevkle midelerine indirdiler. Ağızlarının tadını aldıktan sonra ev sahiplerine şükranlarını söylediler. Yaşlı karı kocanın "yarasın" dileklerine karşılık verdiler ve havuştaki çeşmede ellerini yıkayıp havluyla kuruladılar.

-Faddal ya şebap![8] diyerek fıskiyesinden şırıltılı suların aktığı kalp biçimli küçük havuzun başındaki masaya davet etti konuklarını Emmi Corç. Amti Melike, kahvelerini nasıl istediklerini sordu gençlere. Aldığı yanıtla mutfağa gitmesi bir oldu. Asma yapraklarının arasından ışık huzmelerinin vurduğu masanın etrafındaki tahta sandalyelere oturduklarında:

-İşte şimdi lafın kaymağını çıkarma zamanı. Şimdi istediğiniz soruyu sorabilirsiniz. Kendinizi evinizdeymiş gibi rahat hissederseniz, ben de diken üzerinde oturmamış olurum, dedi Emmi Corç.

Güngörmüş bir insan olduğu her halinden belli olan yaşlı çömlekçinin hayat hikâyesini merak ediyordu Sabit. Dükkâna daha önceleri yük getirdiğinde, ateş almaya gelmiş gibi hemen İskenderun'a döndüğüne hayıflandı. O zamanlar neden bu adamı keşfedemediğine bir anlam veremedi. Hâlbuki iyi bir gözlemciydi, gençti ama yaptıkları iş sayesinde insan sarrafı olmuştu. Havuştaki ağaçların gölgesinde dolaşan ve havuzda dans eden kaplumbağalarla ilgili soru yumağı beyninde oluşan Sabit:

-Merakımı bağışla Emmi Corç. Bu kadar çok kaplumbağa beslemenizin sebebi nedir acaba? diye sordu.

-Sen yaşlardayken cihan savaşı patladı. Birkaç yıl içinde kıtlık ve yoksulluk, Halep ve Antakya'yı da etkilemeye başladı. Halep'teki işini kaybeden Mişel dayım Antakya'ya geldi. Ailemle görüşerek beni de yanında Brezilya'ya götürmeye ikna etti. Avrupa'da kurulmuş göç-

menleri teşvik teşkilatı İskenderun, Lazkiye ve Beyrut limanlarından Amerika kıtasına gitmek isteyenleri gemilerle naklediyordu. Biz de İskenderun'dan gemiye bindik. Önce Kıbrıs'a uğrayan gemi, buradan aldığı yolcularla Akdeniz'de ilerlemeye başladı. Haftalar süren maceralı bir yolculuktan sonra Sao Paulo limanına vardık. Dayımın, birkaç yıl önce oraya giden arkadaşı Mikail karşıladı bizi. Orada kenar mahalleye favella diyorlar. Bir favellada kiraladığı evde biz de kalmaya başladık. Hep birlikte kahve toplama işinde çalıştık. Biriktirdiğimiz parayla seyyar satıcılık yaptık. Derken bir gün limanın arka sokaklarında gezinirken biblolar satan bir adamla karşılaştık. Sergideki güzel bir kadın heykelciği dikkatimi çekti. Bunu nasıl yaptığını sorduğumda, yan taraftaki bahçeli bir eve götürdü bizi. Dayım meraklı biriydi. Zaten Halep'te fahurada kilden çok güzel heykeller yapmayı öğrenmişti.

-Sözünü kestiğim için kusura bakma Emmi Corç. Arsuz'daki çömlekçi Ermeni Haçer Usta da senin dediğin zamanlarda Arjantin'e gitmiş. Oralı bir kadınla evlenmiş. Otuzlu yıllarda iki çocuğu ve karısıyla Arsuz'a dönmüş. Oğlu Butros, İspanyolcayı çok güzel konuşuyor. Bazen bizim fahuraya geliyor. O da kilden yaptığı heykelleri getiriyor. Capcanlı heykeller. Adana'dan gelen tüccarlar havada kapıyorlar valla.

-Adının Ramos olduğunu öğrendiğimiz Brezilyalı adam da öyleydi. Böyle adamlar, yaptıkları işe âşıktır. Neyse, dayım çat pat öğrendiği Portekizceyle adamla anlaşmaya çalıştı. İşin dilinden bildiği için kil çamurunu hazırlama, atölyede şekil verme, kalıplara dökme, fırınlama bölümlerinde tecrübelerini paylaştılar. Benim dikkatimi, kil toprak yığınının arka tarafındaki ağaçların gölgesindeki iki kocaman kaplumbağa çekti. Onlara doğru gittiğimi fark eden Ramos, ıslık çalarak uyardı beni. Olduğum yerde çakıldım, biraz da korktum doğrusu. Ona döndüğümde, güldüğünü görünce rahatladım. Dayımla yanıma geldiler. "Şimdi uyku saatleridir, rahatsız etmemen için ıslık çaldım," dedi adam. Bunların Brezilya'ya özgü kırmızı ayaklı kaplumbağalar olduğunu söyledi. Yerlilerin büyülü olduklarına inandıkları arraus bitkisiyle besleniyormuş. Yüzlerce yıl yaşayan bu hayvanlara, orada çok değer verildiğini anladım daha sonra.

-Bak sana, adam kaplumbağaların uykularının bozulmasını bile istememiş, dedi Heysem.

-Lafı uzatmayayım, dayım Ramos'la zamanla iş ortağı oldu. İyi para kazanmaya başladılar. Ben de limanda yolculara biblo ve heykelcikler satarak para biriktirdim. On yıl sonra Antakya'ya döndüm, dayım orada kaldı. Ha, şu limonun gölgesindeki kırmızı ayaklı, elli yıl önce Ramos'tan aldığım yavru kaplumbağadır. Dişisini, gemide gaddar bir tayfa öldürdüğünden yavruları olmadı. Burada arraus bulamadım ama abeytıranı çok sevdi. Onunla besledim bunu.

Bükülmüş belini zorlayarak turuncun dibindeki kırmızı ayaklının yanına giden Emmi Corç'un, onun önündeki kil yalağa abeytıranı tel tel serişini izlediler. Bu yaşta kaplumbağaya çocuğu gibi bakan ev sahibine saygıları, daha da perçinlendi Sabit'le Heysem'in.

Abeytıranı yemeye başlayan kırmızı ayaklının sırtındaki evi usul usul okşayan Emmi Corç, ayağa kalkıp masadaki konuklarına baktığında, gençlerin çok duygulandıklarını fark etti. Ellerini yenidünyanın yan tarafındaki boşluktan güneşe doğru kaldırarak:

-Yaşamı sevmek, tüm canlıların var olma, yaşama hakkına saygıyla başlar, dedi. Arkasından ciğeri ağzına gelircesine öksürmeye başladı. Onun bu haline yıllardır kızan karısı Melike, mutfaktan debil dübül çıkarak:

-Bütün canlıların var olma hakkından söz ediyorsun ama kendi sağlığına dikkat etmiyorsun. Elli yıldır dilimde tüy bitti söylemekten, doktorlar defalarca tembihledi, yine de şu zıkkım olasıcayı bırakmadın gitti, dedi.

-Ya Melike Hatun, başımın belası bu tütünle senden önce evlendim ne yazık ki. Ben onu bırakmak istiyorum ama o beni bırakmıyor, diyen kocasına diyecek laf bulamayan kadın, gençlere dönerek:

-Siz siz olun, tütünle evlenmeye kalkışmayın ha! dedi.

-Heysem çoktan evlenmiş bile, diyen Sabit, öksürük krizi geçmeyen yaşlı adamın pancar gibi kızaran yüzüne baktı. Tam o sırada kocasına su getiren kadının terleyen burnu dikkatini çekti. İçindeki sesin, "Karı koca arasındaki çatışma, tütün dumanı gibi uçup gidici şeyler olsa," dediğini duydu.

1- Helal olsun!
2- Halka şeklindeki sade kurabiye
3- Gençler
4- Hala. Araplar arasında yaşlı kadınlara hitap için de kullanılır.
5- Büyük avlu
6- Yumuşak ekmek yerseniz, yoksulluk ortaya çıkar.
7- Kolay ekmek yenirse, yoksulluk yaygınlaşır.
8- Buyurun ey gençler!

SEVAN NİŞANYAN'IN KAVANOZUNDAN SAÇILANLAR

TAYLAN KARA'YA "İTLAF FETVASI"

B. Sadık Albayrak

Evrenin en hayranlık uyandıran varlığına, insan başına bok dökme suçundan değil, rantiyerlikten hapse girdi. Otelciydi, otellerinin sayısını artırmak için kaçak binalar yapmıştı. Sanki dünyaya hiçbir toplumsal değer ve kuralı umursamadan yaşamaya gelmişti. Güzellikleri mülkiyetine geçirmeyi, tüketim nesnesi haline getirmeyi marifet bilmişti. Tekeliyet bürokrasisinin yeni orta sınıfı, onun otellerine koşuyordu ya da onun yazdığı oteller kitabından yağmalanacak yer seçiyordu.

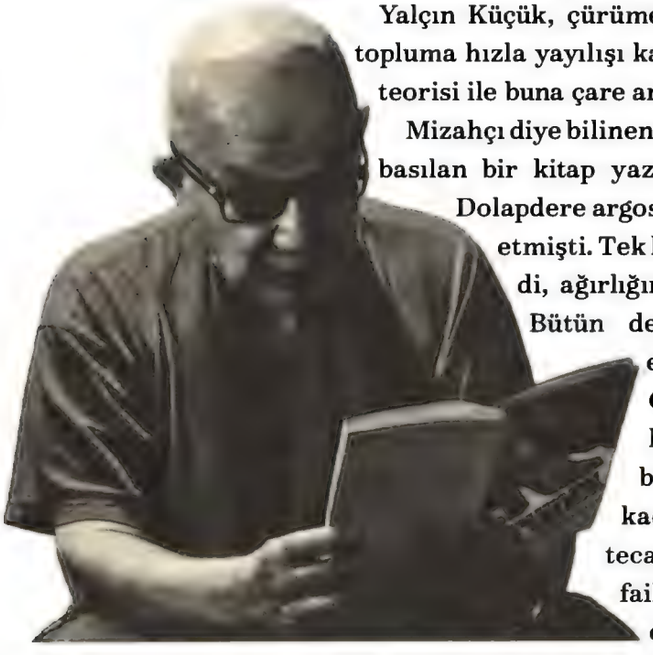

Kir Teorisi'nin isim dizinine baktım, adamın adı yok. Anladım, bu celâl bu şiddet, Taylan Kara'ya yönelik "itlaf" fetvası, hakarette üst düzey, adının atlanmasından kaynaklanıyor. Oysa yaptıklarına bakınca Kir Teorisi'nin tipik vakalarından biri olması gerekiyor. Nasıl unutmuşuz?

Yalçın Küçük, çürümenin kesifliği ve topluma hızla yayılışı karşısında bir kir teorisi ile buna çare aramıştı.

Mizahçı diye bilinen biri, roman diye basılan bir kitap yazmıştı; edebiyatı Dolapdere argosuyla delik deşik etmişti. Tek kitapla keşfedildi, ağırlığınca romancıydı. Bütün dergilerde, kitap eklerindeydi. Çok sürmedi, bir haber spikeri ile birlikte genç bir kadına dayak ve tecavüz vakasının faili oldu. Hapse düştü ama yine el üstündeydi. Ağır romanından ünlü oyuncu Müjde Ar'ın başrolünde oynadığı bir film yapıldı. Bu ne bitmez tükenmez bir edebiyat ve sinemaydı, tiyatroları, müzikalleri sahnelendi. Ahlaki açıdan düştükçe ün ve para açısından yükseliyordu. İşte, kir teorisi bu çürüme içindeki yükselişe, itibar ve alkışa açıklama arıyordu. Düşkünlük sanatının neden ve niçinlerini sorguluyordu.

Değerleri kalmayan bir insanlık tablosudur.

Hukuk Literatürüne Giren Kavanoz

Onun hiç olmazsa bir ağır romanı vardı, bunun ünlenme vakası ise kavanozuyla oldu. Dünya hukuk literatürüne geçen içi bok dolu bir kavanozla yedi düvele insanlığını ilan ediyordu. Karısıyla bozuşmuş, bir ay boyunca biriktirdiği bokunu bir kavanoza doldurmuş, karısının kafasından aşağı boca etmişti. Adam belki de kendince özünden en değerli parçayı içeren bu kavanozuyla ünlendi. Kadın psikolojik tedavi gördü. İstanbul Üniver-

sitesi'nin ceza hukuku profesörü kadını arayarak izin istedi; bu olayı dünya hukuk literatürüne sokmak için üniversitede ders konusu yapacaklardı.

Adam kavanozuyla üniversitelere ve dünya hukuk literatürüne girmişti, her yerde göğsünü gere gere yaptığını savunuyordu. Bu utanma duygusu bilmeyen adama hiçbir dışlama ve ayıplama çabası gösterilmiyordu. Hakkını yemeyelim; Agos gazetesinde çalışan 13 kadın, bir kadına bu işkenceyi yapan biriyle aynı gazetede yazmak istemediler. Agos'ta köşe yazarı bu adamın gazete yönetimince hiç olmazsa kınanmasını istediler.

Siyasi bir cinayetle katledilen sosyalist Hrant Dink'in yerine Agos'un genel yayın yönetmenliğine oturtulan bir akp danışmanı, Etyen Mahçupyan ise, "Bu yazar yazılarına devam edecek. Feminist oldukları için buna tahammülü olmayanlar bizle ilişkilerini kesebilirler. Agos olarak sahip olduğumuz düstur 'insan olan beri gelsin'den ibarettir" diyerek işkenceyi kınayanları susturmuştu. Kadınlardan istifa edenler oldu, beride kalanlar, Mahçupyan ve kavanozlu köşe yazarı olmuştu.

Tam bir kir teorisi vakasıdır. İnsan tarifi, altüst edilmiştir. Onurunu koruyan insanlar işsizliğe atılırken, bunların çok sevdiği deyişle, ötelenirken, insan onurunu aşağılayan beriye alınmıştır. Hrant'ın kurduğu gazetede yazılarına, kavanozundan hezeyanlarına devam etmiştir.

ODTÜ'lüler Kavanozlunun Dersini Reddetti

Tipik bir kir teorisi vakasıdır. Hakkımızı yemeyelim; bir yanımız

kir içinde çürürken, buna direnen yanımız da arınmaya, çürüyenlerden uzaklaşmaya çalışıyordu. Kavanoz vakasından tam beş yıl sonra, Türkiye, Gezi'sine giderken, 18 Şubat 2013 günü ODTÜ'de bir sempozyumda konuşma yapmak isteyen kavanozlu adam, öğrencilerin protestosuyla karşılaştı. Nazileri aratmayan işkence yöntemini yıllarca yaşamını paylaştığı karısı üzerinde uygulayan bu adamı ODTÜ'nün temiz havası kabul etmemişti. O ise kavanozundakine benzer başka bir yeteneğini, küfürbazlığını konuşturmuştu. Ensonhaber sitesinin 18 Şubat 2013 tarihli haberinde yazdığına göre, tepki gösteren öğrencilere karşı, "ODTÜ'ye s.ke s.ke gelirim" demişti. Meraklılar internette dolaşan videosundan bunu kendi kulaklarıyla da duyabilirler. Kavanozlu adamın küfürbazlık yeteneği de müthişti. Utanma duygusunun zerresi yoktu.

Evrenin en hayranlık uyandıran varlığına, insan başına bok dökme suçundan değil, rantiyerlikten hapse girdi. Otelciydi, otellerinin sayısını artırmak için kaçak binalar yapmıştı. Sanki dünyaya hiçbir toplumsal değer ve kuralı umursamadan yaşamaya gelmişti. Güzellikleri mülkiyetine geçirmeyi, tüketim nesnesi haline getirmeyi marifet bilmişti. Tekeliyet bürokrasisinin yeni orta sınıfı, onun otellerine koşuyordu ya da onun yazdığı oteller kitabından yağmalanacak yer seçiyordu.

Rantiyerden Demokrasi Havarisi

Rantiyerlikten hapse giren kavanozlu adam, sosyalistlere, ilericilere küfür yağdıran, yıllarca akp ikti-

darını destekleyen adam, sanki bir "demokrasi" kahramanıydı. Tekeliyet dünyasında gerçeğin tersi geçerliydi. Kirli bir gazetenin, Taraf gazetesinin yazarını, bütün hürriyetlerin düşmanı tekelci piyasanın küfürbaz propagandistini, otelciyi, özgürlük kahramanı olarak sunuyorlardı. Buna aramızdan da aldananlar vardı.

Sözde liberaldiler. İktidara geldikten sonra bütün özgürlükleri yok eden akp'yi destekliyor, karşı çıkanlarla alay ederek "yetmez ama evet", diyorlardı. Aldanma ve aldatma çağında, postmodernizm altında, toplumu, alan razı veren razı diyerek, gücü gücü yetene kuralıyla ormanlar dünyasına geri götürmek istiyorlardı. En büyük düşmanlıkları toplumsal ilke ve kurallara dayalı bir yaşamı temel alan cumhuriyete idi. Laiklik ve cumhuriyet sözcüklerini duymaya bile dayanamıyorlardı. Akp bunlara darbe indirdikçe nakaratları hazırdı; yetmez ama evet, diyorlardı. Türkiye'de Cumhuriyet'in kurucusunu küfürbazlıklarının nesnesi yapmışlardı. Bu konuda bir numara olan Fesli Kadir'le rekabete girmişlerdi.

Taylan Kara'nın dünyası, bizim dünyamız insanlığın dünyasıdır; bunların geri getirmeye çalıştığı orman düzenine karşı emekçi cumhuriyet düzeninin dünyasıdır. Yüksek ahlak, yüksek estetik, yüksek bilinç ve planlama toplumunun dünyasıdır. Sömürüden, savaşlardan kurtulmuş insanlığın dünyasıdır. Yazı diye kavanozlarının içindekileri orta yere saçan bu yetmez ama evetçilerden, liberal akıllılardan kurtulmuş bir geleceğin dünyasıdır.

Fesli Kadir'le Küfürbazlık Yarışı

Atatürk ve Cumhuriyete sövgüde, yobazların safında Fesli Kadir bir numaraydı; liberallerin safında da bu, kavanozlu adam. Yanlış Cumhuriyet adını verdiği bir kitap yazmıştı. İtiraf etmem gerekir, Taylan Kara arkadaşım kadar çalışkan ve tahammüllü olmadığım için, bunun kavanozundan saçılanlarla yazılan bu kitabı okumuş değilim. Kir Teorisi'nin en zor işini Taylan Kara yapmıştır; kendi kirlerini bütün insanlığın tepesinden boşaltmaya çalışan bu liberal yobazları, kelime kelime incelemiş ve aklın, tarih bilincinin, insanlık ülküsünün mahkemesinde mahkûm etmiştir.

Müthiş bir sabır ve emektir.

Kavanozundakileri ortalığa boca ederek, Taylan Kara'nın akil adam Murat Belge'yi eleştirdiği yazısının altına, "Bunlar organize vurucu tim. Aptal değiller, görevliler. İtlaftan başka çare yok" yazan Sevan Nişanyan bu müthiş işin hakkını vermektedir. Böyle bir insanlık sevgisini, bilim ve akıl tutkusunu, tipik dünyası kavanozunda ve küfürbaz dilinde dışavuran bir yetmez ama evetçi, susturmaktan başka bir çare bulamamaktadır.

Ali Nesin ve on beş kavanoz muhibbi, bu katliam çağrısını facebook'un kalp işaretiyle ödüllendirmiştir.

Tabii, burada bizi en çok üzen Nesin soyadının kirletilmesidir; büyük aydınımız Aziz Nesin'in oğlu Ali Nesin, kavanozlu adamı desteklemesini eleştiren birine cevap olarak şunları yazabilmektedir: "Çok doğru ama bence itlaf etmeyip besleyelim." Diktatör Kenan Evren'le davalı aydın Aziz Nesin'in özel üniversite profesörü oğlu Ali Nesin, Kenan Evren'in idam savunusundan ilham alarak ironi yaptığını sanmaktadır.

İdam'la, itlaf'la, bok'la konuşan ve kendilerini hâlâ aydın zanneden bir kendini bilmezler sürüsüyle karşı karşıyayız.

Kir Teorisi Vakası

Bu, bir kir teorisi vakasıdır; neoliberal gericilerin faşist ka-

tillerin lafazan ikizi olduğunu apaçık ortaya koymuştur. Kavanozlu adam, Taylan Kara'nın insanlık değerleri, dünya görüşü, inancı ve sevgi dolu kişiliği gereği bu eleştirel mücadeleye girdiğini anlamayacak ölçüde kavanozuna bulanmıştır ki, "aptal değiller, görevliler" demektedir. Herkesi kendi dünyalarındaki gibi, tekellerin görevlisi, ab vakıflarının projecisi sanmaktadırlar. Kavanozun içinden görülen dünyadır bu. Kirli ve kinli bir dünyadır; bütün insani güzelliklerin, ahlak ve onurun inkârıdır.

Taylan Kara'nın dünyası, bizim dünyamız insanlığın dünyasıdır; bunların geri getirmeye çalıştığı orman düzenine karşı emekçi cumhuriyet düzeninin dünyasıdır. Yüksek ahlak, yüksek estetik, yüksek bilinç ve planlama toplumunun dünyasıdır. Sömürüden, savaşlardan kurtulmuş insanlığın dünyasıdır. Yazı diye kavanozlarının içindekileri orta yere saçan bu yetmez ama evetçilerden, liberal akıllılardan kurtulmuş bir geleceğin dünyasıdır.

Kavanozlu adam ve arkadaşlarının bu dünyayı görmesi ve anlaması mümkün değildir. Ben "itlaf" diyemem, büyük şairimizin dizeleriyle söylemek isterim, "onlar ümidin düşmanıdır"...

"Çünkü ölüm vurdu damgasını
alınlarına:
-çürüyen diş, dökülen et-,
bir daha geri dönmemek üzere
yıkılıp gidecekler."

Bu, tarihin ve Nâzım Hikmet'in dile getirdiği toplumsal estetiğin yargısıdır. Beni asıl üzen, henüz tekeliyet düzeninin kirlerine bütünüyle bulanmamış olanların, emekçi sınıftan insanların bunların yalanlarına kapılarak, bizim dünyamıza düşman olmalarıdır.

Etiketli Akıl

Kavanozlu adam, Taraf'taki günlerini ve görevini arıyor; Taylan Kara'nın "Ergenekoncu" olduğunu ima ediyor. Okuduklarından doğru anlam çıkarmaya çalışan ve bunların yalanlarını sorgulayan birine öyle baskı yapmışlar ki, kendini savunmak için şunları yazmış: "Taylanı müdafaya niye girişeyim herif ulusalcı ben ermeniyim, fırsat verilse kafa tasımla futbol oynar." İşte, kavanozlu adam ve bilcümle yetmez ama evetçilerin kendilerini izleyen bilinçsiz insanlara yerleştirdikleri mantık budur: Her şeyi çarpıtılmış, tanım diyemeyeceğimiz bir etikete indirgemek ve insanları bu etiketlerle yönlendirmek. Tanıdığım en insancıl kişi olan Taylan Kara'ya "ulusalcı" etiketini yapıştırınca, bilgisiz yorumcu, "kendisi ermeni olduğu için kafatasıyla futbol oynayacak" bir canavar tasavvur etmektedir.

Liberal akıl, bir etiketleme ve etiketi en büyük yalanla çerçeveleme becerisine dayanır.

Yetmez ama evetçilerin büyük başarısıdır; ulusalcılık kavramını ırkçılıkla özdeşleştirmişlerdir, ulusalcıların başka etnisitelerden olanların kafalarıyla top oynayacak ölçüde insanlık dışı oldukları imajını aptallaştırdıkları kitleye kabul ettirmişlerdir. Bunu etiketleyerek, etiketlerle şartlandırılmış bir akıl icat ederek yapmışlardır.

"Ermeni olduğu için kafatasıyla top oynayacak" bir "ulusalcı" korkusu duyan etiketli akıl, acaba Taylan Kara'nın "Çok Kişisel Bir Hrant Dink Yazısını" okusa bu etiketten kurtulabilir mi?

Taylan Kara'nın Hrant Yazısı

Hrant Dink'in arkasından yazılan en güzel yazılardan birini Taylan

Liberal akıl, bir etiketleme ve etiketi en büyük yalanla çerçeveleme becerisine dayanır. Yetmez ama evetçilerin büyük başarısıdır; ulusalcılık kavramını ırkçılıkla özdeşleştirmişlerdir, ulusalcıların başka etnisitelerden olanların kafalarıyla top oynayacak ölçüde insanlık dışı oldukları imajını aptallaştırdıkları kitleye kabul ettirmişlerdir. Bunu etiketleyerek, etiketlerle şartlandırılmış bir akıl icat ederek yapmışlardır

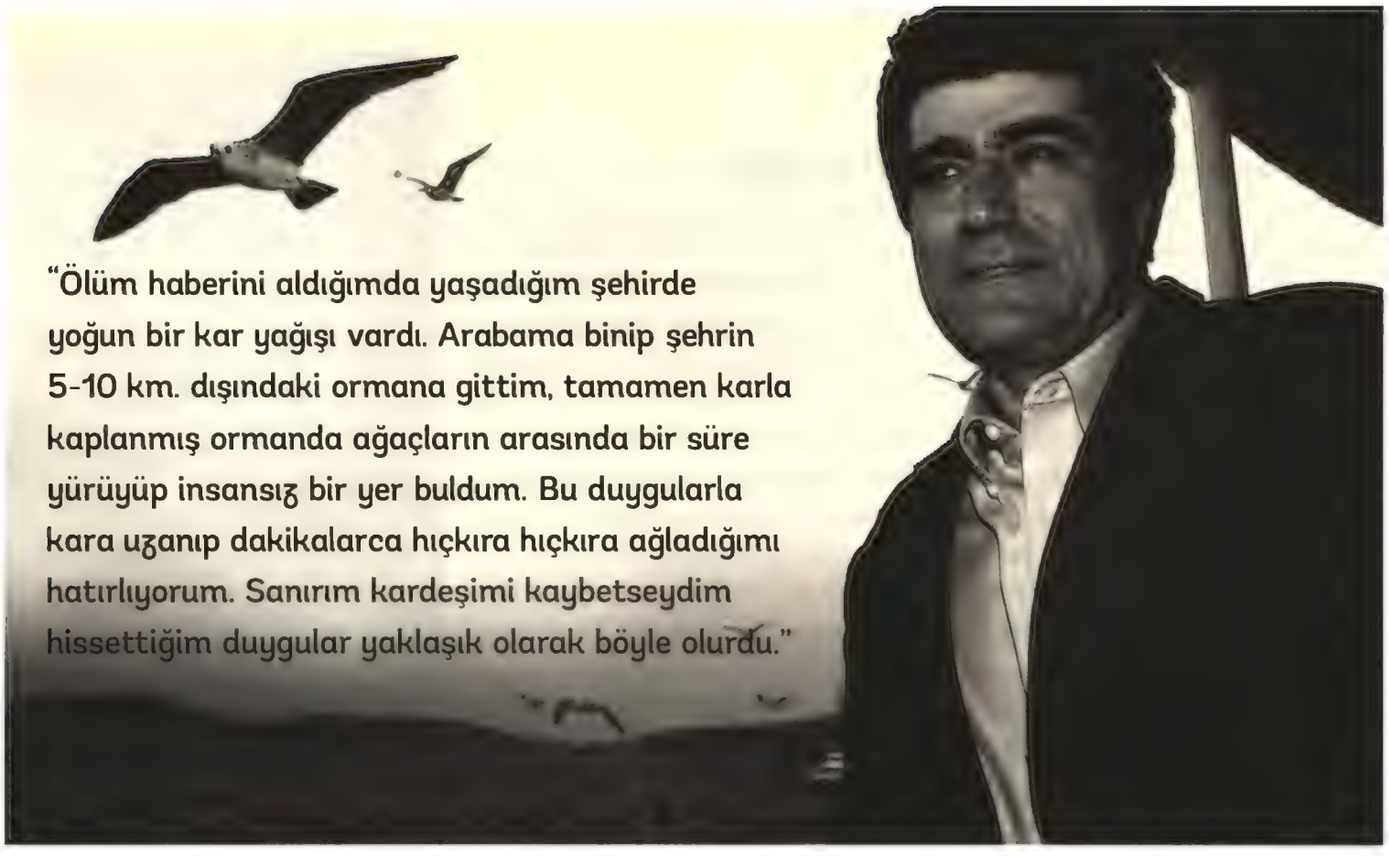

Kara yazmıştır, başlarken şöyle der: "Hrant Dink'i ölümüyle tanıyan biri değildim. Öncesinde onlarca yazısını okumuş, söyleşilerini izlemiş, birçok konuşmasını dinlemiştim. H. Dink'in baştan beri bende uyandırdığı duygu, hiç görmediğim 'çok yakın akraba' hissi olmuştur. Onunla hiç karşılaşmadık ancak yolda rastlaşsak sanki hemen samimiyetle köydeki annemin, memleketteki amcamın hatırını soracak bir insan gibiydi. Söylediği şeylerin içeriği kadar söyleme şeklindeki insan sıcaklığıydı bu."

Etiketli bilinç, oku ve düşün; insansever yazar konuşuyor. Doğruyu, haklıyı, güzeli, onurluyu dile getiren ve savunan herkes onun kardeşidir, sevgilisidir. Milletine, ırkına, sınıfına, yaşına, boyuna posuna bakmaz o. İnsanlık değerleri için mücadele eden bir insan zulme uğradığında en çok o üzülür. Kavanozluların dünyası acısını bile özgürce yaşamasına engeldir.

"Ölüm haberini aldığımda yaşadığım şehirde yoğun bir kar yağışı vardı. Arabama binip şehrin 5-10 km. dışındaki ormana gittim, tamamen karla kaplanmış ormanda ağaçların arasında bir süre yürüyüp insansız bir yer buldum. Bu duygularla kara uzanıp dakikalarca hıçkıra hıçkıra ağladığımı hatırlıyorum. Sanırım kardeşimi kaybetseydim hissettiğim duygular yaklaşık olarak böyle olurdu. Onun için üzüldüğümü kimseye belli etmedim. Edemezdim, bulunduğum yerde onun için fazla üzülen kimse yoktu çünkü." Etiketli akılların çoğunluğu oluşturduğu bir toplumda biz insanseverler üzüntümüzü ve sevincimizi ıssızlıkta yaşamak zorunda kalıyoruz.

Ali Nesin'i ve Kavanozluyu Yaratan Karanlık

Taylan Kara eleştirileriyle etiketleri yırtıyor; onları saran liberal yalanları lime lime ediyor. O kadar çürümüşler ki, eleştirmenle mücadele edecek kavanozlu adamdan başkasını bulamıyorlar. Kavanozlu ve onun alkışçısı Ali Nesin'in, bilim, felsefe ve estetikte toplumsal bir katkılarını göremiyoruz; ama otelcilikte, köy'cülükte, rantiyerlikte ortaktırlar. Olan Aziz Nesin'in büyük anısına oluyor.

Belki de kendi hatasıdır; büyük yapıtı, Ali Nesin'e Mektuplar'ında, oğlu felsefeci olmak istedikçe onu pozitif bilimlere yönlendiriyordu. Oğlu babasının dediğini yaptı ama matematiğin soyut dünyasında, toplumsal gerçekliği göremez oldu, gitti kavanozlu adam ve benzerlerinin alkışçısı oldu.

Rakel Dink'in artık bir vecize değeri kazanan sözüyle söylersek, bir bebekten katil yaratan bu nasıl bir karanlıktır; Aziz Nesin'in oğlundan kavanozlu adama rantiyer ortak, iktidar akil'i Murat Belge'ye eleştiri kalkanı doğurmaktadır.

Taylan Kara, aydınımızdır; Kir Teorisi'nin karanlıkta gören çalışkan yazarıdır. Onurumuzdur. Büyük insanlık sevgisi ve umudundan doğan şimşekli öfkesiyle, ahmaklar bataklığına dalmış aklımızı paklamaya çalışmaktadır.

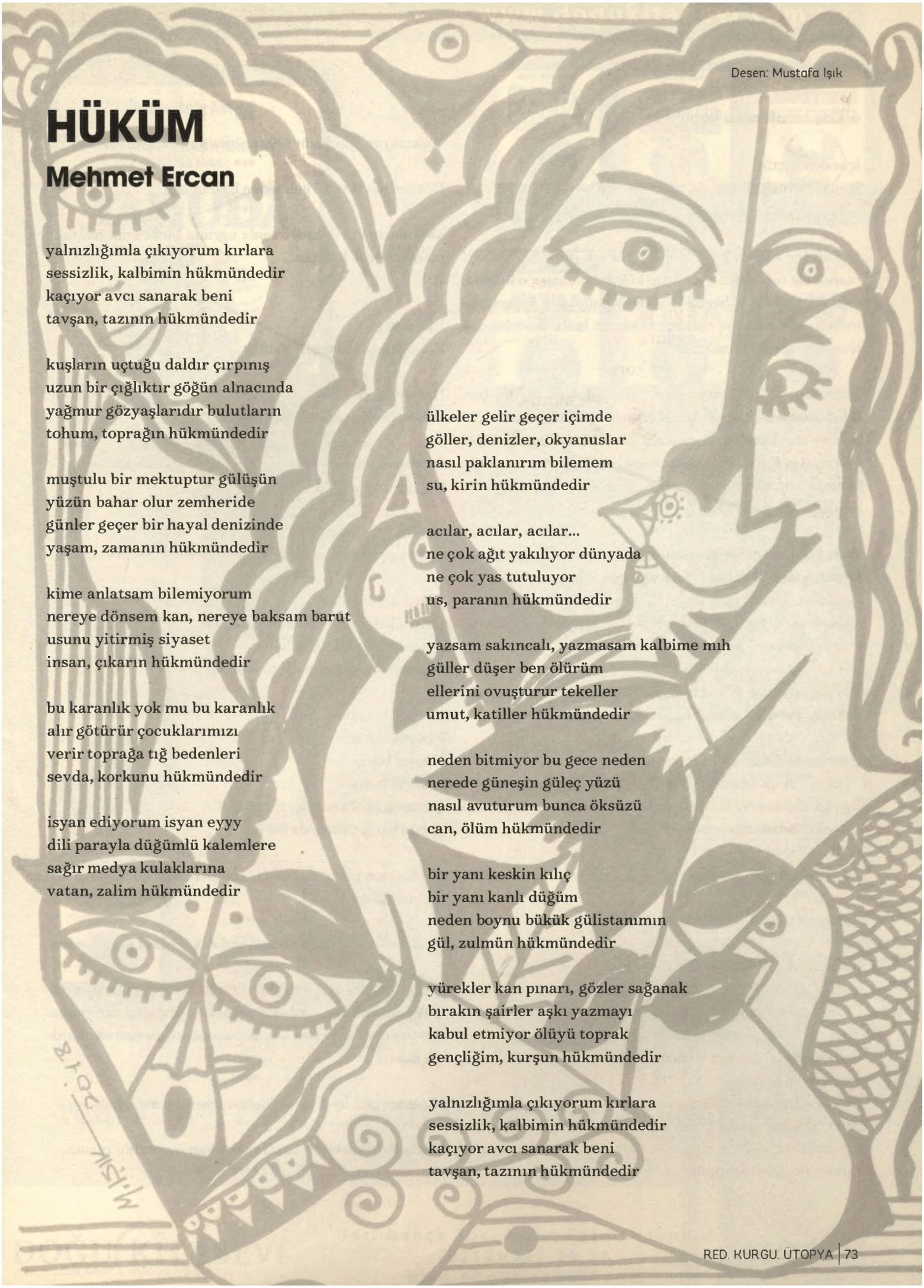

Desen: Mustafa Işık

HÜKÜM

Mehmet Ercan

yalnızlığımla çıkıyorum kırlara
sessizlik, kalbimin hükmündedir
kaçıyor avcı sanarak beni
tavşan, tazının hükmündedir

kuşların uçtuğu daldır çırpınış
uzun bir çığlıktır göğün alnacında
yağmur gözyaşlarıdır bulutların
tohum, toprağın hükmündedir

muştulu bir mektuptur gülüşün
yüzün bahar olur zemheride
günler geçer bir hayal denizinde
yaşam, zamanın hükmündedir

kime anlatsam bilemiyorum
nereye dönsem kan, nereye baksam barut
usunu yitirmiş siyaset
insan, çıkarın hükmündedir

bu karanlık yok mu bu karanlık
alır götürür çocuklarımızı
verir toprağa tığ bedenleri
sevda, korkunu hükmündedir

isyan ediyorum isyan eyyy
dili parayla düğümlü kalemlere
sağır medya kulaklarına
vatan, zalim hükmündedir

ülkeler gelir geçer içimde
göller, denizler, okyanuslar
nasıl paklanırım bilemem
su, kirin hükmündedir

acılar, acılar, acılar...
ne çok ağıt yakılıyor dünyada
ne çok yas tutuluyor
us, paranın hükmündedir

yazsam sakıncalı, yazmasam kalbime mıh
güller düşer ben ölürüm
ellerini ovuşturur tekeller
umut, katiller hükmündedir

neden bitmiyor bu gece neden
nerede güneşin güleç yüzü
nasıl avuturum bunca öksüzü
can, ölüm hükmündedir

bir yanı keskin kılıç
bir yanı kanlı düğüm
neden boynu bükük gülistanımın
gül, zulmün hükmündedir

yürekler kan pınarı, gözler sağanak
bırakın şairler aşkı yazmayı
kabul etmiyor ölüyü toprak
gençliğim, kurşun hükmündedir

yalnızlığımla çıkıyorum kırlara
sessizlik, kalbimin hükmündedir
kaçıyor avcı sanarak beni
tavşan, tazının hükmündedir

→ Baş tarafı arka kapakta

***

içimden geçtin
ince bir ırmak gibi

***

Hukuk bir kültür, bir düzen ve yüksek bir bilinç düzeyi olarak bir toplumda yeterince kök salmamışsa o ülkenin toprağı, insanları, her neyi varsa sömürünün ve aşağılamanın açık nesnesi olurlar. Ülkemiz hızla bu felaketin içerisine sürüklenmektedir.

***

İyilik etmek kalbi yumuşatır, iyilik görmek sertleştirir. Gördüğün iyiliği karşılıksız bırakma. Kötülük etmek kalbi sertleştirir, kötülük görmek de. Kötülüğe iyilik yap. Kalbi yumuşatır. Kalbinin yumuşaması gönlünün gözünü açar, ruhunu kanatlandırır. İşte iyilik iyilikten çok fazla bir şeydir.

***

Kadına bedenini zindan eden bir kafa erkeği de o zindanın köpeği yapar. Bu zindan kadının isyanıyla yıkılabilir.

***

Yaşamı bir dizeye sığdırmaya çalışan birine denir divane namı diğer şair.

***

Hiç kimse aynı gemide değil. Herkes kendi gemisinde kaptan. Yalnızca aynı denizdeler.

***

Devrimci bilinç sınıf bilincini aşar.

***

Egolar şiştikçe yer daralıyor, sonra birbirlerini patlatıp ortalığı berbat ediyorlar.

***

Anti-Sokrates: Bilmediği tek şey, hiçbir şey bilmediğidir.

***

Sürmeyen devrim karşı devrime dönüşüyor.

***

İnsan gözü gibidir. Kendini göremez.

***

Hangi zindan daha kötü: içindeki mi, dışındaki mi?

***

İnancın öldür diyorsa inancını öldür.

***

Ne çok vatan var
Ne çok çocuk
Uğruna ölen
Bunda bir uğursuzluk var

***

Yaşamayan için ömür ölüm süresidir. Yaşayan ölmez.

***

Devrim devrimcisi gelmeden başlamaz.

***

Vatanlarınızı birleştirirseniz uğruna birbirinizi boğazlamanıza gerek kalmaz.

***

Her savaşa
Kinle öfkeyle nefretle gidilir

Her savaştan
Kinle öfkeyle nefretle dönülür

Ot bitmez
Orduların geçtiği yerlerde

Yurdunu düşmandan değil
Önce savaştan koru

***

Gün gibi açık olan
Gece gibi karanlık olur korkuyla
Ortalık aydınlandığında
Yaşıyorsan görürsün değmediğini

***

Savaşta barış suç
Barışta savaş
Barışta barış
Savaşta barış
Duruşun olsun çocuk
Yurtta barış Dünya'da barış

***

Bir savaşın pek çok amacı, ama savaşan çocukların tek canları vardır.

***

İnsan yoktan var eden bir canlıdır. Var olanı da yok eder.

***

Dünya pazarı için silahlar zaman zaman çıkarılan savaşlarda sınanır. Siz kahramanlık yaptığınızı sanırsınız. Oysa gerçek kahramanlık bu savaşlara girmemek, katılmamaktır.

***

Şiir tanrı gibidir. Doksan dokuz umut vardır içinde.

***

Düşünmeyi seven ve başaran insanın inancı kör olmaz.

***

anlatılan sizin hikayeniz... www.dogukitabevi.com

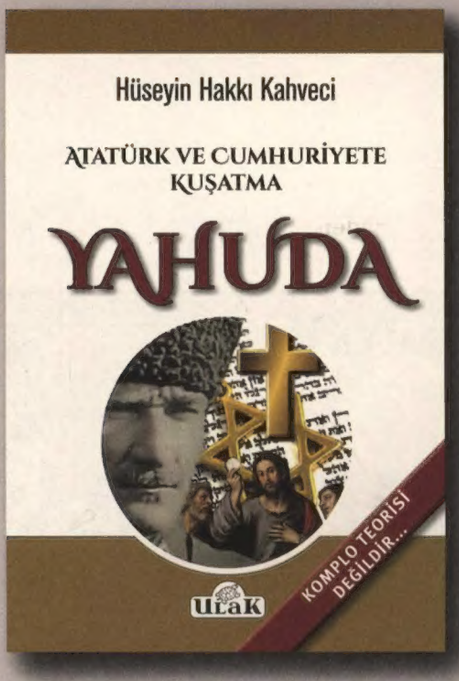

UĞUR MUMCU'DAN SONRA
RABITA
HÜSEYİN HAKKI KAHVECİ

ATATÜRK'ÜN YASAKLANAN
KİTABI
HÜSEYİN HAKKI KAHVECİ

AFETTMEM
TÜRKER ERTÜRK

VATAN
KADERİNE TERK EDİLEMEZ
CEM AYAZ

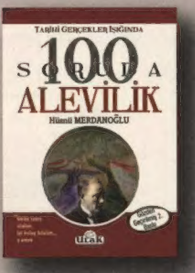

100 SORUDA ALEVİLİK
HÜSNÜ MERDANOĞLU

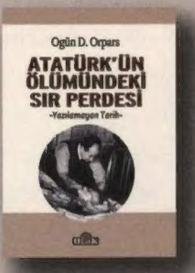

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜNDEKİ
SIR PERDESİ
OGÜN D. ORPARS

KİR TEORİSİ
YALÇIN KÜÇÜK TAYLAN KARA
B.SADIK ALBAYRAK

DEVLET VE HÜRRİYET
YALÇIN KÜÇÜK

UĞUR MUMCU'DAN SONRA
RABITA
HÜSEYİN HAKKI KAHVECİ

SÖMÜRGECİLİK
İBRAHİM ÜLGER

GERİ KALMIŞLIK VE TERÖR
İSMAİL TOKALAK

AHİLİK BEKTAŞİLİK ALEVİLİK VE
MEVLEVİLİĞİN KÖKENLERİ
İSMAİL TOKALAK

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KÜRT
GERÇEĞİ
ERSAL YAVİ

DAĞILAN BİRLİK AB VE
TÜRKİYE
ERSAL YAVİ NECLA YAZICIOĞLU

İNGİLİZ SİCİMİ'NDEN
AMERİKAN BEZİ'NE
TÜLAY HERGÜNLÜ

YENİ KİTAPLARIMIZLA TÜYAP İZMİR KİTAP FUARI'NDAYIZ
SALON 2/315

DOĞU KİTABEVİ
'biz kimiz' diyenler için...

Narlıbahçe Sok. No: 6 Fatih/İstanbul
(0212) 527 29 26
www.dogukitabevi.com

ULAK

FRANKFURT DEYİŞLERİ

Hayrettin Ökçesiz

Duyup, okuyup öğrenmekle yaşamış olmak birbirinden çok ayrı iki bilgi türüdür. İlki ikincisine ön hazırlıktır. İlki olmadan ikincisi acı verir. İkincisi olmadan ilki pek bir işe yaramaz. İkincisiyle yenilenmek zorundadır.

***

duyarsan
sessizliğin bile
bir gürültüsü vardır
bir tren katarı gibi
geçer gider
yanından
birinin gözlerinde

***

Bir ülkenin çıkarı tüm ülkelerin çıkarı olmadıkça her ülke ötekinin düşmanı olur. Bu, insanlar için de geçerlidir.

***

hamallar vardı mahmutpaşa'da
apartmanlar gibi yüklenirlerdi
yüklerini ambarlara

yokuş iniş demeden
yaz kış demeden
sabah akşam demeden
acı tatlı demeden
bir lokmanın peşinde
değmesin diye bağırarak

Resimler: Hayrettin Ökçesiz

ben nazar değmesin diye anlardım
hukuk öğrenirken beyazıt'ta
yer mi gökte gök mü yerde anlamazdım

mahmutpaşa'da hamallar var mı hâlâ

sirkeci'nin sancılı hanları da
geceleri uyutmayan
misal sansaryan
tırnak söken
yürek söken

gündüzler bir örtü gibi örtülürlerdi üstlerine

umut hamalları vardı devrimin
yüklenirlerdi yüklerini dağlar gibi
büyürlerdi bir büyüde

uzaklara götürüldüler
kuş uçmaz kervan geçmez
ses soluk geçirmez yerlere
sürüldüler isyanlar hasretler gibi

duruyor mu hâlâ mercan yokuşları yaşamın

→ Devamı 74. Sayfada

ISSN 2619-9432